Obalka_str_1 16.4.2009 16:45 Stránka 1

AD NOTAM

Notářský časopis

Vydává Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck

2/2009 strany 41–80

15. ročník 24. dubna 2009

Z obsahu:

Eliáš, K.
Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku

Ryšánek, Z.
Likvidace dědictví

Svoboda, J.
Dokazování v členských státech EU

Neubauer, R.
Evropská soukromá společnost – analýza problematických bodů navrhované právní úpravy

Nejvyšší soud ČR
Materiální vykonatelnost notářského zápisu

Nejvyšší soud ČR
Určení vlastnictví a restituční předpisy

NOTÁRSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

C. H. BECK

Obsah_str2_02_2009 16.4.2009 16:46 Stránka 1

AD NOTAM
Číslo 2/2009

OBSAH

Články
Eliáš, K. Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku 41
Ryšánek, Z. Likvidace dědictví 45

Notář a eu
Svoboda, J. Dokazování v členských státech EU . . . 49
Neubauer, R. Evropská soukromá společnost – analýza problematických bodů navrhované právní úpravy 52

Diskuse
Šešina, M. Zamyšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku 56
Klička, O. Jsou znalecké posudky skutečně nutné i v rámci dědického řízení? 58
Nývltová, M. Opět o vydání notářské úschovy aneb vydání notářské úschovy de lege ferenda 60
Hejtmánek, J. Může být více vypravitelů pohřbu? . . . 62
Oulík, T. Na nočním stolku 63

Ze zahraničí
Foukal, M. Generální shromáždění CNUE – Brusel, 18. 3. 2009 64

Soudní rozhodnutí
Nejvyšší soud ČR Materiální vykonatelnost notářského zápisu 66
Nejvyšší soud ČR Určení vlastnictví a restituční předpisy 68

Historie notářství
Balík, S. Střípky z historie 3 72
Machač, M. Počátky notářství v Českých zemích . . . 73

Informace
Brázda, R., Herzánová, M., Lokayová, M. Konference „E-Justice bez bariér“ 74

Stojí za pozornost 75

Recenze 77

Zprávy z Notářské komory 78

Fejeton
Notářské pábení 79

NK ČR
společně s UniCredit Bank

vyhlašuje **soutěž**
o nejlepší odborný článek
notářských koncipientů.

Bližší informace a propozice soutěže jsou zveřejněny na www.nkcr.cz.

Vedoucí redaktor:
JUDr. Martin Foukal

Výkonná redaktorka:
Mgr. Ladislava Janková

Adresa redakce:
Řeznická 17, 110 00 Praha 1,
tel. 225 993 959, 225 993 969, 225 993 955
fax 225 993 950
e-mail: ladislava-jankova@beck.cz

Redakční rada:
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.
JUDr. Roman Fiala
JUDr. Jiřík Fleischer
JUDr. Martin Foukal
JUDr. Václav Kouba
doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.
Mgr. Erik Mrzena
JUDr. Martin Šešina
JUDr. Karel Wawerka

Vydává:
Notářská komora ČR se sídlem Apolinářská 12, 120 00 Praha 2,
tel. 224 921 258, 224 921 126, tel./fax 224 919 192, 224 919 266,
e-mail: nkcr@nkcr.cz, http://www.nkcr.cz,
v nakladatelství C. H. Beck

Časopis vychází šestkrát ročně. Předplatné na rok 2009 Kč 1190,–, jednotlivá čísla Kč 220,–.

Objednávky přijímá, administraci a distribuci předplatného a prodej jednotlivých čísel zajišťuje nakladatelství C. H. Beck, Řeznická 17, 110 00 Praha 1.

Přetisk a jakékoliv jiné šíření časopisu nebo jeho jednotlivých součástí lze pouze se souhlasem vydavatele.

Distribuci a předplatné pro Slovenskou republiku zabezpečuje Magnet-Press Slovakia s. r. o., Šustekova 10, 851 04 Bratislava, korespondence: P. O. Box 169, 830 00 Bratislava 3,
tel. (časopisy) 00421 267 201 921, (předplatné) 00421 267 201 931,
fax 00421 267 201 910
e-mail: predplatne@press.sk
www.press.sk

ISSN 1211-0558 **MK ČR E 7049**

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 41

AD NOTAM

Vydávaný Notářskou komorou ČR

Notářský časopis

24. dubna 2009

ČLÁNKY

Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku

*Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš**

Osnova nového občanského zákoníku předložená vládě k projednání počátkem tohoto roku, obsahuje řadu novinek. Ty se týkají i nové úpravy dědického práva, protože i jeho úpravou se návrh kodexu usiluje vrátit do rodiny standardních kodifikací platných v demokratických státech Evropy. Mimo jiné se zamýšlí obnovit i úpravu závětí s úlevami, která z našeho práva zmizela v r. 1950. Předložený text usiluje čtenářům přiblížit souvislosti, na jejichž základě navržená úprava vznikla, i její právnickou a sociální justifikaci.

I. Základ

Už římské právo nařizovalo – jistěže z příčin dobře pochopitelných[1] – striktní formálnosti pro pořizování závětí. Zároveň je ale prolomilo i výjimkami stanovenými pro mimořádné závěti zohledňujícími různé závažné, řidčeji se vyskytující, ale přece jen ne neobvyklé případy. Zmírněním obecných požadavků založilo institut známý jako privilegovaná závěť *(testamentum privilegiatum)* označovaný také jako závěť mimořádná, nouzová nebo závěť s úlevami. Ve skutečnosti však jde o větší počet rozličných právních zařízení, z nichž každé mělo svá pravidla.[2] Z nich si pozornost zaslouží *testamentum pestis tempore conditum*[3] (závěť pořízená v době moru) a složitým vývojem prošlé *testamentum militis,*[4] jejichž pojetí se odráží v nejrůznějších novějších kodifikacích.

Důraz na zpřísněné formality pořízení pro případ smrti, rigoróznější než při jiných projevech vůle, má racionální zdůvodnění: nejenže se podtrhuje význam vážnosti, s níž se má poslední vůle projevit, a nařízenými obřadnostmi se zvlášť akcentuje důležitost zřetelného a přesného projevu poslední vůle, ale také slouží k odlišení právně relevantního prohlášení od vyjádření bez právního významu. Povaha testamentu a jeho právní důsledky, lidské i majetkové, vyžadují učinit poslední pořízení v klidu, po zralé úvaze a s rozvahou; také k tomu mají přispět zvláštní formality. Ale rovněž tak výjimky pro závěť s úlevami berou zřetel na rozumné uspořádání záležitostí soukromého života: i člověku, který se ocitne v situaci, v níž mimořádné formální požadavky kladené na zřízení závěti v běžných případech není možné naplnit, lze jen těžko bránit v možnosti posledního pořízení. Odepřít mu to, by se střetávalo nejen se vznešenými zásadami spravedlnosti, ale i se základními příkazy přirozené lidskosti. Jeví se jako nenáležité odejmout člověku možnost přizpůsobit osudy jmění okolnostem jen v zájmu schématu, které se hodí pro povšechné případy vyměřené běžnými životními událostmi, ale na ty nevšední nutně dopadne s tvrdostí někdy neopodstatněnou.

Pro *testamentum pestis tempore conditum,* závěť pořizovanou za panství morové rány (popř. obdobné epidemie) nebo v případě postižení samotného pořizovatele takovou nakažlivou nemocí, učinilo římské právo – s racionálním zdůvodněním snížení rizika nákazy – výjimku z požadavku na současnou přítomnost svědků. Pravidla římského práva o vojenské závěti *(testamentum militis),* ustálená za vlád Caesara a Augusta, vyjmula poslední pořízení vojáků z dosahu řady obecných pravidel stanovených pro běžnou závěť: ovšemže také z vázanosti na předepsanou formu.

Od dob, kdy Justinián kodifikoval ve svém zákoníku právní pravidla o testamentech, jak se ustálila v průběhu právních dějin římského státu, prošla úprava poslední vůle za následujících staletí ještě mnohými peripetiemi;[5] to se týká i privilegovaných závětí.[6] Středověk, resp. feudalismus vůbec, se v lecčems od římskoprávního pojetí závěti v mnohém odchýlil[7] a teprve novodobé kodifikace se k vzoru římského práva opět vracely.

---

* Autor je vedoucím katedry obchodního práva na FPr ZČU v Plzni.

[1] „Jak známo," píše Bretone, „testament byl nejdůležitějším právním aktem římského občana." *Bretone, M.* Geschichte des römischen Rechts. 1. vydání. München : C. H. Beck, 1992, s. 20.

[2] *Heyrovský, L.* Dějiny a system soukromého práva římského. 4. vydání. Praha : J. Otto, 1910, s. 1000, 1030 a násl.; *Vančura, J.* Úvod do studia soukromého práva římského. Díl II. 1. vydání. Praha : nákl. vl. (nedat), s. 446 a násl.

[3] *Kaser, M.* Das römische Privatrecht. I/2. 2. vydání. München : C. H. Beck, 1975, s. 482, zejména pozn. 40.

[4] *Kaser, M.* Das römische Privatrecht. I/1. 2. vydání. München : C. H. Beck, 1971, s. 680 a násl.; *Bartošek, M.* Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje. 1. vydání. Praha : Academia, 1988, s. 182.

[5] *Rauscher, R.* Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě. 1. vydání. Bratislava : nákl. vl., 1934, s. 151 a násl.

[6] *Vering, F, v.* Geschichte und Pandekten des römischen und heutigen gemeinen Privatrechts. 4. vydání. Mainz : Franz Kirchheim, 1875, s. 679. *Testamentum pestis tempore conditum* i *testamentum militis* u nás upravilo např. Obnovené zřízení zemské. Uherské právo upravilo privilegované testamenty až na počátku XVIII. stol. (zák. čl. XVII/1715); blíže k tomu *Luby, Š.* Dejiny súkromného práva na Slovensku. 1. vydání. Bratislava : Právnicka jednota v Bratislave, 1946, s. 445.

[7] Středověk po dlouhou dobu stál na myšlence nedílnosti rodinného jmění a testamentům nepřál; situace postupně měnila pod vlivem kanonického práva, ale přesto byla, mj. i ve středoevropských zemích, testovací svoboda po dlouhou dobu omezena na movité věci. Tak např., jak uvádí Saturník, čl. 4 radomské konstituce z r. 1505 formuloval zásadu *testamenta super bonis immobilis facta nulius sunt roboris nullaque reputentur,* která si podržela platnost až do zániku polské monarchie. Srov. *Saturník, T.* Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě. 1. vydání. Praha : 1945, s. 203. Dále k témuž *Coing, H.* Europäisches Privatrecht. 1500 bis 1800. Bd. I. Älteres Gemeines Recht. 1. vydání. München : C. H. Beck, 1985, s. 562 a násl.; v rakouské literatuře např. *Floßmann, U.* Österreichische Privatrechtsgeschichte. 4. vydání. Wien, New York : Springer, 2001, s. 316 a násl.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 42

II. Klasické kodifikace

Počínaje Všeobecným pruským zemským právem upravily všechny klasické kodifikace civilního práva zvláštní formu testamentů pořizovaných ve výjimečných situacích, jako bylo ohrožení epidemií a případy cest po moři nebo výkonu vojenské služby ve válečné době.[8]

Code civil shrnul „zvláštní pravidla o formě určitých závětí" do čl. 981 až 1001. Ve své původní textaci[9] privilegované závěti rozdělil na případy testamentů pořizovaných

a) osobami náležejícími k armádě *(les testaments des militaires et des individus employés dans les armées)* za války se zvláštními pravidly pro případ, že pořizovatel je nemocen nebo raněn;
b) v místě, kde je společenský styk ochromen à *cause de la peste ou autre maladie contagieuse* (morem či jinou nakažlivou nemocí);
c) na moři během námořní cesty s modalitami pro případ testování na obchodních lodích *(à bord des bâtimens de commerce)* a na lodích válečných, resp. státních (*à bord de vaisseaux et autres bâtimens de l'Empereur*; dnes ovšem *de l'État*);
d) tuzemcem v cizině v místě, kde normální pořízení závěti není možné.[10]

Rakouský ABGB[11] se oproti jedenadvaceti článkům francouzské kodifikace spokojil s jednoduchou, přehlednou úpravou shrnutou do čtyř paragrafů (§ 597 až 600); i ten ale zachoval třídění privilegovaných závětí na testamenty pořizované v místě zasaženém nakažlivou nemocí,[12] testamenty námořní a na testamenty vojenské. Posledně uvedené však (§ 600) ABGB vyhradil úpravě vojenských zákonů.[13,14,15]

Zeiller zdůvodňuje zvláštní úpravu privilegovaných závětí pozoruhodnou aristoteliánskou úvahou.[16] Klade důraz na hledisko spravedlnosti, která musí být poskytnuta každému stejně – jednotný přístup zákona sice vylučuje nadržování a slouží ve své všeobecnosti právní jistotě, ale v zájmu téže míry spravedlnosti pro každého je namístě poskytnout zvláštní výhody osobám ocitnuvším se v postavení, v němž se samy na základě obecných ustanovení ochránit nemohou. Tato obecná zásada se promítá i do úlev přiznaných osobám pořizujících o vlastním jmění v tíživé situaci.

III. Novější občanské zákoníky

Ze tří základních modelových situací, na které vzaly zřetel Code civil i ABGB – epidemie v místě, plavba na moři a případ osob náležejících k armádě za válečných událostí – vyšly i pozdější zákoníky a závěť s úlevami upravují i ty nejmodernější. Typizace případů je však v novějších úpravách poněkud posunuta.

Mor a podobné nemoci nejsou jedinými příčinami ochromujícími v místě společenský styk. Mohou nastat i jiné pohromy – samozřejmě, v moderní době mnohem naléhavější než hrozba morové rány. Proto řada občanských zákoníků volí podle vlastního vkusu buď podrobnější, anebo obecnější formulace. Ještě rumunský Codul civil z r. 1864 v tomto směru kopíruje, podobně jako ABGB, čl. 986 francouzského zákoníku a spojil pravidla pro závěť s úlevami s ochromením společenského styku vlivem moru nebo podobné nemoci (*cauza ciumei sau altei boli contagioase*; čl. 872). Avšak již španělský Código civil z r. 1889 jen obecně poukazuje na nakažlivou nemoc (čl. 701) a vedle toho (čl. 700) i na případ bezprostředního nebezpečí zůstavitelovy smrti *(peligro inminente de muerte)*. Italský Codice civile z r. 1942 shrnuje do jediného ustanovení případy, kdy se testátor nachází v místě, kde vládne nakažlivá nemoc, nebo kde katastrofa nebo jiné neštěstí znemožňují pořídit závěť v řádné formě (čl. 609). Ještě výstižnější formulaci má občanský zákoník Portugalska z r. 1966, který spolu s epidemií jedním dechem uvádí jinou obecnou pohromu (*calamidade pública*; čl. 2220). Úprava privilegovaných závětí v BGB odpovídá jeho celkovému duchu a metodám zpracování. Německý zákoník se na jedné straně střízlivě vyhýbá dramatickým výrazům vzbuzujícím lidské emoce a spokojuje se poukazem na důvodnou obavu, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť před notářem (§ 2249) nebo na mimořádnou událost, která zůstaviteli v takovém pořízení brání (§ 2250 odst. 1), popřípadě na blízké nebezpečí zůstavitelovy smrti (§ 2250 odst. 2).[17] Na straně druhé ale formuluje ustanovení složitá, zbytečně komplikovaná. To švýcarský ZGB spojil možnost pořídit závěť s úlevami jednoduše s případem, kdy mimořádná událost zůstaviteli brání pořídit

---

[8] *Coing, H.* Europäisches Privatrecht. 1800 bis 1914. Bd. II. 19. Jahrhundert. 1. vydání. München : C. H. Beck, 1989, s. 601.

[9] Přiznávám, že původní text zákoníku nemám k dispozici; spoléhám na věrohodnost vydání Code Napoléon. Dessau et Leipzig : George Voss, 1808, mj. i vzhledem k tomu, že vydavatel prohlašuje, že jde o vydání *„conforme a l'Édition originale de l'Imprimerie imperiále"*.

[10] Francouzská úprava privilegovaných závětí byla několikrát novelizována (nejrozsáhleji r. 1893, ale také r. 1900 a 1915), ale ani tyto změny původní koncepci podstatně nezasáhly. V zásadě stejná úprava platí rovněž v Belgii a Lucembursku.

[11] Z novější rakouské literatury srov. např. *Dittrich, R., Tades, H. (red.) a kol.* Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch. 34. vydání. Wien : Manz, 1994, s. 609 a násl.

[12] ABGB v § 597 výslovně uvádí – stejně jako Code civil – *Pest oder ähnliche ansteckende Seuchen*; za nakažlivou nemoc obdobnou moru se považovala např. cholera (srov. *Unger, J.* Das österreichische Erbrecht. 4. vydání. Leipzig : Breitkopf u. Härtel, 1894, s. 53 nebo *Hartmann A.,* Poslední pořízení. 1. vydání. Praha : Linhart, 1935, s. 70), také tyfus (*Ehrenzweig, A.* System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. II/2. 6. vydání. Wien : Manz, 1924, s. 407.

[13] Naposledy byly na našem území vojenské závěti upraveny služebním řádem pro vojsko z r. 1873 zrušeným později služebním řádem československého vojska z r. 1922. Ten již vojenský testament neupravil, protože se předpokládalo, že jej upraví nový občanský zákoník. Příslušné ustanovení sice bylo do vládního návrhu československého občanského zákoníku z r. 1937 zapracováno, osnova ale, jak známo, vzhledem k válečným a poválečným událostem přijata nebyla.

[14] Tento přístup odráží důraz na dělení práva na civilní a vojenské; stejnou úpravu zvolily např. lichtenštejnské právo nebo polský Kodeks cywilny (čl. 954). Podle polského práva je vojenský testament upraven společným nařízením ministra národní obrany a ministra spravedlnosti z 30. 1. 1965. Blíže k tomu např. *Kremis, J.* in *Gniewek, E. (red.) a kol.* Kodeks cywilny. 2. vydání. Warszawa : C. H. Beck, 2006, s. 1478 a násl. nebo *Pazdan, M.* in *Pietrzykowski, K. (red.) a kol.* Kodeks cywilny. Komentarz. II. 2. vydání. Warszawa : C. H. Beck, 2000, s. 825 a násl. nebo *Skowrońska-Bocian, E.* Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki. 8. vydání. Warszawa : LexisNexis, 2007, s. 123 a násl.

[15] V uherské části monarchie upravil privilegované závěti obdobným způsobem zákon čl. XVI/1876, o posledních pořízeních, formálních náležitostech, dědických smlouvách a darování pro případ smrti (§ 27 až 32) – ten však zahrnul i úpravu závětí vojenských (§ 29) a úlevu nepřiznal jen „členům branné moci", ale každému, kdo se zdržuje na bojišti nebo v obléhaném místě, jakož i v místě od nich vzdálených do okruhu 8 km.

[16] *Zeiller, F., v.* Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichische Monarchie. II/2. 1. vydání. Wien, Triest : Geistingers Verlagshandlung, 1812, s. 485.

[17] Podrobně k tomu např. *Burkart, E.* in *Schlichtling, G. (red.) a kol.* Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Bd. 9. Erbrecht. 3. vydání. München : C. H. Beck, 1997, s. 1471 a násl.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 43

v jiné formě; mimořádné události charakterizuje demonstrativním výčtem, kde uvádí – v tomto pořadí – náhlé nebezpečí smrti, dopravní závěry, epidemie a válečné události (čl. 506).[18] Podobnou formulaci obsahuje nizozemský Burgerlijk Wetboek v čl. 4:995, kde umožňuje pořídit závěť s úlevami, brání-li katastrofy, boje, nakažlivé nemoci nebo jiné mimořádné události pořízení závěti před notářem nebo nizozemským konzulárním úředníkem.

Námořní testament je v mnoha civilních kodifikacích uchován, ale zákoníky přijímané od 40. let 20. stol. k němu postupně přiřadily ještě závěť pořízenou na palubě letadla. Tak se stalo např. v občanských zákonících Itálie (čl. 616 až 618), Polska (čl. 953), Portugalska (čl. 2219), Nizozemí (čl. 4:994), Albánie (čl. 398 an.), Litvy (čl. 5.28), Moldavska (čl. 1459) a dalších.

Vojenská závěť neprodělala větší změny. Myšlenky v zásadě shodné, jaké stály na počátku XIX. stol. u formulací v Code civil sledují i občanské zákoníky Švýcarska (čl. 507), Itálie (čl. 617), Řecka (čl. 1753), Portugalska (čl. 2210), Nizozemí (4:993 a 4:993b) a další. Samozřejmě, že v různé míře podrobnosti. Švýcarskému ZGB stačí jediná věta; nizozemský BW věnuje témuž vět sedm.

IV. Standard evropských úprav

Z uvedeného lze dospět k závěrům, jaký je standard konvenčních evropských úprav. Předně se připouští, aby člověk pořídil závětí o svém jmění za mimořádných situací ve zvláštní formě, a to mírnější, než jaká se předepisuje pro běžné případy.

Obecně jde o situaci, kdy se člověk ocitne nenadále ve vážném ohrožení života. K nim přistupují zvlášť upravené případy. Zabrání-li někomu mimořádná událost (přírodní pohroma, epidemie nebo jiné neštěstí, popřípadě zásadní ochromení dopravy apod.) pořídit v řádné formě, zejména ve formě notářského zápisu, lze zvolit pro poslední pořízení náhradní formu. Podobné je to i v případě námořní plavby na lodi nebo za letu letadlem, kdy lze pořídit před kapitánem nebo jinou pověřenou osobou; zpravidla za podmínky, že k tomu pořizovatel má vážný důvod – byť důkazem o neexistenci takového důvodu nelze popřít platnost závěti. Konečně, zpravidla se speciálně pamatuje také na vojenskou závěť stanovením zvláštních pravidel pro její pořízení vojáky nebo i jinými osobami náležejícími k armádě.

V. Přístupy „socialistického" dědického práva

Pokud jde o vývoj v těch středoevropských a východoevropských zemích, které byly po druhé světové válce sevřeny v sovětském bloku, nepřistoupilo jejich civilní právo k privilegovaným testamentům ani zdaleka jednotně.

Leckoho překvapí, že samo sovětské Rusko tomuto institutu dosti přálo. Občanský zákoník RSFSR z r. 1922 sice vyžadoval jen písemnou formu závěti – a to notářsky ověřenou (čl. 425), ale zvláštními předpisy byly upraveny závěti vojenské i námořní, a dokonce i závěti pořizované na lodích vnitrozemské plavby.[19] Postupně se okruh případů, kdy přicházelo v úvahu pořízení závěti s úlevami, ještě rozšířil. Za účinnosti občanského zákoníku RSFSR z r. 1964 již byly přímo v kodexu upraveny (čl. 541) i privilegované závěti osvědčené hlavním lékařem v léčebném zařízení, pokud jde o závěti osob tam léčených, nebo osvědčené vedoucím arktických nebo podobných expedic, pokud jde o závěti členů těchto výprav, anebo osvědčené velitelem věznice pro případ závětí tam umístěných osob odsouzených k trestu odnětí svobody.[20]

Rumunsko, jak naznačeno, si ponechalo – v daném směru beze změn – starý kodex z r. 1864. Ale i o sto let mladší polský Kodeks cywilny má v zásadě shodnou úpravu: rozlišuje závěti obvyklé *(testamenty zwykle)* a mimořádné *(testamenty szczególne)*; v rámci posledních odlišil závěť pořizovanou v obavě z rychlé smrti zůstavitele nebo tam, kde je dodržení obvyklé formy závěti v důsledku mimořádných okolností znemožněno nebo ztíženo (čl. 952), závěť pořizovanou za cesty na palubě polské námořní lodi nebo polského letadla (čl. 953), jakož i vojenský testament.[21] Obdobnou úpravu obsahovaly i čl. 76 až 78 svazového zákona o dědění z r. 1955 platného na území bývalé Jugoslávie.[22]

Maďarský kodex z r. 1959 mj. nově upravil i dědické právo. Závěť s úlevami upravil pod marginální rubrikou „Ústní závěť" *(Szóbeli végrendelet)* v § 634 a 635. Podle této úpravy může ústní závěť zřídit každý, kdo se ocitne v mimořádné a život ohrožující situaci, nemůže-li pořídit v písemné formě buď vůbec, anebo jen s významnými obtížemi. Námořní testament, závěť v letadle a vojenský testament v maďarském občanském zákoníku zvlášť upraveny nejsou. Stejně jednoduchou úpravu obsahoval občanský zákoník bývalé NDR, který v r. 1975 na přechodnou dobu nahradil tam dotud platný BGB. ZGB DDR upravil v § 383 odst. 2 a § 386 nouzový testament *(Nottestament)*; připustil jeho zřízení ve zvláštních případech nouze, kdy pořízení závěti notářským zápisem nebo holograficky nebylo možné.[23]

Někdejší Československo přistoupilo k rekodifikaci občanského práva krátce po státním převratu z února 1948 jako první z tzv. lidových demokracií. Československý občanský zákoník č. 141/1950 Sb. se tak stal prvním „socialistickým" občanským zákoníkem středovýchodní Evropy. Ačkoli se zdejší dobová literatura dovolávala sovětského občanského práva a občanského zákoníku RSFSR z r. 1923 jako svého vzoru ve všech pá-

[18] V podrobnostech k tomu např. *Picenoni, V.* Die Auslegung von Testament und Erbvertrag. 1. vydání. Zürich : Polygraphischer Verlag AG, 1955, s. 39 a násl.; popř. *Tuor, P.* Das schweizerische Zivilgesetzbuch. 7. vydání. Zürich : Polygraphischer Verlag AG, 1965, s. 345 a násl. nebo *Breitschmid, P.* in *Honsell, H., Nedim, P. T., Geiser, T.* Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht. Zivilgesetzbuch II. 2. vydání. Basel – Genf – München : Helbing & Lichtenhahn, 2003, s. 263 a násl.

[19] *Bratus, S. N. (red.) a kol.* Sovětské občanské právo. Díl II. 1. vydání. Praha : Orbis, 1953, s. 564.

[20] Tento široký katalog privilegovaných převzal nový ruský občanský zákoník, resp. jeho třetí část přijatá v r. 2001 (čl. 1127). K tomu srov. *Borisov, A. B.* Kommentarij k graždanskomu kodeksu rossijskoj federaciji. 2. vydání. Moskva : Knižnyj mir, 2003, s. 1009 a násl. nebo *Gomola, A. I.* Graždanskoje pravo. 3. vydání. Moskva : Academia, 2005, s. 367. Obdobnou úpravu obsahují např. i nové občanské zákoníky Litvy (z r. 2000; čl. 5.28 odst. 6) nebo Moldavska (z r. 2002, čl. 1459).

[21] Srov. *Skowrońska-Bocian, E.* Prawo spadkowe. 3. vydání. Warszawa : C. H. Beck, 2003, s. 90 a násl.

[22] V tomto případě spoléhám na zprostředkovanou informaci; srov. *Másílko, V.* Závěť v mezinárodním právu. 1. vydání. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČSR (Příručky Ministerstva spravedlnosti ČSR, sv. 43), 1982, s. 55.

[23] Z novějších občanských zákoníků upravuje takto dosti zjednodušeně *privilēģēti testāmenti* lotyšský Civilikums (čl. 460 až 462), byť ten navíc výslovně zmiňuje vojenskou závěť.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 44

dech,[24] závěti s úlevami podle sovětského vzoru v našem „socialistickém“ kodexu upraveny nebyly. Důvodová zpráva k zákonné osnově poznamenává, že „tzv. privilegované testamenty pro dobu války nebo epidemií osnova nezná. Souvisí to jednak s tím, že se preferuje dědění ze zákona, jednak s tím, že se nový občanský zákoník tvoří pro období mírového budování socialismu“.[25] Dobová literatura stejné argumenty opakuje a rozvíjí: např. Petrželka uvádí, že „nepřebírá nové dědické právo institut (...) závětí privilegovaných. Uvážíme-li totiž spravedlivou úpravu dědění ze zákona, které především posiluje rodinné svazky, není třeba, aby zůstaviteli musela za určitých okolností (byť při bezprostředně hrozícím nebezpečí smrti) býti poskytována zvláštní privilegovaná možnost učinit poslední pořízení bez jinak předepsaných zákonných formalit“,[26,27] Při rekodifikaci z r. 1964 se již institut závětí s úlevami považoval za překonaný a jeho obnovení nebylo ani diskutováno; jejich neexistence v právní úpravě se pokládala za samozřejmou.[28] Obdobné nastalo při obsáhlé novele občanského zákoníku – zákona č. 509/1991.

VI. Úlevy a omezení

Až dosud jsme se zabývali především otázkami, ve kterých případech, resp. při jakých příležitostech lze pořídit závětí s úlevami. Zbývá tedy ještě poukázat, v čem spočívají úlevy při pořizování privilegovanou závětí.

Pro tyto účely lze privilegované testamenty rozdělit na dvě hlavní skupiny. U první je dělícím kritériem forma, u druhé to jsou vlastnosti osob, které u projevu poslední vůle pořizovatele asistují.

Pokud jde o úlevy poskytované co do formy, obvyklé je připuštění ústní formy. To je typické pro většinu evropských úprav. Ústně lze pořídit buď před běžnými svědky, anebo před osobami se zvláštními vlastnostmi. Jen tam, kde se pro běžné pořízení předepisuje kvalifikovaná písemná forma, se privilegovaná závěť zvýhodňuje také akceptací jednodušší písemné formy. To se promítá např. do portugalské nebo lotyšské úpravy, které připustily i takovou písemnou formu vedle formy ústní.

Pořizuje-li se závěť ústně, záleží, jaký počet svědků se vyžaduje a jaké vlastnosti musí svědkové vykázat. Svědci se nejčastěji vyžadují dva (např. v Rakousku, Lichtenštejnsku, Švýcarsku, Maďarsku, Nizozemí, Itálii) nebo tři (např. v Německu, Polsku, Lotyšsku). Výjimečná je španělská úprava, která sice vyžaduje v případech pořízení závěti v nouzi vyvolané epidemií tři svědky, ale při jiném bezprostředním ohrožení života svědků pět. Mnohé úpravy jsou – proti obvyklým situacím – mírnější v požadavcích na vlastnosti svědků (často se nevyžaduje jejich zletilost nebo plná svéprávnost), mnohdy není nutná ani jejich současná přítomnost.

Pokud jde o závěti vojenské nebo závěti pořízené na palubě námořní lodi nebo letadla, přiznává se zvláštní význam testamentům pořízeným před důstojníkem nebo před kapitánem lodi či letadla (popř. před zástupci těchto kapitánů). Také závěti pořizované za mimořádných situací na souši mohou získat zvláštní váhu, zaznamená-li je osoba zákonem zvlášť určená: velmi často to je starosta nebo jiný pověřený municipální úředník (tak tomu je např. ve Francii, Německu, Nizozemí, Itálii, Litvě), v některých státech i soudce (Francie, Itálie, Německo) nebo kněz (Itálie, Španělsko[29]) aj. Některé z takto pořízených závětí se obvykle kladou na roveň závětem vyhotoveným notářem; zpravidla se vyžaduje jejich zvláštní úřední úschova u místně příslušného notářského úřadu nebo u soudu.

Ruku v ruce s úlevami, které zákon mimořádným testamentům poskytuje, jdou i některá omezení. Typické, které provází všechny kontinentální úpravy, spočívá v omezené době platnosti takových testamentů. Celkem výjimečných je čtrnáct dnů, na které omezuje platnost závěti s úlevami švýcarské právo, nebo měsíční doba, na kterou omezuje platnost privilegované závěti turecký občanský zákoník. Španělský Código civil stanoví platnost privilegované závěti na dobu dvou měsíců, častější je však doba tří měsíců, kterou stanovuje německé, italské nebo lotyšské právo, popřípadě šesti měsíců, jak tomu je např. ve Francii, Rakousku, Nizozemí nebo v Polsku.

VII. Česká osnova

Již při samotném zahájení rekodifikačních prací se s obnovou úpravy privilegovaných závětí počítalo (část II. § 4 bod 10.3.1.4.4. věcného záměru občanského zákoníku).[30]

Při přípravě paragrafového znění zákonné osnovy se po důkladném srovnání s různými zahraničními vzory vzaly za základ úpravu rakouskou, švýcarskou, německou, polskou, nizozemskou a italskou. Právě proto, že navržená pravidla sledují obnovení úpravy závětí s úlevami po výluce více jak půlstoleté a že jde o právní pravidla týkající se mimořádných situací, volí se v duchu standardních evropských kodifikací ustanovení podrobnější, návodná. Ledabylé formulace, jaké při zjednodušování civilního práva zvolily zákoníky socialistického Maďarska nebo bývalé NDR, nebyly vzaty za vzor, byť se i takové podněty při přípravě návrhu zákoníku objevily.

---

[24] Např. *Petrželka, K.* Nové československé právo dědické in *Knapp, V., Petrželka, K., Škundin, Z. I.* K otázkám nového občanského práva. 1. vydání. Praha : Orbis, 1950, který na s. 58 zdůrazňuje, že „vzorem našeho nového dědického práva je dědické právo sovětské“; dále srov. *Dressler, A.* Politicko-ekonomický význam nového občanského zákona. 1. vydání. Praha : Orbis, 1951, s. 19; *Holub, R. a kol.* Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické. Praha : Orbis, 1957, s. 13 (i zde se výslovně uvádí, že „vzorem právní úpravy dědického práva v občanském zákoníku bylo *sovětské* socialistické dědické právo“) nebo *Knapp, V.* Hlavní zásady československého socialistického občanského práva. 1. vydání. Praha : SNPL, 1958, s. 8 a další.

[25] Srov. DZ k § 542 až 545 zákona č. 141/1950 Sb.

[26] *Petrželka, K.* op. cit. sub 24, s. 70.

[27] Obdobně *Plank, K.* Dědičské právo. 1. vydání. Bratislava : SVPL, 1954, s. 126; *Knapp, V. a kol.* Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III. 1. vydání. Praha : Orbis, 1954, s. 41. Obě tyto práce, jakož i některé pozdější (např. *Knapp, V., Luby, Š. a kol.* Československé občanské právo. Svazek II. 2. vydání. Praha : Orbis, 1974, s. 592) se zejména zaklínají tzv. „problémy s dokazováním“. Co vše z našeho občanského práva zmizelo a nebo co vše se v něm deformovalo, aby nevznikly problémy s dokazováním! Pokud jde o dědické právo, zmizel z něj v r. 1964 se stejnou argumentací např. institut alografních závětí s odůvodněním, že „byly příčinou dědických sporů a v nichž se v podstatě udržoval překonaný systém ústních závětí.“ (*Kratochvíl, Z. a kol.* Nové občanské právo. 1. vydání. Praha : Orbis, 1965, s. 634). Alografní závěť se do občanského zákoníku vrátila novelou č. 509/1991 Sb. (§ 476b); o privilegovaných testamentech se ani při této novele neuvažovalo.

[28] *Knapp, V., Plank, K. a kol.* Učebnice československého občanského práva. Svazek II. 1. vydání. Praha : Orbis, 1965, s. 527; *Choděra, O.* Závěť jako projev vůle zůstavitele. Právník, 1984, s. 438 a násl.

[29] Obdobnou úpravu sledoval i ABGB v původním znění § 597 až do jeho změny provedené první dílčí novelou.

[30] Srov. též *Eliáš, K., Zuklínová, M.* Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. 1. vydání. Praha : Linde, 2001, s. 205.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 45

Osnova rozlišuje privilegované závěti soukromé a veřejné.

Předně se navrhuje umožnit tomu, kdo se pro nenadálou událost ocitne v patrném a bezprostředním ohrožení života, pořídit soukromou závěť ústně před třemi současně přítomnými svědky. Totéž právo se navrhuje přiznat i člověku, který se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události, nelze-li po něm rozumně požadovat, aby pořídil v obvyklé formě. Podle švýcarského ZGB se navrhuje omezit platnost takové závěti – přežije-li pořizovatel – na dobu dvou týdnů.

Veřejnou závěť s úlevami se navrhuje upravit pro případy, kdy důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě notářského zápisu; pro ten případ se chce umožnit, aby jeho poslední vůli zaznamenal starosta obce, v níž se pořizovatel právě nachází, (popřípadě starostův zástupce) za přítomnosti dvou svědků. Obdobné pojetí sleduje i návrh úpravy vojenské závěti, kde však namísto starosty vystupuje v úloze veřejného činitele velitel české vojenské jednotky v hodnosti důstojníka nebo vyšší s tím, že privilegium pořízení vojenské závěti náleží vojákům a jiným osobám náležejícím k armádě účastnícím se ozbrojeného konfliktu a vojenských operací.[31] Konečně se navrhuje umožnit pořízení závěti, má-li pro to pořizovatel vážný důvod, také za cesty letadlem nebo námořním plavidlem před kapitánem nebo jeho zástupcem, rovněž za přítomnosti dvou svědků.[32] Takovým záznamům pořizovatelovy poslední vůle se navrhuje přiznat vlastnost veřejné listiny. Ze zřejmých důvodů se navrhuje, aby takové závěti byly uschovány u notáře v místě, kde má zůstavitel bydliště. Platnost těchto závětí – přežije-li zůstavitel – se navrhuje omezit na dobu tří měsíců.

Doby, na které je platnost privilegovaných závětí omezena, přirozeně nepočnou běžet ani nepoběží, nebude-li zůstavitel způsobilý pořídit.

Pokud jde o svědky, navrhuje se úleva i v tom, že stačí svědci i čtrnáctiletí nebo i osoby ve svéprávnosti jen omezené.

VII. Závěrem

Osnova nového českého občanského zákoníku usiluje začlenit zdejší civilní právo znovu do kontextu standardních zákonných úprav kontinentální Evropy moderní úpravou tradičního a vyzkoušeného. V rámci toho se navrhuje vrátit do českého kodexu, „jako je tomu v mnoha zahraničních právních řádech“,[33] rovněž institut privilegovaných závětí. Rozhodnutí tak učinit odůvodňuje praktické hledisko vstřícnosti zákonné úpravy potřebám lidského života a vhodnost pamatovat i na situace, kdy se člověk ocitne v mimořádné situaci a kdy je potřeba podat mu pomocnou ruku a ne se k němu obrátit zády s odkazem na svazující šablonu mrtvé litery zákona. Poučení z četných zahraničních úprav a z právního vývoje institutu nejenže potvrzuje správnost starého pravidla *historia magistra vitae,* ale také varuje před zjednodušováním zákonných úprav ve svatém nadšení z boje s kazuistikou, neboť to vede k ničím neopodstatněné nivelizaci a k dušení soukromého života vykazujícího nekonečnou variabilitu.

[31] Uvažme jen, že se v současné době účastní několik set našich vojáků vojenských operací v zahraničí. Těžko vysvětlovat českému vojákovi umírajícímu v Afgánistánu s rukama utrženýma granátem nebo minou, že měl pořídit závěť včas a že se k jeho poslednímu přání přihlížet nebude, protože naše dědické právo ctí tradici mírového budování socialismu.

[32] Přirozeně nejde o to, že by např. kapitán letadla měl zaznamenávat poslední vůli cestujících v případě, že letadlo padá k zemi při leteckém neštěstí, jak to s posměšnou glosou komentovali někteří kritici. Stačí si představit člověka stiženého za letu infarktem myokardu a hned se navrhovaná úprava objeví v jiném světle.

[33] *Bydlinski, P.* Grundzüge des Privatrecht. 5. vydání. Wien : Manz, 2002, s. 52.

Likvidace dědictví

*JUDr. Zdeněk Ryšánek**

I. Úvodem

Stále vyšší počet případů předlužených dědictví a na to navazujících likvidací dědictví staví před notáře – soudní komisaře nelehký úkol. Likvidace dědictví je už svou podstatou složitým procesem, který ještě ztěžuje nedostatečná právní úprava vzniklá v době, kdy se likvidace dědictví prakticky neprováděly. Tato právní úprava obsažená částečně v občanském zákoníku a částečně v občanském soudním řádu navíc důsledně nectí oddělení hmotněprávní a procesněprávní problematiky, takže se úpravy na několika místech nevhodně prolínají.

II. Likvidace podle občanského zákoníku

Občanský zákoník dává možnost navrhnout likvidaci dědictví jen státu. Podle § 472 odst. 2 ObčZ nemůže-li stát, kterému dědictví připadlo, peněžitý dluh uhradit zcela nebo zčásti penězi z dědictví, může použít k úhradě dluhu i věci, které jsou předmětem dědictví a které svou hodnotou odpovídají výši dluhu. Odmítne-li věřitel přijetí těchto věcí, může stát navrhnout likvidaci dědictví.

Představa, že by v řízení mohlo dojít k úhradě dluhu podle tohoto ustanovení, je nereálná z mnoha důvodů. Věřitel zpravidla nebude mít o převzetí věci zájem, to spíše o výsledek jejího zpeněžení. Překážkou tohoto řešení bude jistě i to, že by v řízení muselo být zkoumáno, nakolik se hodnota věci vydávané věřiteli alespoň přibližně rovná výši dluhu. Není ani upraveno, jak by se nabytí věci věřitelem uskutečnilo, přičemž je zřejmé, že by se muselo jednat o dohodu. Možnost státu takovou dohodu uzavřít by jistě ztroskotala na nejrůznějších byrokratických překážkách a i kdyby k uzavření takové dohody došlo, muselo by zřejmě být vydáno soudem zvláštní rozhodnutí, že se tato dohoda schvaluje. Vydání takového rozhodnutí nepředpokládá však ani občanský zákoník ani občanský soudní řád.

První věta ustanovení § 472 odst. 2 ObčZ je tedy naprosto neživotná a v praxi neuplatňovaná, nicméně její

* Autor je notářem v Brně.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 46

aplikace vede k jedinému způsobu, jak lze nařídit likvidaci dědictví, aniž by bylo dědictví předluženo. Musí však nejdříve dojít k odmítnutí přijetí věci věřitelem a až poté získá stát možnost navrhnout likvidaci dědictví.

III. Nařízení likvidace podle občanského soudního řádu

Občanský zákoník jinou konkrétní zmínku o likvidaci dědictví než v § 472 odst. 2 ObčZ nemá. Občanský soudní řád v úpravě likvidace dědictví na některá ustanovení občanského zákoníku odkazuje nebo je přímo opakuje. Základní úpravu likvidace dědictví tedy najdeme v občanském soudním řádu a v jeho prováděcím předpise – vyhlášce č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro krajské a okresní soudy, ve znění pozdějších předpisů (dále v textu jen „jednací řád").

Úprava možností nařízení likvidace dědictví je obsažena v ustanovení § 175t odst. 1 OSŘ. Jsou zde popsány tři způsoby, jak může k nařízení likvidace dědictví dojít:

1. Soud *musí* likvidaci dědictví nařídit na základě podaného návrhu, jsou-li splněny dvě podmínky – dědictví je předluženo a nedošlo k dohodě podle § 175p OSŘ. V ustanovení § 175p OSŘ je uvedeno, že se účastníci mohou dohodnout o tom, že předlužené dědictví bude přenecháno věřitelům k úhradě dluhů, přičemž tato dohoda podléhá schválení soudem; soud dohodu schválí, jestliže neodporuje zákonu. Toto ustanovení je nedokonalým „opisem" ustanovení § 471 odst. 1 ObčZ, podle něhož je-li dědictví předluženo, mohou se dědici s věřiteli dohodnout, že jim dědictví přenechají k úhradě dluhů, přičemž soud tuto dohodu schválí, neodporuje-li zákonu nebo dobrým mravům. Je zřejmé, že hmotněprávní úprava má přednost, což bylo napraveno v novele § 175p odst. 1 OSŘ provedené zákonem č. 7/2009 Sb. s účinností od 1. 7. 2009, v níž se úprava přizpůsobuje občanskému zákoníku, a možnost uzavření dohody se na místo současným *účastníkům dává dědicům a věřitelům.* Z toho vyplývá, že tuto možnost podat návrh na likvidaci dědictví nemůže využít stát.
2. Soud *musí* likvidaci dědictví nařídit i v případě, že návrh podá stát na základě postupu podle ustanovení § 472 odst. 2 ObčZ (věřitel odmítl od státu přijmout na úhradu své pohledávky věc z dědictví).
3. Soud *může* rozhodnout o nařízení likvidace i bez návrhu. V té souvislosti se nabízí otázka, zda se při rozhodování soud řídí volnou úvahou, nebo je i tady soud vázán splněním nějakých zákonných podmínek. Domnívám se, že i když to není výslovně uvedeno, musí i v tomto případě být splněna podmínka předlužení dědictví, jinak by to znamenalo ničím neodůvodněnou možnost soudu zasahovat do nabývání majetku děděním. Rozhodnutí o nařízení likvidace musí být vždy odůvodněno okolnostmi konkrétního případu. Ve větší míře považuji tuto možnost za využitelnou v častých případech, když dědictví připadá státu a využití ustanovení § 472 odst. 2 ObčZ není reálné.

IV. Předlužení dědictví

Občanský zákoník i občanský soudní řád používají termínu *předlužení dědictví*, aniž definují, co je tím třeba rozumět. Na první pohled by se zdálo, že je tato definice zbytečná – asi i každý laik se domyslí, že je to stav, kdy výše dluhů dědictví převyšuje cenu majetku náležejícího do dědictví; přesto je s tím spojeno několik problémů.

Podle § 175o odst. 1 OSŘ určí soud na základě zjištění majetku zůstavitele a jeho dluhů obvyklou cenu majetku, výši dluhů a čistou hodnotu dědictví, popřípadě *výši jeho předlužení* v době smrti zůstavitele. Výkladovým oříškem může být už to, k čemu vztáhnout slovo *jeho*. Může se jednat o předlužení majetku (to je nesmysl, nicméně vede k tomu jazykový výklad), o předlužení zůstavitele (to by asi bylo nejpřesnější) nebo o předlužení dědictví (tento termín používají oba zákony, považuji ho však za pozůstatek koncepce *hereditas iacens* platné do konce roku 1950). Požadavek OSŘ na vydání rozhodnutí podle § 175o odst. 1 OSŘ nevyplývá z žádného ustanovení občanského zákoníku týkajícího se dědění. Cena dědictví je zmíněna jen v § 470 ObčZ v souvislosti s odpovědností za dluhy dědictví. Soud rozhodující o povinnosti dědiců zaplatit dluh zůstavitele by však stejně rozhodnutím soudu o obvyklé ceně dědictví nebyl vázán. Nepřímo tak v občanském zákoníku vyžaduje stanovení ceny dědictví jen ustanovení § 484, a to potvrzuje-li se nabytí dědictví dědicům a současně je důvod k započtení na dědický podíl. Bez stanovení ceny dědictví by nebylo možné v tomto případě podíly dědiců stanovit.

Zatímco tedy pro určení ceny dědictví v řízení o dědictví v občanském zákoníku důvod nacházíme (není však důvod pro to, aby tato cena byla nazývána *obvyklou* – stačila by cena bez přívlastku), v hmotněprávní úpravě není žádný podklad pro rozhodování o výši dluhů a nejsou pro to podle mne ani závažné důvody procesní. Údaj o *čisté hodnotě* (proč ne ceně?) dědictví je pak zcela zbytečným početním úkonem soudu. Rozhodování podle § 175o odst. 1 OSŘ by se tedy mohlo jevit jako potřebné jen s ohledem na to, aby mohl být v řízení jednoznačně učiněn závěr, že dědictví je předlužené. Zásadní otázkou však je, zda v případech § 471 odst. 1 ObčZ a § 175t OSŘ musí mít soud předlužení dědictví potvrzeno svým pravomocným rozhodnutím podle § 175o odst. 1 OSŘ.

Zjišťování výše dluhů v době smrti zůstavitele může být úkolem hodně složitým, a to jak početně (smluvní úroky, úroky z prodlení), tak právně (např. vznik nároku na smluvní pokutu). Dojde-li v řízení k situaci, kdy mezi dědici není spor o výši pasív a tohoto problému se tak nemůžeme „zbavit" postupem podle § 175l odst. 1 věty druhé OSŘ, je de facto zahrnutí každého dluhu se stanovením jeho výše do pasív dědictví samostatným právním problémem, jehož řešení evidentně přesahuje možnosti řízení o dědictví. Věřitel má vždy možnost domáhat se svých práv v samostatném soudním řízení.

Jeví se tedy jako neúnosné, aby se ve fázi, kdy je s ohledem na výši věřiteli oznámených dluhů zůstavitele a cenu zůstavitelem zanechaného majetku zřejmé, že dědictví je předlužené, soud zabýval detailně výší dluhů v době smrti zůstavitele. Podle mne si tento závěr může pro další postup v řízení určit bez toho, aniž by o tom rozhodoval. Navíc při vydání tohoto rozhodnutí nejsou účastníky řízení věřitelé, což by věrohodnost tohoto rozhodnutí stejně značně zpochybňovalo.

Domnívám se, že je-li pro další postup v řízení třeba splnit podmínku, že je dědictví předluženo, může tento závěr soud učinit bez toho, aniž by rozhodl podle

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 47

§ 175o odst. 1 OSŘ. Měl by přitom ovšem mít objektivně zjištěnou obvyklou cenu majetku zůstavitele.

V. Postavení věřitele při likvidaci dědictví

Jak již bylo uvedeno, ve fázi rozhodování podle § 175o OSŘ není věřitel účastníkem řízení, tím se podle § 175b OSŘ stává *v případě § 175p, v případě, kdy se vypořádává jeho pohledávka, a při likvidaci dědictví.*

Z hlediska odkazu na § 175p OSŘ jde o to, zda se věřitel účastníkem řízení stane i v případě, že k uzavření dohody o přenechání dědictví věřitelům k úhradě dluhů nedojde. To má význam pro možnost věřitele navrhnout likvidaci dědictví. Domnívám se, že pokud by věřitel soudu prokázal, že byl učiněn pokus o uzavření této dohody a nedošlo k ní, byl by i věřitel oprávněn navrhnout likvidaci dědictví a soud by potom musel tomuto návrhu vyhovět.

Důležitý je výklad stanovení účastenství věřitele, který není navrhovatelem likvidace, s ohledem na formulaci *při likvidaci dědictví* použitou v § 175b OSŘ. V praxi jsem se setkal s výkladem soudu, podle něhož se věřitel stává účastníkem řízení již ve fázi, kdy je rozhodováno o nařízení likvidace a toto rozhodnutí je mu tedy doručováno, samozřejmě s právem odvolat se proti němu. S tímto názorem nesouhlasím – podle mne se o likvidaci dědictví ve smyslu § 175b OSŘ jedná až ve fázi, kdy je pravomocně nařízena, navíc účast věřitele v této fázi řízení by byla zbytečně komplikující a pro něho bezvýznamná – svá práva může v plném rozsahu uplatnit v dalším průběhu likvidace dědictví.

VI. Odpovědnost dědiců za dluhy

Při rozhodování dědiců o tom, jak se mají zachovat v případě, že je dědictví předlužené, hraje velkou roli riziko spojené s tím, že nebudou dostatečně ochráněni zásadou stanovenou v § 470 ObčZ, podle níž odpovídají za dluhy dědictví a náklady spojené s pohřbem zůstavitele jen do výše ceny nabytého dědictví. Tato zásada totiž může podle § 471 odst. 2 ObčZ platit jen v případě, že by dědicové dluhy splnili podle ustanovení občanského soudního řádu o likvidaci dědictví (§ 175v OSŘ), což nemusí být zejména pro laika snadný úkol. Dědicové se dále můžou chránit tím, že pokud podají soudu návrh, aby soud věřitele vyzval k oznámení pohledávek a oni tak neučinili, těmto nepřihlášeným věřitelům (třeba i s přednostními pohledávkami) dědicové neodpovídají, je-li cena jimi nabytého dědictví vyčerpána. V té souvislosti je velmi problematické ustanovení § 175n OSŘ, které opět poněkud nešťastně kopíruje část ustanovení § 471 odst. 2 ObčZ. V tomto ustanovení se totiž opomnělo, že výzva věřitelům k oznámení jejich pohledávek může být na návrh dědiců dána jen v případě, že je dědictví předluženo a nedošlo k uzavření dohody o přenechání dědictví věřitelům k úhradě jejich dluhů. Pokud by tedy byla tato výzva soudu vydána bez splnění těchto dvou podmínek, nemůže mít účinky předvídané v ustanovení § 175n OSŘ, totiž že by dědicové neodpovídali za nepřihlášené dluhy. To procesní předpis stanovit nemůže, bylo by to v rozporu s ustanovením § 470 ObčZ (tyto důsledky má až postup podle § 175t odst. 2 OSŘ).

Pokud by tedy dědicové chtěli dědictví přijmout s tím, že do výše ceny dědictví uhradí dluhy, měli by být shora uvedenými ustanoveními dostatečně chráněni, postup však vyžaduje značnou právní ostražitost.

Jiným způsobem, jak se mohou dědicové vypořádat s předluženým dědictvím, je samozřejmě podání návrhu na likvidaci dědictví.

VII. Odmítnutí dědictví

Problém obou řešení uvedených v předchozí části však spočívá v tom, že dědicové se v řízení musí nejdříve rozhodnout, zda dědictví odmítnou či neodmítnou (§ 463 a násl. ObčZ). Je třeba poznamenat, že jedině v případě, když dědic (tedy ten, kdo má dědický nárok) dědictví neodmítne, stává se dědicem oprávněným k uzavření dohody s věřiteli podle § 471 odst. 1 ObčZ a k případnému podání návrhu na nařízení likvidace dědictví.

Obava dědiců z předluženého dědictví vede ve většině případů k tomu, že se dědicové rozhodují pro řešení pro ně nejbezpečnější a nejjednodušší – dědictví odmítnou. Následuje pak odmítání dědictví všemi zákonnými dědici až do fáze, kdy toto dědictví připadne státu.

VIII. Postup státu směřující k likvidaci dědictví

Ovšem ani stát v řízení zastoupený Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových o předlužené dědictví zpravidla nemá zájem. Jak už bylo uvedeno, možnost, že by se předlužení dědictví vyřešilo vydáním věcí věřitelům podle § 472 odst. 2 ObčZ, je spíše teoretická, takže zbývá i pro stát nejpohodlnější a nejbezpečnější cesta – likvidace dědictví. Jak z uvedeného vyplývá, využití ustanovení § 175n a 175p OSŘ v případech, kdy dědictví připadá státu, nepřichází v úvahu. Stát má možnost navrhnout likvidaci dědictví bez ohledu na to, zda je dědictví předluženo, musí však prokázat, že věřitelé odmítli přijetí nabízených věcí z dědictví. Jednodušší cestou pro stát tak bude, když dá soudu jen podnět k tomu, aby nařídil likvidaci dědictví podle § 175t odst. 1 věty druhé a ponechá na úvaze soudu, zda likvidaci nařídí. V případě předluženého dědictví nebude důvod, aby soud tomuto podnětu nevyhověl.

IX. Uspokojení pohledávek věřitelů

Je obvyklé, že věřitelé své pohledávky do dědictví oznamují soudu průběžně, jakmile se o smrti zůstavitele (dlužníka) dozvěděli. Slovo *oznamují* volím záměrně, i když zažitějším termínem je spíše slovo *přihlašují* – vycházím z ustanovení § 471 odst. 2 ObčZ, kde je použito slovo *neoznámili.* Zásadní však je, že tento úkon obecně má skutečně jen povahu oznamovací a pro dědice informativní. V případě, když se nejedná o likvidaci dědictví, může jít dokonce o docela zbytečné zjišťování oprávněnosti pohledávky, neboť při jejím neuznání ze strany dědiců by se věc v konečném důsledku stejně řešila v samostatném soudním řízení. Navíc oznámení věřitele o pohledávce nemá žádný význam z hlediska běhu promlčecí doby.

Jinak je tomu ale v případě likvidace dědictví. Pokud soud nařídí likvidaci dědictví, v usnesení současně vyzve případné věřitele, aby mu oznámili své pohledávky ve stanovené lhůtě, a upozorní je, že pohledávky, které nebudou při likvidaci uspokojeny, zaniknou (§ 175t odst. 2

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 48

OSŘ). Zánik neuspokojených pohledávek vyplývá z ustanovení § 175v odst. 4 OSŘ, podle něhož pravomocným skončením likvidace zaniknou proti dědicům neuspokojené pohledávky věřitelů.

Nabízí se otázka, zda je nutné, aby na výzvu soudu podle § 175t odst. 2 OSŘ reagovali i věřitelé, kteří již své pohledávky v řízení řádně oznámili. Domnívám se, že to nutné není a že výzva směřuje jen k těm věřitelům, kteří své pohledávky dosud neoznámili. Je však vhodné, aby tato informace byla ve výzvě uvedena.

X. Zpeněžení majetku

Podle současné úpravy v § 175u odst. 1 OSŘ má soud (soudní komisař) při rozhodování, jak zpeněžení majetku provést, dvě možnosti – postupovat podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitostí nebo věci prodat mimo dražbu přiměřeně podle zvláštního předpisu (toto zpeněžení provádí podle § 96a odst. 1 jednacího řádu výlučně soudní komisař). První řešení je zdlouhavější, druhé v sobě zase skrývá několik výkladových problémů. Oním zvláštním předpisem je totiž podle současné úpravy (poznámka pod čarou) již zrušený zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Z tohoto důvodu bych tak za současné úpravy doporučoval spíše postupovat podle ustanovení o výkonu rozhodnutí a prodej mimo dražbu používat spíše u věcí evidentně nízké ceny.

Podle novely OSŘ účinné od 1. 7. 2009 se postup při zpeněžení majetku podstatně mění, dále však zůstává úprava poměrně stručná. Rozdílem jen formulačním proti současné úpravě je nahrazení termínu *zpeněžení majetku* termínem *zpeněžení jednotlivých věcí, práv a jiných majetkových hodnot.* Zásadní je změna možností, jak zpeněžení provést. Zůstává *zpeněžení podle ustanovení o výkonu rozhodnutí* prodejem movitých věcí, nemovitostí a podniku (není zřejmé, proč chybí přikázání pohledávky), nově je zavedeno *zpeněžení ve veřejné dražbě* podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů), *zpeněžení v dražbě provedené soudním exekutorem* podle zvláštního právního předpisu [§ 76 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů] nebo *prodejem mimo dražbu*. Další podmínka se v zákoně stanovuje jen u posledně uvedeného způsobu. Podle § 175zd odst. 2 OSŘ může soudní komisař prodej uskutečnit jen se souhlasem soudu, při němž soud může stanovit podmínky prodeje. Už z toho vyplývá, že by tento souhlas měl být udělen předem.

Majetek, který se nepodařilo zpeněžit, připadne podle § 175u odst. 2 OSŘ státu a soud o tom vydá rozhodnutí.

K této části likvidačního procesu se vyjadřuji jen stručně právě s ohledem na novou úpravu, která teprve bude upřesněna v novele jednacího řádu a ověřena v praxi.

XI. Rozvrh výtěžku zpeněžení

Ustanovení § 175v OSŘ se zabývá provedením rozvrhu výtěžku zpeněžení majetku zůstavitele. Na první pohled není zřejmé, zda má být o rozvrhu výtěžku vydáno rozhodnutí. V odst. 4 se předpokládá „pravomocné skončení likvidace“, což tedy zřejmě vydání rozhodnutí předpokládá.

Při rozdělení výtěžku vzniká otázka, jak má být zaplacena odměna soudního komisaře za úkony provedené v řízení a jeho hotové výdaje. V § 175v odst. 2 OSŘ totiž tato pohledávka není uvedena, přičemž logicky by měla být uhrazena z výtěžku likvidace. O odměně soudního komisaře a náhradě jeho hotových výdajů se přitom rozhoduje podle § 151a OSŘ v usnesení, jímž se řízení o dědictví končí. Nabízí se znění zákona odpovídající možnost, že ve smyslu § 140 odst. 3 OSŘ odměnu a hotové výdaje zaplatí stát. Další možností užívanou v praxi některých soudů je, že v prvním výroku usnesení bude soudu uloženo, aby soudnímu komisaři zaplatil odměnu a hotové výdaje a v další části výroku usnesení bude tato částka jako pohledávka soudu z výtěžku uhrazena jako první. Konečně poslední a podle mne právně nejčistší možností je, že o odměně notáře – soudního komisaře a náhradě jeho hotových výdajů bude rozhodnuto samostatně před vydáním rozvrhového usnesení s tím, že je platí stát, načež bude rozhodnuto o jejich uhrazení jako nákladů státu vzniklých v souvislosti se zpeněžením majetku (při vědomém nedodržení ustanovení § 151a OSŘ).

Rozvrh výtěžku může být samozřejmě velmi komplikovaný. Není podle mne vyloučeno, a v případě mnoha věřitelů se to může jevit jako žádoucí, aby bylo postupováno analogicky podle § 337b odst. 1 až 3 OSŘ a bylo nařízeno rozvrhové jednání, při němž by každý z věřitelů musel vyčíslit své pohledávky se stavem ke dni smrti zůstavitele, dále uvést, do jaké skupiny jeho pohledávka patří a skutečnosti významné pro její pořadí.

Obranou věřitelů, kteří nebudou považovat rozvrh za správný, může být pouze odvolání proti rozvrhovému usnesení.

XII. Skončení řízení o dědictví

V celém občanském soudním řádu není výslovně uvedeno, kdy se řízení o dědictví končí, přičemž tato skutečnost má význam minimálně pro aplikaci ustanovení § 151a OSŘ (odměna v rozhodnutí, jímž se řízení o dědictví končí). Skončení řízení jeho zastavením je uvedeno v § 175h odst. 2 OSŘ. V § 175q odst. 1 OSŘ jsou uvedeny případy, kdy soud vydá *usnesení o dědictví.* Byť není uvedeno, co usnesení o dědictví znamená, ze souvislostí s občanským zákoníkem je zřejmé, že i těmito usneseními se řízení o dědictví končí.

Složitější to bude v řízení o likvidaci dědictví. Zde by bylo možné se dokonce domnívat, že ve smyslu § 175v odst. 4 OSŘ lze rozlišit dva případy – pravomocné skončení likvidace a pravomocné skončení řízení o dědictví.

Nastane-li situace podle § 175u odst. 2 OSŘ (majetek se nepodařilo zpeněžit), řízení se končí vydáním rozhodnutí o tom, že majetek zůstavitele připadá státu. Není potíž v tom, aby v tomto rozhodnutí bylo rozhodnuto i o odměně soudního komisaře. Toto rozhodnutí je však třeba odlišit od rozhodnutí podle § 175q odst. 1 písm. b) OSŘ – rozdílem je i to, že se doručuje všem účastníkům řízení o likvidaci. Hlavním problémem bude, zda se k tomuto rozhodnutí vztáhnou účinky ustanovení § 175v odst. 4 OSŘ – totiž že pravomocným skončením likvidace zaniknou neuspokojené pohledávky. Mělo by

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 49

tomu tak být, neboť bychom se tak mohli dostat zase někam na začátek a stát by mohl věřitelům znovu nabídnout věci (nikoliv majetek!) k úhradě jejich dluhů ...

Lze se domnívat, že vydáním rozvrhového usnesení podle § 175v odst. 1 až 3 OSŘ končí likvidace i řízení o dědictví. Ustanovení § 175v odst. 4 věty druhá a třetí OSŘ však celou situaci po provedení rozvrhu značně komplikují. Vyjde-li najevo nový majetek zůstavitele, při likvidaci nezpeněžený, má být rozdělen věřitelům. Postup dále není upraven, v podstatě by to znamenalo, že se celý koloběh likvidace musí opakovat. Naopak zůstane-li po likvidaci majetkový přebytek (což se asi v praxi nestane), má být projednán v dědictví. To ale znamená, že v tomto případě se nám doby skončení likvidace a řízení o dědictví rozejdou – není to tedy totéž. V té souvislosti nezbývá, než vzpomenout na zdánlivě zbytečné ustanovení § 333 zákona č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád, podle něhož bylo vždy rozhodnuto o ukončení řízení o dědictví.

XIII. Závěr

Likvidace dědictví bude s ohledem vzrůstající zadluženost obyvatel stále častější náplní práce notářů – soudních komisařů. Co přináší novelizace občanského soudního řádu účinná od 1. 7. 2009 v této oblasti již bylo uvedeno, další úpravu v jednacím řádu můžeme teprve očekávat. Další pomocí notářům při této náročné činnosti pak může být ustálený výklad právních předpisů a výměna zkušeností z praxe.

NOTÁŘ A EU

Dokazování v členských státech EU

*JUDr. Jiří Svoboda**

Nařízení o dokazování[1] je použitelné mezi všemi členskými státy Evropské unie s výjimkou Dánska.[2] Nařízení je použitelné od 1. 1. 2004; pro Českou republiku se stalo použitelné od jejího přistoupení k Evropské Unii.

Cílem nařízení je zejména zlepšení spolupráce soudů při dokazování v občanských nebo obchodních věcech, které nelze uspokojivě dosáhnout na úrovni jednotlivých členských států, ale pouze v rámci celého ES (bod 5 Preambule). Účinnost soudních řízení v občanských nebo obchodních věcech vyžaduje, aby se předávání a zpracovávání žádostí o dokazování mezi soudy členských států uskutečňovalo přímo a co nejrychleji s tím, že rychlost předávání žádostí o dokazování vyžaduje použití všech vhodných prostředků za současného dodržení určitých podmínek týkajících se čitelnosti a spolehlivosti dodaného dokladu (body 8 a 9 Preambule). Žádost o dokazování by měla být vyřízena bez prodlení. Není-li možné, aby byla žádost vyřízena do 90 dnů od přijetí dožádaným soudem, měl by tento soud vyrozumět dožadující soud a uvést důvody, které brání urychlenému vyřízení (bod 10 Preambule). K zajištění účinnosti tohoto nařízení by se možnost odmítnout vyřídit žádost o dokazování měla omezit jen na přísně omezené výjimečné situace (bod 11 Preambule).

I. Působnost

Nařízení o dokazování se vztahuje na občanské nebo obchodní věci, pokud soud členského státu v souladu s právními předpisy tohoto státu žádá:

- příslušný soud jiného členského státu o provedení dokazování, nebo
- aby mohl provést dokazování přímo v jiném členském státě.

Pojem „občanské nebo obchodní věci" je autonomním pojmem v právu Evropského společenství, který je nutno vykládat v souladu s judikaturou Evropského soudního dvora[3] především k nařízení Brusel I.[4]

Žádost nesmí být podána za účelem dokazování, které není určeno pro zahájené nebo zamýšlené soudní řízení (čl. 1). Existují čtyři základní podmínky pro použití nařízení, které se použije na:

- žádosti o provedení dokazování,
- dokazování, které je určeno pro zahájené nebo zamýšlené soudní řízení,
- dokazování v občanských nebo obchodních věcech,
- dokazování soudem členského státu.[5]

Nařízení se použije na veškerá občanská a obchodní řízení bez ohledu na povahu soudu nebo tribunálu, kde se odehrávají. Navíc je třeba zdůraznit, že oblast působnosti Nařízení zahrnuje věci, které jsou vyloučeny z oblasti působnosti nařízení Brusel I, jako věci osobního stavu, způsobilost fyzické osoby k právům a právním úkonům, majetkové vztahy mezi manželi nebo dědění.

---

* Autor je notářem v Praze.

[1] Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001, o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech (CELEX 32001R1206), dále jen „Nařízení". Dále odkazuji na *Pauknerová, M.* Evropské mezinárodní právo soukromé. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 315–322.

[2] Ve vztahu k Dánskému království je z hlediska České republiky použitelná Haagská úmluva o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských a obchodních, Haag 18. 3. 1970, vyhlášena pod č. 129/1976 Sb.

[3] Viz např. rozhodnutí ESD ve věci *LTU Lufttransportunternehmen cGmbH & Co. KG v. Eurocontrol,* č. 29/76, ze dne 14. 10. 1976, SbSD 1976, s. 1541 (CELEX 61976J0029); rozhodnutí ESD ve věci *Nizozemský stát v. Reinhold Rüffer*, č. 814/79, ze dne 16. 12. 1980, SbSD 1980, s. 3807 (CELEX 61979J0814), nebo rozhodnutí ESD ve věci *Volker Sonntag v. Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann a Stefan Waidmann*, ze dne 21. 4. 1993, C-172/91, SbSD 1993, s. 1963 (CELEX 61991J0172).

[4] Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, ve znění Opravy nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, uveřejněné ve Zvláštním vydání Úředního věstníku Evropské unie v českém jazyce, kapitola 19, svazek 4, s. 42 (CELEX 32001R0044).

[5] Srov. Praktický průvodce pro používání nařízení o dokazování: http://ec.europa.eu/civiljustice/evidence/evidence_ec_guide_cs.pdf.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 50

V nařízení není vymezen pojem „dokazování". Jde například o výslechy svědků, účastníků, znalců, pořízení dokumentů, ověřování, zjištění skutečností, odborný posudek o rodině nebo o péči o dítě.

II. Předání žádosti

Žádost o dokazování podle čl. 1 písm. a) nařízení předává soud, u kterého bylo řízení zahájeno nebo se jeho zahájení zamýšlí, tzv. *dožadující soud,* přímo příslušnému soudu jiného členského státu, tzv. *dožádanému soudu.* Každý členský stát vypracuje seznam soudů příslušných k dokazování podle tohoto nařízení. Tyto informace lze zjistit po zadání příslušného státu z webových stránek evropského soudního atlasu.[6] V České republice jsou dožádanými soudy okresní nebo krajské soudy podle místa, kde má být důkaz proveden.

Každý členský stát určí ústřední orgán pověřený předáváním informací soudům, hledáním řešení veškerých obtíží, které mohou vzniknout v souvislosti se žádostí (čl. 3). V České republice je tímto ústředním orgánem mezinárodní odbor civilní Ministerstva spravedlnosti.

Notář jako soudní komisař není dožadujícím soudem[7] a pokud v konkrétním řízení o dědictví je zapotřebí provést určitý důkaz v zahraničí, v jednom z členských států EU s výjimkou Dánska, veškeré úkony níže popsané provede okresní soud, který pověřil notáře, aby jako soudní komisař provedl úkony v řízení o dědictví. Notář připraví potřebné žádosti a dokumenty nutné k provedení důkazu v zahraničí a předá je příslušnému okresnímu soudu.

III. Dokazování

Nařízení upravuje dva základní typy dokazování:

- přímé dokazování dožadujícím soudem [čl. 1 odst. 1 písm. b) a čl. 17],
- dokazování provedené dožádaným soudem na základě žádosti dožadujícího soudu předané přímo dožádanému soudu [čl. 1 odst. 1 písm. a) a čl. 4 až 16].

V dalším výkladu se zaměřím na tento druhý typ, „nepřímého", dokazování.

Dožadující soud musí předat svou žádost o provedení určitého důkazu na formuláři A[8] (Žádost o provedení důkazu), který obsahuje údaje stanovené v čl. 4 odst. 1 Nařízení. Žádost a další sdělení podle Nařízení se vypracovávají:

- v úředním jazyce členského státu dožádaného soudu, nebo
- existuje-li v tomto členském státě více úředních jazyků, v úředním jazyce nebo v jednom z úředních jazyků místa, kde má být provedeno požadované dokazování, nebo
- v jiném jazyce, který dožádaný členský stát určí za jazyk, který může přijmout.

Každý členský stát určí úřední jazyk nebo jazyky orgánů Evropského společenství jiné než své vlastní, které mohou být použity pro vyplňování všech formulářů stanovených Nařízením (čl. 5).

Česká republika prohlásila, že jsou přípustné tyto jazyky: angličtina, němčina, slovenština nebo čeština. Rakousko uvedlo, že přípustné jsou angličtina nebo němčina. Německo prohlásilo, že u žádostí a sdělení podle Nařízení, včetně vyplňování formulářů (žádost), je možné používat pouze němčinu. Podle Maďarska je vedle maďarštiny přípustná pouze angličtina. Polsko připustilo pouze polštinu a Slovensko slovenštinu. Francie sdělila, že formuláře se přijímají pouze ve francouzštině. Španělsko prohlásilo, že žádosti a sdělení, které upravuje Nařízení, mohou být vyhotoveny ve španělštině nebo v portugalštině. Itálie sdělila, že formuláře mají být vyplňovány v italském jazyce; připouští však, aby formuláře byly vyplňovány v jazyce dožadující země, bude-li k nim přiložen překlad v italském jazyce řádně ověřený orgány veřejné správy nebo soudním překladatelem.[9]

Listiny, které dožadující soud považuje pro vyřízení žádosti za nezbytné, musí být přeloženy do jazyka, ve kterém je žádost o provedení důkazu vyhotovena.

Žádosti a sdělení podle Nařízení se předávají nejrychlejšími možnými prostředky, které dožádaný členský stát připouští. Předání lze uskutečnit jakýmikoliv vhodnými prostředky, pokud přijatý dokument přesně odráží obsah zasílané listiny a pokud jsou všechny údaje čitelné (čl. 6). Česká republika prohlásila, že přípustnými technickými prostředky jsou pošta, fax nebo elektronická pošta. Do Polska a Španělska lze předávat žádosti pouze poštou. Rakousko uvedlo, že žádosti lze doručovat poštou, kurýrem nebo telefaxem. Do Německa lze využít pro příjem a odesílání tyto prostředky: poštu, včetně soukromých kurýrních služeb, a fax s tím, že neformální komunikace je možná i telefonem. Slovensko učinilo prohlášení, že žádosti lze doručit poštou a dále také v elektronické podobě – musí být však opatřeny zaručeným elektronickým podpisem podle zákona č. 215/2002 Sb., o elektronickém podpisu, s tím, že žádosti podané telefaxem je třeba následně doplnit do tří dnů předložením originálu. Francie sdělila, že žádosti mohou být dožádaným francouzským soudům zasílány poštou, faxem nebo e-mailem. Jelikož však některé soudy vyšší instance doposud nemají e-mail, je třeba jim žádosti zasílat poštou nebo faxem. Itálie, podle údajů v evropském soudním atlasu k datu 20. 1. 2009, neučinila v tomto směru žádné sdělení *(do Itálie lze tedy doručovat pouze poštou, pozn. autora)*.[10]

Žádost o provedení důkazu a veškeré listiny přiložené k této žádosti nepodléhají ověřování ani jiným obdobným formálním náležitostem (čl. 4 odst. 2).

IV. Přijetí žádosti o provedení důkazu

Do sedmi dnů od přijetí žádosti zašle dožádaný soud dožadujícímu soudu potvrzení o přijetí na formuláři B (Potvrzení přijetí žádosti o provedení důkazu). Pokud zjistí dožádaný soud, že není příslušný, postoupí žádost příslušnému soudu svého členského státu a uvědomí o tom dožadující soud (čl. 7).

Pokud žádost nelze vyřídit, protože neobsahuje všechny nezbytné náležitosti podle čl. 4 Nařízení, dožá-

[6] http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/te_search municipality_cs.jsp#statePage0

[7] Srov. § 38 odst. 2 OSŘ.[8] Formulář lze přímo vyplnit po zadání příslušného státu, na jehož území se má důkaz provést, na webových stránkách evropského soudního atlasu; všechny formuláře jsou přílohou Nařízení.

[9] Uvedl jsem jen některá sdělení členských států, sdělení všech členských států jsou k dispozici po zadání příslušného státu na webových stránkách evropského soudního atlasu: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/te_other info_cs.htm.

[10] Tamtéž.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 51

daný soud o tom na formuláři C (Žádost o doplnění údajů pro provedení důkazu) uvědomí bez prodlení, nejpozději do 30 dnů od přijetí žádosti, dožadující soud a požádá o doplnění chybějících náležitostí, které musí být určeny co nejpřesněji (čl. 8 odst. 1). Pokud žádost nelze vyřídit, protože je podle čl. 18 odst. 3 Nařízení požadována záruka nebo záloha, dožádaný soud o tom na formuláři C uvědomí bez prodlení, nejpozději do 30 dnů od přijetí žádosti, dožadující soud a oznámí mu, jak má být záruka nebo záloha složena. Dožádaný soud bez prodlení, nejpozději do 10 dnů od přijetí záruky nebo zálohy, potvrdí na formuláři D (Potvrzení přijetí záruky nebo zálohy) přijetí záruky nebo zálohy.

V. Vyřízení žádosti

Dožádaný soud vyřídí žádost bez prodlení, nejpozději do 90 dnů od přijetí žádosti v souladu se svými právními předpisy. Dožadující soud může na formuláři A požádat, aby žádost byla vyřízena zvláštním postupem podle právních předpisů svého členského státu. Dožádaný soud splní tento požadavek, pokud je tento postup slučitelný s právem svého členského státu nebo pokud tomu nebrání závažné praktické překážky. Pokud dožádaný soud nesplní požadavky z jednoho z uvedených důvodů, uvědomí o tom dožadující soud na formuláři E (Sdělení žádosti o zvláštní postupy nebo o použití komunikačních technologií). Dožadující soud může požádat dožádaný soud, aby při provádění dokazování použil komunikační technologie, zejména videokonference[11] nebo telefonní konference. Dožádaný soud vyhoví této žádosti, pokud to není neslučitelné s právem jeho členského státu nebo pokud tomu nebrání závažné praktické překážky (čl. 10).

VI. Dokazování

1. Za přítomnosti a účasti stran (čl. 11)

Stanoví-li tak právo členského státu dožadujícího soudu, mají strany a popřípadě jejich zástupci právo být přítomni při dokazování prováděném dožádaným soudem. Dožadující soud sdělí dožádanému soudu ve své žádosti na formuláři A, že strany a případně jejich zástupci budou přítomni, popřípadě, že je jejich účast požadována. Tuto informaci lze rovněž sdělit v kterékoli jiné vhodné době. Pokud je požadována účast stran či jejich zástupců při dokazování, dožádaný soud stanoví podle čl. 10 Nařízení podmínky této účasti. Dožádaný soud uvědomí na formuláři F (Sdělení dne, hodiny a místa dokazování a podmínky účasti) stranám a jejich zástupcům čas a místo dokazování a popřípadě podmínky, za kterých se mohou účastnit. Tím není dotčena možnost dožádaného soudu požádat strany a popřípadě jejich zástupce aby byly přítomny nebo se účastnily dokazování, stanoví-li tuto možnost právní předpisy jeho členského státu.

2. Za přítomnosti a účasti zástupců dožadujícího soudu (čl. 12)

Je-li to slučitelné s právem členského státu dožadujícího soudu, mají zástupci dožadujícího soudu právo být přítomni při dokazování prováděném dožadujícím soudem. Pro účely tohoto článku se „zástupcem“ rozumějí soudní úředníci určení dožadujícím soudem podle práva jeho členského státu. Dožadující soud může rovněž určit podle práva svého členského státu jinou osobu, například znalce. Dožadující soud oznámí ve své žádosti na formuláři A dožádanému soudu, že budou přítomni jeho zástupci, popřípadě že je vyžadována jejich účast. Tento údaj může být rovněž zaslán v kterékoli jiné vhodné době. Pokud je požadována účast zástupců dožadujícího soudu při dokazování, stanoví dožádaný soud podle čl. 10 Nařízení podmínky této účasti. Dožádaný soud uvědomí na formuláři F dožadující soud o čase a místě dokazování, popřípadě podmínky, za kterých se mohou účastnit jeho zástupci.

Je-li to nezbytné, použije dožádaný soud při vyřizování žádosti přiměřená donucovací opatření v případech a v rozsahu stanoveném právem svého členského státu (čl. 13).

3. Odmítnutí žádosti o provedení důkazu (čl. 14)

Žádost o výslech osoby nebude vyřízena, pokud se dotyčná osoba odvolává na své právo odepřít výpověď nebo na zákaz výpovědi:

- podle právních předpisů členského státu dožádaného soudu;
- podle právních předpisů členského státu dožadujícího soudu, a takové právo je uvedeno v žádosti, nebo je-li to nezbytné, na žádost dožádaného soudu bylo potvrzeno dožadujícím soudem.

Kromě zmíněných důvodů může být provedení žádosti odmítnuto pouze tehdy, pokud:

- žádost nespadá do působnosti Nařízení ve smyslu čl. 1;
- vyřízení žádosti podle právních předpisů členského státu dožádaného soudu nejsou příslušné orgány moci soudní;
- dožadující soud nevyhověl žádosti dožádaného soudu o doplnění žádosti podle čl. 8 do 30 dnů ode dne, kdy o to dožádaný soud požádal;
- záruka nebo záloha, o kterou bylo požádáno v souladu s čl. 18 odst. 3, nebyla složena do 60 dnů ode dne, kdy o tuto záruku nebo zálohu dožádaný soud požádal.

Vyřízení žádosti nesmí být odmítnuto dožádaným soudem výhradně z důvodu, že podle právních předpisů jeho členského státu má soud tohoto členského státu výhradní věcnou příslušnost, pokud jde o předmět sporu nebo o to, že právo daného členského státu nepřipouští v této věci žalobu.

Pokud je vyřízení žádosti odmítnuto z jednoho z důvodů uvedených v čl. 14 odst. 2, dožádaný soud o tom uvědomí na formuláři H (Informace o vyřízení žádosti) dožadující soud do 60 dnů ode dne přijetí žádosti dožádaným soudem.

Pokud dožádaný soud není schopen vyřídit žádost do 90 dnů od přijetí žádosti, uvědomí o tom na formuláři G (Oznámení prodlení) dožadující soud. Zároveň uvede důvody prodlení a rovněž odhadovanou dobu potřebnou k vyřízení žádosti (čl. 15).

[11] O videokonferencích jako efektivním nástroji urychlení přeshraničních soudních řízení za současného snižování nákladů na tato řízení bylo diskutováno na Neformálním zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Praze dne 16. 1. 2009. V době českého předsednictví by měl být zpracován manuál, který bude zahrnovat země a v nich konkrétní místa, kde lze videokonference uskutečnit.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 52

4. Postup po vyřízení žádosti

Dožádaný soud zašle bez prodlení dožadujícímu soudu listiny, kterými dožadující soud žádal o vyřízení žádosti, popřípadě vrátí doklady, které obdržel od dožadujícího soudu. K těmto dokladům se na formuláři H uvede potvrzení o vyřízení žádosti (čl. 16).

Za vyřízení žádosti nelze požadovat náhradu poplatků nebo nákladů. Pokud si to však dožádaný soud přeje, dožadující soud musí bez prodlení uhradit odměny pro znalce a tlumočníky a zvláštní náklady ve smyslu čl. 10 odst. 3 a 4 Nařízení. Povinnost stran uhradit tyto poplatky nebo náklady se řídí právem členského státu dožadujícího soudu (čl. 18).

VII. Vztah k jiným právním instrumentům (čl. 21)

Toto nařízení má v oblasti své působnosti přednost před jinými ustanoveními obsaženými v dvoustranných nebo mnohostranných dohodách nebo ujednáních uzavřených členskými státy, a zejména před Haagskou úmluvou ze dne 1. 3. 1954 o civilním řízení a Haagskou úmluvou ze dne 18. 3. 1970 o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských nebo obchodních, ve vztazích mezi členskými státy, které jsou jejich stranami.

Toto nařízení nebrání dvěma nebo více členským státům zachovávat v platnosti nebo uzavírat dohody nebo ujednání, které by více usnadňovaly dokazování, pokud jsou slučitelné s Nařízením. Česká republika sdělila v této souvislosti Komisi mezinárodní smlouvy s Polskem[12], Maďarskem[13], Slovenskem[14] a SRN[15].

S ohledem na to, že prohlášení bylo „opětováno" toliko ze strany Slovenska, lze dvoustrannou smlouvu použít přednostně před nařízením pouze mezi SR a ČR (v praxi se však podle dvoustranné smlouvy se Slovenskem prakticky nepostupuje, neboť státy upřednostňují nařízení); ve vztahu k Polsku, Maďarsku a Německu (a dalším členským státům) se bude postupovat podle Nařízení.

Na webových stránkách evropského soudního atlasu[16] je k dispozici praktická příručka pro používání nařízení o dokazování.

[12] Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, Varšava, 21. 12. 1987, vyhlášena pod č. 42/1989 Sb.

[13] Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních, Bratislava, 28. 3. 1989, vyhlášena pod č. 63/1990 Sb.

[14] Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o právní pomoci poskytované justičními orgány a o úpravě některých právních vztahů v občanských a trestních věcech, Praha, 29. 10. 1992, vyhlášena pod č. 209/1993 Sb.

[15] Smlouva mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dalším usnadnění styku při poskytování právní pomoci na základě Haagských úmluv ze dne 1. 3. 1954 o civilním řízení, ze dne 15. 11. 1965 o doručování soudních a mimosoudních písemností v cizině ve věcech občanských nebo obchodních a ze dne 18. 3. 1970 o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských nebo obchodních, uveřejněna pod č. 40/2002 Sb. m. s.

[16] http://ec.europa.eu/civiljustice/evidence/evidence_ec_guide_cs.pdf.

Evropská soukromá společnost – analýza problematických bodů navrhované právní úpravy

*Mgr. Radim Neubauer**

Dne 25. června 2008 přijala Evropská komise v rámci balíku na podporu malého a středního podnikání nazvaného „Akt o drobném podnikání"[1] návrh nařízení o statutu evropské soukromé společnosti (European Private Company, Societas Privata Europaea, „SPE") – dále jen „Nařízení"[2]. Iniciativa směřuje k vytvoření nové evropské právní formy společnosti s ručením omezeným, která deklaruje snahu posílit konkurenceschopnost malých a středních podniků usnadněním jejich zakládání a činnosti na jednotném trhu. Rovněž má dojít ke snížení nákladů na dodržování předpisů při vytváření a činnosti podniků, které vyplývají z rozdílů mezi vnitrostátními předpisy pro zakládání i činnost společností. V rámci procedury konzultace byl návrh zaslán Radě a Evropskému parlamentu. V Radě první projednání návrhu již proběhlo, a to v době zpracování tohoto příspěvku již ve formě zpracované francouzským předsednictvím. V Evropském parlamentu se k předloze Komise vyjádřil výbor JURI, který se jakožto odpovědný výbor Parlamentu ve svém stanovisku z 20. 1. 2009 od znění navrhovaného Komisí částečně odchýlil. Plénum Parlamentu pak 10. 3. 2009 přijalo legislativní usnesení,[3] které do jisté míry závěry zprávy výboru JURI přejímá.

Účelem tohoto příspěvku je poukázat na skutečnost, že i přes přijetí mnoha kompromisních řešení jsou znění schválená Komisí, francouzským předsednictvím i Parlamentem stále v mnoha ohledech problematická.

I. Charakteristika navrhované právní úpravy

Koncept SPE představuje formu evropské s. r. o., jejíž společníci ručí za závazky společnosti jen do výše částky, kterou upsali. Obchodní podíly SPE nesmí být veřejně nabízeny ani veřejně obchodovány. Základní kapitál SPE musí činit alespoň 1 EUR, pokud stanovy SPE vyžadují, aby výkonný řídící orgán podepsal prohlášení o platební schopnosti. Pokud stanovy takový požadavek neobsahují, musí základní kapitál SPE činit alespoň 8 000 EUR. Založení SPE není nijak omezeno, tzn. může ji založit jako novou společnost jeden nebo více zakladatelů, fyzických osob a/nebo právnických osob. SPE bude moci dále vzniknout fúzí či rozdělením stávajících společností nebo změnou právní formy stávající formy společnosti založené podle práva některého z členských států EU. SPE by se měla řídit zejména samotným Nařízením a dále stanovami, které budou upravovat otázky stanovené Nařízením. Konkrétní úprava stanov bude ponechána na vůli společníků. Otázky, které nebudou upraveny ani Na-

* Autor je notářským kandidátem, zástupcem JUDr. Ivy Šídové, notářky v Praze.

[1] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:CS:PDF

[2] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:CS:PDF

[3] http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&referen ce=A6-2009-0044&language=CS

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 53

řízením ani stanovami, se budou řídit národním právem členských států, a to vždy podle sídla SPE.

II. Problematické otázky

V následující části bych chtěl zmínit konkrétní problematické oblasti návrhu nařízení ve znění, v jakém bylo vypracováno Komisí, příp. později upraveno francouzským předsednictvím či v rámci procedury konzultace pozměněno Parlamentem.

1. Sídlo SPE

Otázka sídla je jedním z ústředních problémových bodů statutu SPE. Návrh Komise stanoví možnost umístit hlavní správu, odkud je společnost řízena, do jiného členského státu, než ve kterém se nachází její statutární sídlo určené ve stanovách. To může vést k dalekosáhlému obcházení ochranných standardů jednotlivých členských států. Tato úprava umožňuje vytváření společností s fiktivními sídly a vede k rozsáhlé ztrátě kontroly členských států nad vlastním právem kapitálových společností. Důsledkem je efekt zvaný *„race to the bottom"* (závod ke dnu), tedy odstranění ochranných pravidel zaručujících transparentnost a minimální standardy v otázce rejstříkového řízení a v oblasti sociální. Prostřednictvím volby statutárního sídla v členském státě, který neupravuje právo spoluúčasti zaměstnanců na řízení společnosti, mohou být při založení SPE snadno obcházeny předpisy o takové spoluúčasti. Existující společnosti mohou cestou převodu podniku tuzemské společnosti do SPE se statutárním sídlem v zahraničí prostřednictvím tzv. *Asset Dealu* bez problémů vyloučit spoluúčast svých zaměstnanců na řízení společnosti. Oddělitelnost sídla a hlavní správy vede ke značným problémům také v oblasti vedení účetnictví a v otázce publicity veřejných rejstříků. Při rozštěpení statutárního sídla a hlavní správy je dána povinnost ohlásit namísto hlavní správy společnosti pouze umístění pobočky. Podle Směrnice o zveřejňování poboček (Směrnice č. 89/666/EHS) je v tomto případě nutno zveřejňovat jen některé údaje o společnosti. Účetní závěrka bývá dále k dispozici většinou jen v jazyce a dle účetních pravidel státu statutárního sídla. Skutečné informace týkající se právních a hospodářských poměrů společnosti nemohou věřitelé ve státě, v němž se nachází centrum obchodních aktivit společnosti, získat. Dosavadní zkušenosti navíc ukazují, že společníci a statutární orgány často zcela opomíjejí zapsat pobočku ve státě, kde je umístěna hlavní správa společnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že v případě kapitálových společností vzniká omezení odpovědnosti společníků zpravidla zápisem společnosti do obchodního rejstříku v místě jejich statutárního sídla, nemají pak společnosti již žádnou další motivaci nechat v místě hlavní správy zapsat svoji „pobočku". Tímto sice porušují předpisy upravující povinné zveřejňování v obchodních rejstřících, avšak sankční možnosti rejstříkových úřadů v místě hlavní správy jsou zpravidla velmi malé, protože se většinou o existenci takové společnosti ani nedozví. Naproti tomu rejstříkové úřady v místě statutárního sídla těch společností, jejíž hlavní správa se nachází v zahraničí, často nemají žádný zájem provádět skutečný dohled nad dodržováním publikačních povinností, neboť fungování společnosti v jejich zemi není za normálních okolností takovým nesouladem či spory dotčeno.

Věřitelé budou muset počítat s mnohem většími náklady spojenými s prosazováním svých nároků vůči společnosti. Negativně dotčeni tím budou zejména drobní věřitelé jako spotřebitelé a zaměstnanci společnosti. Tento problém není vyřešen tím, že spotřebitelé jako takoví mohou žalovat v místě svého bydliště. Neboť také potom bude třeba žalobu doručit do zahraničí, což podle dosavadních zkušeností povede ke značnému prodloužení doby řízení. Pro žalobce s tím budou dále spojené zvýšené náklady na překlad doručovaných písemností. Možnost oddělit statutární sídlo a hlavní správu společnosti dále neodpovídá acquis communautaire. Jak u evropské akciové společnosti (čl. 7 Nařízení o evropské akciové společnosti č. 2157/2001), tak také u evropské družstevní společnosti (čl. 6 Nařízení o evropské družstevní společnosti č. 1435/2003) je – ze shora zmíněných důvodů – stanoven povinný souběh statutárního sídla společnosti a jeho hlavní správy. Neexistují žádné zřejmé důvody pro to, aby se od této zásady v případě evropské soukromé společnosti upouštělo.

Ani judikatura Evropského soudního dvora nestanoví, že musí být umožněno oddělení statutárního sídla společnosti od její hlavní správy (jak zástupci Komise nesprávně tvrdí). ESD pouze rozhodl, že musí být zachována možnost přeshraniční změny sídla společnosti bez ztráty její právní subjektivity. S povinností umožnit oddělení statutárního sídla a hlavní správy to nemá nic společného. Naproti tomu poslední rozsudek ESD v právní věci *Cartesio* z 16. 12. 2008 potvrdil, že požadavek shody statutárního sídla a hlavní správy není s právem Společenství v rozporu. Je to logické, protože právní úprava základních práv a svobod podle Smlouvy o Evropském společenství (SES) se primárně vztahuje jen na členské země. Naproti tomu evropský zákonodárce je jimi vázán nanejvýš zprostředkovaně. Je to totiž právě on, kdo je podle čl. 44 SES výslovně zmocněn k podrobnější úpravě svobody usazování. Pravidla upravující základní práva a svobody mají zabránit narušení jednoty vnitřního trhu jednostrannými opatřeními členských států, nikoli však jednotnému dotváření vnitřního trhu evropským zákonodárcem. Z judikatury ESD vyplývá, že evropský zákonodárce disponuje při bližší úpravě základních práv a svobod rozsáhlou diskreční pravomocí. Proto je také právní věda v převážné většině toho názoru, že se evropský zákonodárce může pro koncepci shody statutárního sídla a hlavní provozovny rozhodnout.

Kvůli hrozbám spojeným s oddělitelností statutárního sídla a hlavní správy se Sociální a Hospodářský výbor Evropského parlamentu ve svých stanoviscích k návrhu nařízení vyslovily pro zachování jednoty sídla hlavní správy po vzoru evropské (akciové) společnosti a evropské družstevní společnosti. Pouze výbor pro právní záležitosti (JURI) se bohužel vyjádřil odchylně. Pozměňovací návrh, který 10. 3. 2009 přijalo plénum Parlamentu, obsahoval pouze doplnění bodu 4 úvodních odůvodnění o doporučení v tom smyslu, že by současně měly být učiněny kroky, které by zabránily využití SPE k obcházení legitimních zákonných požadavků členských států.

Konečně by měl nesoulad statutárního sídla a hlavní správy u SPE vliv i na evropskou (akciovou) společnost, což by ovšem opět vedlo k rozsáhlému obcházení pravidel v oblasti zveřejňování informací a spoluúčasti za-

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 54

městnanců na řízení společnosti. Komise již ohlásila svůj záměr odpovídajícím způsobem změnit Nařízení o evropské akciové společnosti. Úprava spoluúčasti zaměstnanců na řízení společnosti by tím, jak pro kótované tak pro nekótované kapitálové společnosti, vzala za své.

Francouzské předsednictví později navrhlo, aby byla otázka sídla posuzována „podle vnitrostátního práva v souladu s právem Společenství", což je rovněž neakceptovatelné. Neřeší se tím totiž výše uvedené problémy. Právo Společenství sice umožňuje evropskému zákonodárci stanovit neoddělitelnost sídla a hlavní správy. V jaké míře se však tato možnost vztahuje i na jednotlivé členské státy, nebylo dosud ze strany ESD s konečnou platností vyjasněno. Případnému riziku řízení o porušení SES je třeba bezpodmínečně předejít.

Pokud jednotlivé členské státy umožní přeshraniční změnu hlavní správy u společností založených podle jejich práva, neodporuje to požadavku jednoty statutárního sídla a hlavní správy u SPE. Možnost přeshraniční změny hlavní správy národních společností posiluje (z důvodu nutnosti jeho další aplikace) národní právo společně s jeho úpravou ochrany zaměstnanců, spotřebitelů a rejstříkového systému (export vlastního práva). Nejednotnost sídla a hlavní správy na evropské úrovni naopak oslabuje národní právní systémy, neboť evropské společnosti budou nadále zakládány jen ve státech bez dostatečných minimálních standardů v oblasti rejstříkového řízení a oblasti sociální (obcházení vlastního práva).

Četné důvody tedy hovoří v otázce sídla pro zachování *acquis communautaire*. Motivem pro rozdělení sídla a hlavní správy je při bližším pohledu nakonec jen možnost obcházení ochranných standardů v místě skutečné obchodní činnosti společnosti (problematika společností majících v místě sídla jen poštovní schránku). To však může být jen stěží cílem, který si zaslouží politickou podporu. Naproti tomu možnost snadného a rychlého přemístění sídla podnikání bez nutnosti předchozího zrušení a opětovného založení společnosti je cíl legitimní a důležitý, ke kterému je třeba přihlédnout ve 14. směrnici práva obchodních společností. To ovšem s otázkou možnosti oddělení sídla a hlavní správy nemá nic společného.

2. Přeshraniční prvek

Návrh nařízení předložený Komisí nevyžaduje k založení SPE žádný přeshraniční prvek (např. zahraniční společník s kvalifikovanou výší obchodního podílu nebo skutečný přeshraniční předmět podnikání). Takový prvek se však z důvodů kompetenčních a za účelem zabránění pomalého zatlačování národních forem společností jeví jako nezbytný. Zároveň však nemá v praxi vést k byrokratickým překážkám při založení společnosti. Proto je třeba najít takový vztah, který zakladatelé malých a středních podniků mohou splnit a který nebude možné bez dalšího obejít. Francouzské předsednictví představilo kompromisní návrh tzv. „lehkého" přeshraničního prvku, spočívajícím v pouhém *úmyslu přeshraničního předmětu podnikání*, který však není možné žádným způsobem kontrolovat. Návrh Evropského parlamentu tuto koncepci převzal s tím, že jako možný přeshraniční prvek stanovil *podnikatelský záměr přeshraničního charakteru* nebo *cíl vykazovat značnou aktivitu ve více než jednom členském státě.* Za přeshraniční prvek ve smyslu Nařízení Parlament dále stanovil pobočky v jiných členských státech nebo mateřskou společnost, která je zapsána do rejstříku v jiném členském státě. Při žádosti o zápis SPE do obchodního rejstříku mají být navíc předkládány údaje a listiny týkající se předmětu podnikání včetně případného objasnění přeshraničního prvku předmětu podnikání SPE.

3. Kontrola při založení a změnách stanov

Podle návrhu Komise postačí pro stanovy SPE pouze písemná forma s podpisy všech zakládajících společníků. Evropský parlament schválil pozměňovací návrh, dle kterého si členské státy mohou stanovit další formální náležitosti, např. formu notářského zápisu, avšak pouze za předpokladu, že SPE nepoužívá oficiální vzorové stanovy zveřejněné Komisí v Úředním věstníku. Také při použití vzorových stanov však musí mít členské státy v zájmu funkčnosti veřejného obchodního rejstříku možnost vyžadovat veřejnou kontrolu zákonnosti a účinnosti. Kontrola a garance správnosti ze strany veřejné úřední osoby neztrácí ani při použití vzorových stanov na významu. To platí o to více, že jsou vzorové stanovy SPE tolik komplexní (čítají více než 40 kogentních ustanovení, které je potřeba upravit podle přílohy I návrhu statutu a zároveň poskytnutí mnoha možností úpravy pro zakladatele).

Současně se musí veřejná kontrola zaměřit na to, aby se objasnilo, zda a v jakém rozsahu zakladatelé vůbec vzorové stanovy použili. Takovouto kontrolu v mnoha členských státech zajišťuje veřejné ověření listiny. Je sporné a věcně neodůvodněné, když je v zájmu udržení existujících rejstříkových systémů členským státům uvedená kontrola nejdříve umožněna, jak zde vhodně navrhl Parlament, avšak současně se z tohoto pravidla zavádí výjimka pro případ použití vzorových stanov. S ohledem na nutnou komplexnost vzorových stanov SPE, vynucenou chybějícími dispozitivními ustanoveními evropského práva obchodních společností, a při existenci s tím související potřeby praktického právního poradenství pro zakladatele, vzniká již nyní pochybnost o vhodnosti koncepce vzorových stanov SPE. Vzorové stanovy jsou příslibem jednoduchosti průběhu založení, která podle přílohy I návrhu statusu ve skutečnosti neexistuje. Právě zakladatelé malých podniků by neměli nabýt mylného dojmu, že se mohou vzdát skutečně potřebné právní rady (už k základní otázce, zda a s jakým obsahem použití vzorových stanov odpovídá potřebám zakladatelů). Toto je v rozporu s kontinentálně-evropským modelem preventivního soudnictví.

4. Kontrola při zápisu do obchodního rejstříku

Původní návrh Komise vycházel z konstrukce, že se na zápis SPE do rejstříku smí vztahovat pouze jeden z následujících požadavků: a) kontrola souladu listin a údajů SPE s právem ze strany správního nebo soudního orgánu *nebo* b) ověření listin a údajů SPE. Výbor pro právní záležitosti a posléze i plénum Parlamentu se přiklonily k zachování zásady komunitárního práva stanoveného směrnicí č. 68/151/EHS a navrhly, aby členským státům bylo umožněno vázat zápis do rejstříku *alespoň* na jeden z výše uvedených požadavků. Podmínka ad b) byla dále zpřesněna na „ověření *nebo právní osvědčení* listin

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 55

a údajů SPE". Dikce navržená Komisí totiž nechávala zcela otevřené, zda má být pojem „ověření listin" (angl. „certification") vůbec chápán ve smyslu notářského osvědčení, nebo zda je tím míněn pouze způsob vlastního ověření prostřednictvím samotných zakladatelů podle angloamerického vzoru. Správně tedy Parlament nahradil pojem „certification" označením „authentification". Parlament se tak přiklonil k zachování národních systémů obchodních rejstříků, v jejichž rámci v různém rozsahu kooperují při veřejné kontrole a zápisu společnosti do obchodního rejstříku notáři a rejstříkové soudy. Odklon od těchto principů by měl v jednotlivých případech jen těžko předvídatelné dopady na systémy elektronické komunikace, které členské státy v nedávné době v oblasti rejstříkových řízení zavedly.

V souvislosti s formou návrhů na zápis do obchodního rejstříku, tak předloha Komise stanoví, že se návrhy na zápis do obchodního rejstříku podávají elektronickými prostředky. Na rozdíl od První směrnice je však vyloučena kontrola totožnosti a pravosti elektronických návrhů. To by vedlo ke zrušení osvědčené spolupráce notářů a rejstříkových soudů, která existuje v mnoha státech kontinentální Evropy, zajišťuje rychlé a spolehlivé rejstříkové řízení a napomáhá celkovému odbřemenění justice. Elektronické komunikační systémy fungující mezi notáři a rejstříkovými soudy, které mnohé členské státy v uplynulých letech zavedly, a které zajišťují rychlé a levné založení obchodních společností, by zcela ztratily význam. V důsledku toho hrozí, že se návrhy neoprávněných osob stanou stejně masovým fenoménem jako v Anglii. Tamní zkušenosti s elektronickými podáními obchodnímu rejstříku bez současné kontroly totožnosti ukazují, jaké problémy tato praxe s sebou přináší. Anglický obchodní rejstřík – The Companies House – na svých webových stránkách[4] náchylnost anglického registračního systému k podvodům trvale kritizuje a poukazuje na značné problémy s tzv. únosy společností (angl. „Company Hijacking"), způsobené chybějícími možnostmi kontroly totožnosti jejích představitelů. Companies House varuje naléhavě na své domovské stránce před podvody s identitou (Identity Fraud). Tento narůstající fenomén (dle Companies House 50 až 100 případů měsíčně!), kdy se neoprávněné osoby nechají zapsat do obchodního rejstříku jako jednatelé společnosti a následně jménem těchto společností uzavírají obchody, vede v Anglii v současné době ke škodám v rozsahu významném i pro její národní hospodářství.

5. Kontrola při převodech obchodních podílů

Smlouvy o převodech obchodních podílů podle návrhu Komise vyžadují pouze písemnou formu. Parlament schválil pozměňovací návrh, dle kterého se vyžaduje *alespoň* písemná forma s tím, že členské státy si mohou stanovit další formální požadavky (např. ověřený podpis či formu notářského zápisu). Jako cíl této změny Parlament uvedl snahu zabránit zneužívání a zejména vytváření možností k praní peněz. Z důvodu zaručení transparentnosti musí být členským státům umožněno stanovit pro převod obchodních podílů přísnější formální požadavky. Pokud by byly převody obchodních podílů ponechány jen a pouze na společnících, postrádala by opatření proti zneužívání práva jakýkoli smysl. Otevřel by se tak prostor pro podvodné konkursy, praní špinavých peněz, fingované převody obchodních podílů a ztížilo by se danění zisků těchto společností. Původní koncept dále nepředpokládal, že by se údaje o společnících SPE zapisovaly do obchodního rejstříku. Měl je obsahovat jen společností vedený seznam společníků, který byl tudíž lehce manipulovatelný. Změnu opět schválil až Parlament, který za účelem zajištění transparentnosti vlastnické struktury společnosti pro její věřitele a budoucí nabyvatele navrhl členským státům umožnit, aby si stanovily požadavek zveřejnění údajů o obchodních podílech ve svých veřejných rejstřících. Zájemce o obchodní podíl by si tak musel před zamýšleným nabytím obchodního podílu nechat vypracovat nákladný a zdlouhavý právní audit („Due Diligence") týkající se existence a vlastnictví obchodního podílu.

6. Předmět podnikání

SPE má podporovat přeshraniční činnost malých a středních podniků. Ty podnikají v oblasti výroby, obchodu a služeb. Musí být proto vyloučeno použití SPE pro čistě investiční účely a ke správě majetku, jelikož příslušné společnosti podléhají v jednotlivých členských státech odlišným předpisům. Kromě toho je třeba ztížit zakládání prázdných společností, které mají později sloužit pouze k obcházení ochranných opatření členských států v oblasti sociální a jiné. Proto Parlament navrhl omezení přípustného předmětu podnikání, který nově musí být jasně stanovený a musí spočívat ve výrobě zboží nebo v obchodu se zbožím a/nebo v poskytování služeb.

III. Další vývoj

Evropský parlament vyzval Radu, aby informovala Parlament, bude-li mít v úmyslu odchýlit se od jím schváleného znění. Jelikož se Nařízení schvaluje podle rozhodovací procedury konzultace, stanovisko Evropského parlamentu je pro Radu nezávazné. Výsledné znění návrhu nařízení je tedy v rukou Rady, která musí rozhodnout jednomyslně, jelikož byl jako právní základ zvolen čl. 308 SES. Komise může návrh změnit či stáhnout, což však není pravděpodobné. Dosavadní jednání Rady přineslo jen velmi obecné závěry a její postoj tedy nelze odhadovat. Platí však, že ve své současné podobě je návrh významným odklonem od kontinentálně-evropského práva obchodních společností stejně jako od *acquis communautaire* a následuje stejně jako původní návrh Evropské komise dalekosáhle anglosaské předlohy. Značnou měrou rezignuje na požadavky transparence vztahů ve společnosti a znamená jasné odmítnutí spolehlivého registračního systému. Nebude možno spolehlivě zjistit, zda společnost platně vznikla, jaké má stanovy, kdo jménem společnosti jedná a kdo za ní skutečně stojí. To způsobí výrazné těžkosti pro obchodní partnery SPE, naruší ochranu věřitelů a povede také ke značnému riziku podvodu při nabývání obchodních podílů. Tunelování a praní špinavých peněz budou zjednodušeny, zdanění zisku z převodu obchodních podílů bude ztíženo.

V další fázi bude důležité nalézt kompromisní řešení přijatelné pro všechny členské státy (včetně Velké Británie), které nebude jednostranně zvýhodňovat ani kon-

[4] www.companieshouse.gov.uk

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 56

tinentálně-evropský ani anglosaský model. SPE může být úspěšným modelem společnosti jen tehdy, pokud bude začleněna do systému národních práv obchodních společností, aniž by ho závažně narušovala. To platí tím spíše, že se SPE bude muset vzhledem k absenci evropského práva obchodních společností v mnohém opírat o národní právo jednotlivých států.

Politická shoda na základních zásadách by potom byla možná v Radě pro konkurenceschopnost, která je odpovědnou formací Rady pro tuto otázku, ještě za českého předsednictví. Naproti tomu, pokud by zůstalo znění navrhované Francií ve zde nastíněných bodech nezměněno a takto Radou schváleno, byla by schopnost fungování veřejných registračních systémů v kontinentálně-evropských členských státech trvale narušena. Současně by členské státy ve velké míře ztratily kontrolu nad budoucím vývojem národního práva obchodních společností. Kromě toho hrozí, že ze strany SPE dle anglosaského vzoru začnou být plíživě vytlačovány národní formy obchodních společností. Rovněž pro hospodářství České republiky by bylo velmi nevýhodné, kdyby se v případě SPE lehkovážně vzdalo základních standardů svého moderního práva obchodních společností, aby byly nahrazeny prokazatelně horšími a dražšími anglosaskými modely řízení.

DISKUSE

Zamyšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku

*JUDr. Martin Šešina**

Jak všichni víme, připravuje se nový občanský zákoník a práce jsou již v závěrečné fázi. Vedle řady jiných novinek přináší návrh zákoníku i možnost zůstaviteli pořídit v mimořádných situacích závěť, na kterou zákon neklade tak přísná měřítka jako na závěť v obvyklých formách. Jedná se o případy úlev při pořizování závěti, na které pamatuje návrh v § 1368 až § 1376. Návrh upravuje těchto několik situací, ve kterých jsou úlevy povoleny.

Ustanovení § 1368 návrhu definuje mimořádnou situaci tak, že takovou závěť může pořídit

a) kdo je *pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života*, a také ten,
b) kdo se nachází v místě, *kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události a nelze-li po něm rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě*.

V takovém případě lze pořídit soukromou závěť ústně před třemi současně přítomnými svědky. Nevím, proč je volen jednou termín „nenadálá událost“ a po druhé „mimořádná událost“. Nicméně by postačil důvod uvedený pod písm. a), protože v situaci uvedené pod písm. b) může vždy pořizovatel, je-li zdráv, pořídit standardní závěť, např. vlastnoruční, kterou napíše rychleji než sežene tři svědky. Není-li pořizovatel zdráv, postačí jako důvod pro sepsání závěti s úlevami důvod uvedený pod písm. a).

Ustanovení § 1369 upravuje situaci, kdy *je důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě veřejné listiny*. Tento důvod se částečně překrývá s důvodem, uvedeným shora pod písm. a), pokud bezprostřední ohrožení života spočívá v nenadálé zdravotní příhodě. V tomto případě může zaznamenat poslední vůli starosta obce, v níž se zůstavitel nalézá, nebo jeho zástupce, vždy za přítomnosti dvou svědků. Nevím, proč je v návrhu citována veřejná listina, předpokládal bych spíše, že bude řečeno jasně, že tato forma závěti může být použita, je-li důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť v jakékoli jiné formě, např. ve formě, kterou umožňuje ustanovení § 1368.

Ustanovení § 1370 upravuje situaci, *kdy má pro to zůstavitel vážný důvod*, může na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice. Naskýtá se otázka, proč by zdravý člověk nemohl na palubě lodi nebo letadla pořídit závěť standardní formou. Pokud je ohrožen na životě, postačí řešení nabízené v § 1368. Také se naskýtá otázka, zda by neměla být snaha autorů o detailní vyčerpávající úpravu rozšířena o povinnost kapitána námořní lodi vložit druhé vyhotovení záznamu o závěti do láhve a vhodit do moře.

Ustanovení § 1371 stanoví, že *při účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích* může zaznamenat poslední vůli vojáka nebo jiné osoby náležející k armádě velitel vojenské jednotky České republiky, pokud má hodnost důstojníka nebo vyšší, za přítomnosti dvou svědků. I zde se naskýtá se otázka, proč by zdravý člověk nemohl i v těchto situacích pořídit závěť standardní formou. Pokud je ohrožen na životě, postačí opět řešení nabízené v § 1368.

Teprve porovnáním důvodů a situací, ve kterých se předpokládá možnost aplikace těchto ustanovení, vyjdou na povrch všechny zápory navrhované úpravy, tj. zbytečná složitost, kazuistika, dalo by se říci rozplizlost celé úpravy. Pro užití formy závěti s úlevami by postačil jeden jasně definovaný důvod, a to je důvod uvedený na prvním místě v § 1368 – tedy důvod, kdy *je pořizovatel pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života*. Znamenalo by to ohrožení objektivní nenadálou situací nebo i subjektivním nenadálým zdravotním stavem pořizovatele. Nemusí být přece rozhodné, zda je tomu tak v případě, kdy je pořizovatel na lodi, v letadle, v ozbrojeném konfliktu, při vojenské operaci (jaký je rozdíl mezi ozbrojeným konfliktem a vojenskou operací nevím). Navíc není nutné pro každý případ stanovit rozdílné podmínky – starosta obce např.

* Autor je notářem v Benešově.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 57

může zaznamenat poslední vůli, je-li důvodná obava, že by zůstavitel zemřel a nemůže-li pořídit závěť ve formě veřejné listiny; velitel námořního plavidla nebo letadla může zaznamenat poslední vůli, má-li pro to zůstavitel vážný důvod; vojenský velitel může zaznamenat poslední vůli vojáka při účasti v ozbrojeném konfliktu, i když momentálně boj neprobíhá, je třeba volno a pořizovatel je zdravý a při smyslech.

Navíc do textu navrhované úpravy jsou místy vloženy věty, jejichž smyslu se nelze dopátrat. Např. v § 1371 se říká, že „Byla-li závěť takto pořízena *(myšlen je případ závěti vojáka, jeho poslední vůli zaznamená důstojník se dvěma svědky – pozn. autor)*, i když se zůstavitel mohl obrátit na notáře, nelze tím platnost závěti popřít." Nabízí se otázka – lze popřít platnost závěti tím, že ji pořizovatel mohl vlastnoručně napsat? Také se lze pozastavit nad ustanovením § 1374, které ve svém důsledku připouští, aby jedním svědkem závěti mohla být osoba, která dosáhla čtrnáctého roku věku a druhým svědkem osoba omezená ve svéprávnosti. Přesto i taková závěť bude za dodržení dalších náležitostí veřejnou listinou.

Úprava se utápí v řešení otázek, jak má být dále se závětí naloženo a z neznámých důvodů prohlašuje závěť pořízenou před starostou obce, velitelem námořního plavidla nebo letadla či vojenským velitelem v § 1373 odst. 1 za veřejnou listinu. Tím překlápí v případě sporu důkazní břemeno na osoby, zpravidla dědice ze zákona, které budou tvrdit neplatnost takové závěti, při jejímž sepisování zpravidla nebyly a budou v důkazní nouzi. Přitom platnost závěti by měly spíše dokazovat a osvědčit ty osoby, které při ní byly, ty by měly naopak dokazovat způsobilost pořizovatele, okolnosti průběhu takového jednání a dodržení formalit. Korunu všemu nasazuje ustanovení § 1373 odst. 1, které stanoví, že došlo-li při vyhotovování závěti před starostou obce, velitelem námořního plavidla nebo letadla či vojenským velitelem k porušení předepsaných formalit (což se dá vzhledem ke komplikované právní úpravě, neprávnickému vzdělání pisatelů zápisů o takových závětech a k stresující situaci, ve které úkon probíhá, předpokládat), zejména chybí-li na listině podpisy přítomných svědků, nepůsobí to neplatnost závěti. Proč tedy zákon stanoví nějaké formality, když vlastně nejsou nutné. Takováto úprava nebere vůbec v úvahu důležitost takovéto listiny. Alibismus tomu dodává, že poslední vůle je platná, je-li přesto jisté, že listina spolehlivě zaznamenává zůstavitelovu poslední vůli. Jak se bude dokazovat, že listina spolehlivě zaznamenává zůstavitelovu poslední vůli, když nebudou dodrženy ani minimální formality? Otázka předávání a uchovávání takových závětí patří do procesních, eventuelně podzákonných ustanovení, směrnic nebo do předpisů, které jsou určeny pro pisatele závěti (např. pro vojáky, letce, námořní kapitány).

Je třeba se zamyslet vůbec nad vhodností úlev při pořizování závěti. Je třeba vidět, že něco je na námitce odpůrců úlev, že je sporné, zda pořizovatel je schopen ve vypjaté situaci nečekaného ohrožení života vůbec reálně uvažovat, zda je tedy způsobilý k takovému právnímu úkonu, také může být v takové situaci ovlivnitelný, nemá zpravidla čas věc náležitě uvážit. To vše svědčí spíše pro to, aby, když už se připustí tato možnost, byl dán prostor k popření platnosti této závěti především těm, kteří by jinak dědili, kdyby taková závěť neexistovala, a není vhodné závěť s úlevami, navíc sepsanou neprávníkem, povýšit na veřejnou listinu.

Každý notář z praxe ví, že pečliví, uvážliví občané přistoupí k sepsání závěti po zralé úvaze. Také k nám chodí ti, kteří například hodlají odjet na dalekou cestu nebo kteří jdou na operaci a sepisujeme s nimi závěť včas. Také když jde voják do oblastí ozbrojených konfliktů, může u vědomí hrozícího nebezpečí sepsat závěť před odjezdem v klidu a po odborné poradě.

Také je třeba vzít v úvahu snížený práh smyslu pro spravedlnost u některých našich občanů. Myslím, že řada notářů se setkala s tím, že určité osoby vyhledávají staré a opuštěné lidi, chvíli se o ně „starají" a přemluví je k napsání závěti a pak se objevují jako dědici v několika dědických řízeních v řadě let za sebou. Nyní to budou mít ještě lehčí než dříve, kdy potřebovali, aby jim pořizovatel napsal třaslavým písmem alespoň jeden řádek závěti s podpisem a datem; nově jim bude stačit nikým nedokázané tvrzení, že listina spolehlivě zaznamenává zůstavitelovu poslední vůli, ačkoli osoba, která záznam o závěti sepsala, nebyla starostou, listina nebyla zákonem předepsaným způsobem uložena, ačkoli zůstavitel závěť nepodepsal a svědci nebyli přítomni.

Co říci závěrem? Myslím, že je vhodné, aby byla dána občanům možnost pořídit závěť v mimořádných případech, kdy jsou v ohrožení života a chtějí proto stihnout pořídit poslední vůli a nelze sehnat notáře nebo pořizovatel není fyzicky schopen napsat závěť vlastní rukou. Mělo by jít ale skutečně o mimořádnou událost. Také úprava by neměla být komplikovaná, tak jak je navrhováno. Vždyť přece starosta obce, který by měl sepisovat závěť, a to dokonce jako veřejnou listinu, by musel nejprve prostudovat zákon, a to nejen v partii o těchto závětích, ale i v části o požadavcích kladených na svědky, popř. k němu i komentář, a než by se připravil, mohlo by být pozdě. Navíc všichni víme, jak vypadají správní akty obecních úřadů, které nemají potřebný aparát, a jak obecní úřady odmítají rozhodovat o zákazu zásahu do pokojného stavu nebo o uložení povinnosti obnovit předešlý stav podle § 5 současného ObčZ. Nikdy jsem takové rozhodnutí neviděl, a že jsem mnoho občanů posílal v těchto věcech na obecní úřady. Budou se tedy hrnout starostové do sepisování závětí? A budou to umět?

Myslím, že by postačila jednoduchá úprava, občany snadno zapamatovatelná, např. tato: „Kdo je pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života, může pořídit závěť ústně za přítomnosti dvou svědků." Úlevou by mohlo být, když by jeden ze dvou přítomných svědků mohl být starší patnácti let a žádný ze svědků by nemohl být dědicem z takové závěti.

Přiznám se, že jsem v žádném z mnoha set spisů z dob, kdy platil obecný občanský zákoník z r. 1811, nenašel případ, kdy byla pozůstalost projednána podle závěti s úlevami. Útěchou nám budiž, že ani za platnosti nového občanského zákoníku nebude snad tato forma závěti prakticky používána, doufejme také, že nebude zneužívána a že navrhovaná úprava nebude přinášet složité soudní dlouholeté spory.

Pro informaci uvádíme plný text § 1368–1376 návrhu.

§ 1368

(1) Kdo je pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života, má právo pořídit soukromou závěť ústně před třemi současně přítomnými

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 58

svědky. Totéž právo má i ten, kdo se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události a nelze-li po něm rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě.

(2) Nepořídí-li svědci záznam o zůstavitelově poslední vůli, bude důvodem dědické posloupnosti soudní protokol o výslechu svědků.

§ 1369

Je-li důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě veřejné listiny, může zaznamenat jeho poslední vůli starosta obce, v níž se zůstavitel nalézá, za přítomnosti dvou svědků. Za týchž podmínek může zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli i ten, kdo je podle právního předpisu oprávněn starostu zastupovat.

§ 1370

(1) Má-li pro to zůstavitel vážný důvod, může na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli za přítomnosti dvou svědků velitel námořního plavidla nebo letadla, popřípadě jeho zástupce, pokud mu v tom nebrání péče o bezpečnost plavby nebo letu. Platnost závěti nelze popřít tím, že zůstavitel neměl k pořízení závěti vážný důvod.

(2) Byla-li závěť pořízena podle odstavce 1 na palubě

a) námořního plavidla, zaznamená to velitel v lodním deníku a závěť bez zbytečného odkladu předá zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejblíže přístavu, do něhož námořní plavidlo připluje, popřípadě orgánu veřejné moci, u něhož je námořní plavidlo zapsáno v námořním rejstříku,

b) letadla, zaznamená to velitel v palubním deníku a závěť předá bez zbytečného odkladu zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejblíže místu, kde letadlo přistálo v zahraničí, popřípadě orgánu veřejné moci, u něhož je letadlo zapsáno v leteckém rejstříku.

§ 1371

(1) Při účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích může zaznamenat poslední vůli vojáka nebo jiné osoby náležející k armádě velitel vojenské jednotky České republiky, pokud má hodnost důstojníka nebo vyšší, za přítomnosti dvou svědků. Byla-li závěť takto pořízena, i když se zůstavitel mohl obrátit na notáře, nelze tím platnost závěti popřít.

(2) Závěť pořízenou podle odstavce 1 odevzdá velitel bez zbytečného odkladu na hlavní velitelství, odkud se bez zbytečného odkladu předá Ministerstvu obrany.

§ 1372

Byla-li závěť pořízena podle § 1369 zařídí obec bez zbytečného odkladu její úschovu u notáře v místě, kde má zůstavitel bydliště, popřípadě kde měl poslední bydliště. Byla-li závěť pořízena podle § 1370 nebo § 1371, zařídí totéž úřad, jemuž byla závěť předána.

§ 1373

(1) Pořídil-li zůstavitel podle § 1369, 1370 nebo 1371, vyžaduje se, aby osoba, která záznam pořídila, jej také s oběma svědky podepsala a zůstaviteli za přítomnosti obou svědků přečetla a aby zůstavitel potvrdil, že jde o projev jeho poslední vůle. Takto pořízená závěť se považuje za veřejnou listinu.

(2) Došlo-li při vyhotovování závěti podle § 1369, 1370 nebo 1371 k porušení předepsaných formalit, zejména chybí-li na listině podpisy přítomných svědků ač se vyžadují,, ale je-li přesto jisté, že listina spolehlivě zaznamenává zůstavitelovu poslední vůli, nepůsobí to neplatnost závěti; taková listina se však za veřejnou listinu nepovažuje.

§ 1374

(1) Při pořizování závěti s úlevami mohou být svědky i osoby, které dosáhly čtrnáctého roku věku, a osoby, které byly ve svéprávnosti jen omezeny.

(2) Je-li závěť pořízena s úlevami, není její platnosti na újmu, že ji zůstavitel nebo svědek nepodepsal proto, že nemohl psát, nebo pro jinou závažnou překážku, je-li to v listině výslovně uvedeno.

§ 1375

Je-li zůstavitel naživu, pozbývá platnosti závěť pořízená podle § 1367 uplynutím dvou týdnů a podle § 1369, 1370, nebo § 1371 uplynutím tří měsíců ode dne pořízení. Tyto doby však nepočnou běžet ani neběží, dokud zůstavitel nemůže pořídit závěť ve formě veřejné listiny.

§ 1376 Mlčenlivost

Kdo působil při pořízení závěti nebo jiném právním jednání, pro které tento zákon vyžaduje náležitosti jako pro závěť, jako pisatel, svědek, předčitatel, tlumočník, schovatel nebo úřední osoba, zachová o obsahu zůstavitelovy vůle mlčenlivost, ledaže je zřejmá jiná vůle zůstavitele; poruší-li tuto povinnost, odčiní zůstaviteli újmu, kterou mu tím způsobil.

Jsou znalecké posudky skutečně nutné i v rámci dědického řízení?

*Mgr. Ing. Ondřej Klička**

O úloze soudních znalců, potažmo znaleckých posudků v rámci dokazování při soudním řízení již bylo popsáno mnoho papíru. Rád bych se však touto cestou vyjádřil k užívání znaleckých posudků při zjišťování obvyklé ceny majetku, který je projednáván v dědickém řízení, zejména pak ve světle recenze[1] Znalecké posudky nutné i v rámci dědického řízení Komory soudních znalců, která byla zveřejněna v Hospodářských novinách a rovněž byla rozeslána většině notářů působících v České republice a reagovala na článek JUDr. Martina Foukala, prezidenta Notářské komory České republiky, Dědictví bez daně[2].

Znalecký posudek je jedním z důkazních prostředků, které soudy běžně využívají k posuzování skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí. Na tomto místě není ani třeba uvádět, že těmi skutečnostmi, k jejichž posou-

* Autor je notářským koncipientem u JUDr. Ondřeje Holuba, notáře v Praze.

[1] *Vácha, V., Brož, I.* Znalecké posudky i v rámci dědického řízení nutné – Recenze Komory soudních znalců České republiky, únor 2009.

[2] *Foukal, M.* Dědictví bez daně. Hospodářské noviny, 30. 10. 2008.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 59

zení se ustanovuje soudní znalec, jsou otázky skutkové. Takovou otázkou, tj. skutkovou, je jistě i otázka, kterou musí účastníkům dědického řízení při projednání dědictví položit notář – soudní komisař, tedy jaká je obvyklá cena ke dni smrti zůstavitele, tedy cena, za kterou je možné majetek stejný nebo obdobný v daném místě a čase (tj. v případě dědického řízení v době smrti zůstavitele[3]) zpeněžit, toho kterého majetku či majetkového práva, které patřily zůstaviteli a jako takové jsou projednávány v dědickém řízení. V případě, že účastníci řízení na tuto otázku znají relevantní odpověď sami, není nutné dědické řízení komplikovat a zvyšovat jeho nákladnost tím, že by byl k odpovězení této otázky paušálně ustanovován soudní znalec. I v dědickém řízení je použitelný § 120 odst. 4 OSŘ, podle nějž může soud vzít za svá skutková zjištění shodná tvrzení účastníků. Na tomto místě je třeba zdůraznit, že soud, resp. notář – soudní komisař, se ovšem s takovým tvrzením účastníků spokojit nemusí a v souladu s § 120 odst. 2 OSŘ je povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány.

Přestože účastníci dědického řízení ve většině případů odpověď na shora položenou otázku znají, nastávají ojediněle i případy, kdy účastníci řízení nenaleznou na tuto otázku shodnou odpověď nebo odpověď prostě neznají. Taková situace může nastat v případě jakéhokoliv zůstavitelova majetku, zejména pak v případě majetku raritního či unikátního.[4] Zdá se mi však zjednodušené až zavádějící tvrzení představitelů Komory soudních znalců České republiky o tom, že *„...nemovitosti nebývají oním jednoduchým typem majetku, kde lze zcela jednoduše majetek neznalecky posoudit, případně si jej laicky nacenit sami nebo určit nedostatečně kvalifikovaného ‚odborníka‘ mimo nutné meze odbornosti a nezávislosti ad hoc.“*... Nemohu souhlasit s tvrzením, že případ, kdy účastníci dědického řízení dokáží sami bez cizí pomoci odpovědět na otázku, jaká je obvyklá cena domu, ve kterém celý život žili, nebo chaty, na kterou po většinu roku jezdili, tak, že je taková a taková, je pouze „laické nacenění“, neboť jim nemůže stav těchto nemovitostí být dostatečně znám. Člověk, který se odpovědně stará o nějaký svůj majetek se přirozeně zajímá z praktických důvodů i o jeho cenu.[5]

Nejsou-li účastníci řízení s to se relevantním způsobem vyjádřit k obvyklé ceně některého zůstavitelova majetku, jsou to právě sami účastníci řízení, kteří navrhují v případě, že se jedná o nemovitost, že si k doložení obvyklé ceny takové nemovitosti obstarají namísto znaleckého posudku odborné vyjádření realitní kanceláře. Notář – soudní komisař si však takové odborné vyjádření může obstarat sám. Takový postup umožňuje při splnění v něm uvedených podmínek § 127 odst. 4 OSŘ. Je nade vší pochybnost, že takový postup je pro účastníky dědického řízení lacinější a tím i lépe naplňuje požadavek procesní hospodárnosti, a proto notář – soudní komisař nemá žádný důvod takovému postupu bránit.

Realitní kanceláře jsou podnikatelskými subjekty, jejichž předmětem podnikání je mj. nákup a prodej nemovitostí, popřípadě zprostředkování takových obchodů. Jako takové se v rámci své podnikatelské činnosti denně setkávají s uzavíráním smluv, zejména pak kupních, jejichž předmětem jsou nemovitosti; je jim tedy z podstaty jejich činnosti známa konkrétní realizovaná kupní cena, které bylo při uzavírání toho kterého obchodu skutečně dosaženo. Pro posouzení obvyklé ceny běžných nemovitostí, tedy ceny, za kterou by se nemovitost stejná nebo podobná v daném místě a čase zpeněžila, má tedy povědomí akceptovatelné. Nelze rovněž opomenout skutečnost, že znalecké posudky od různých soudních znalců se při stanovení obvyklé ceny stejné nemovitosti (či bytu) ke stejnému datu liší až řádově o statisíce[6]; odborná vyjádření realitních kanceláří takovou diskrepancí obvykle netrpí.

I v případě nemovitostí však existují případy, kdy ke zjištění jejich obvyklé ceny odborné vyjádření realitní kanceláře nebude objektivně dostačující, např. v případech architektonicky či historicky unikátních staveb, a bude jistě třeba ustanovit soudního znalce či znalecký ústav k jejich ocenění.

Při podrobné analýze shora uvedeného článku představitelů Komory soudních znalců mně unikla odůvodněnost trvání na vypracování znaleckého posudku o obvyklé ceně nemovitostí v souvislosti s tím, že soudní znalec může při prohlídce nemovitosti zjistit, že část stavby stojí na cizím pozemku. Tato konstrukce zřejmě předpokládá současnou přítomnost geodeta, který nemovitosti zaměří či nadpozemské schopnosti soudního znalce nebo prostou skutečnost, že nemovitosti jsou již zaměřeny. Ovšem domnívám se, že vlastník (popř. dědic) je v takovém případě schopen tuto skutečnost seznat sám. Rovněž tak se nedomnívám, že je v odborných silách soudního znalce pouhou prohlídkou nemovitosti zjistit, že tato je zatížena věcným břemenem, které nota bene není zapsáno v katastru nemovitostí. Právě naopak, soudní znalec nesmí při vypracování znaleckého posudku činit jakékoliv právní závěry (a to ani ohledně hypotetické existence věcného břemena), ale pouze zjistit relevantním způsobem skutkový stav, což je mj. také jedna ze stále se opakujících chyb soudních znalců.

Současná praxe soudních znalců při vyhotovování znaleckých posudků pro dědické řízení je taková, že soudní znalci při stanovování obvyklé ceny konkrétního majetku v drtivé většině případů nejprve vypočtou tzv. vyhláškovou cenu a z té pak stanoví cenu obvyklou. Tento postup je nadále neakceptovatelný. Copak se dá obvyklá cena vypočítat jako cena zjištěná? Zde uvažujme již opravdu rozumně. Naštěstí se již prosazují soudní znalci, kteří zadání ke stanovení obvyklé ceny pochopí správně a tuto pak za pomoci adekvátních pracovních postupů v souladu se zákonem vyčíslí, takže opravdu odráží situaci na trhu v daném místě a čase – tj. v době zůstavitelovy smrti.

Argumenty, které uvádějí již uvedení představitelé komory soudních znalců, mají nepochybně své místo i v rámci činnosti notáře. Notářské zápisy o právních úko-

[3] § 175l odst. 1 a § 175o odst. 1 OSŘ.

[4] Zde je ovšem třeba odhlédnout od občasných představ účastníků řízení o vysoké vzácnosti určitého majetkového předmětu, k jehož ocenění je na notáři vyžadováno ustanovení soudního znalce nebo dokonce znaleckého ústavu, a jejichž obvyklá cena je již při zběžném pohledu nepatrná nebo limitně se blížící nule.

[5] Takovým praktickým důvodem je nepochybně i částka, na kterou si svůj majetek cení z důvodu adekvátního pojištění.

[6] Tím myslím skutečně statisíce, nezřídka přesáhne rozdíl i osm set tisíc Kč (relativně vyjádřeno až 30 %), což není a nemůže být v mezích přípustné odchylky.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 60

nech, zejména pak smlouvy o převodech nemovitostí, tvořily vždy významnou část činnosti notáře. Při sepisování kupních smluv ve formě notářského zápisu byl dobře zpracovaný znalecký posudek, který vyčerpávajícím způsobem převáděnou nemovitost popisoval, vždy důležitým dokumentem, o který se dalo opřít a z něhož bylo možné vycházet. Hlavní úlohou notáře, jako profesionálního a nestranného právníka, je snaha o předcházení sporů, které by mohly mezi subjekty právního vztahu v budoucnu vzniknout. Právě díky tomu, že notář musí při sepisování notářských zápisů postupovat nestranně, mohou notářské zápisy být veřejnými listinami se všemi důsledky k tomu náležejícími. Tuto činnost notáře, kterou notář vykonává na základě zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), je však nutné důsledně odlišovat od činnosti, kterou notář vykonává z pověření soudu jako soudní komisař v dědickém řízení.

Při uzavírání každé smlouvy má každý právo si zejména vybrat osobu, která bude druhou smluvní stranou a svobodně se rozhodnout, zda za uvedených podmínek je ochoten smlouvu uzavřít. A zde je právě nutné potenciálního nabyvatele nemovitosti dostatečným způsobem seznámit se stavem převáděné věci, v tomto případě nemovitosti. Je nutné souhlasit s tím, že většina z nás nemá dostatečné odborné znalosti k tomu, aby byla schopna rozpoznat nedostatky nebo dokonce závady na převáděné nemovitosti. V tom případě je nutné souhlasit s tvrzením představitelů Komory soudních znalců, že je v zájmu všech stran smlouvy, aby byl k posouzení stavu předmětné nemovitosti zpracován znalecký posudek. Skutečně může dojít k úspoře nemalých částek, a to nejen při úpravě kupní ceny tak, aby objektivně odrážela stav převáděné nemovitosti, ale i úsporami z následných soudních řízení.

V dědickém řízení je ale postavení účastníků – dědiců podstatně odlišné. Dědic si zásadně nemůže vybrat osobu, po které bude dědit a ani z majetku nacházejícího se v dědictví si nemůže jednostranně vybrat pouze ten, který by odpovídal jeho představám. Dědic má pouze možnost si vybrat zda dědit chce, či nechce, v právní terminologii tedy zda dědictví neodmítne či odmítne, přičemž mj. dědictví nemůže odmítnout jen zčásti[7]; skutečnost, zda dědic dědictví odmítl či neodmítl, pak nelze žádným způsobem v budoucnu změnit. V tom je právě klíčový rozdíl při posuzování požadavku na vypracování znaleckého posudku v rámci dědického řízení – tj. při činnosti notáře jako soudního komisaře a při činnosti notáře v rámci notářského řádu, tj. při sepisování notářských zápisů o smlouvách. Naléhavost na vypracování znaleckého posudku v dědickém řízení z toho důvodu, aby se účastník řízení (dědic) s takovým majetkem náležejícím do dědictví důkladně seznámil, vzhledem k tomu, co bylo uvedeno shora, ustupuje do pozadí – právě proto, že se v drtivé většině případů jedná o rodinný majetek, který je účastníkům řízení (zůstavitelovým dědicům, kterými nejčastěji bývají zůstavitelovi potomci a manžel) dostatečně znám.

Znalecké posudky byly, jsou a budou využívaným důkazním prostředkem i v rámci řízení o dědictví. Je ovšem nutné posuzovat nutnost ustanovování soudních znalců k podání znaleckých posudků o obvyklé ceně majetku náležejícího do dědictví vždy případ od případu. Takovým případem je vedle skutečností již popsaných i situace, kdy dědictví nabývá dědic, jemuž vznikne v souvislosti s nabytím dědictví povinnost zaplatit dědickou daň. Oceněním zůstavitelova majetku, zejména pak nemovitostí, za pomoci znaleckého posudku podstatným způsobem snižuje možné komplikace v navazujícím daňovém řízení.

Touto svou úvahou nechci žádným způsobem relativizovat potřebnost znaleckých posudků a jejich místo při objasňování některých závažných a skutkově složitých otázek v rámci dědického řízení. Mým cílem bylo zamyšlení se nad přiměřeností jejich používání, aby nedocházelo paušálně k jejich nadužívání v každém případě, kdy předmětem dědického řízení je nemovitost. Je proto vždy na posouzení konkrétní situace, jaký důkazní prostředek notář – soudní komisař zvolí, aby dostal odpověď na otázku, jaká je obvyklá cena určitého majetku projednávaného v dědickém řízení.

[7] § 466 ObčZ.

Opět o vydání notářské úschovy aneb vydání notářské úschovy de lege ferenda

*Mgr. Markéta Nývltová**

Sem tam se objeví v našem notářském časopise názor některého kolegy na vydání notářské úschovy. Pokud jsem dobře zaznamenala, naposledy to byl článek Vydání peněz z úschovy, který vyšel z pera kolegy Mgr. Ondřeje Lukáše Machaly, uveřejněný v Ad Notam, 2007, č. 4.

Mgr. Ondřej Lukáš Machala se zabývá vydáním peněz z notářské úschovy, které byly přijaty za účelem zajištění závazku dle § 86 odst. 2 NotŘ a většinu článku věnuje popisu komunikace notáře s příjemci a složiteli po tom, co notář fyzicky podá příkaz k úhradě.

Co však zcela podcenil a co já bych ráda vyzdvihla jako stěžejní, je situace předcházející příkazu k úhradě, tedy situace, kdy dojde ke splnění podmínek, na které je vydání peněz vázáno. Toto je totiž v procesu notářské úschovy naprosto klíčové.

Autor zmiňovaného článku v jeho počátku uvádí, že nelze myšlenkově uvíznout na představě jednoduché úschovy při „převodu rodinného domu". Bohužel, z celého článku mám pocit, že autor se setkal pouze s takovýmito jednoduchými typy úschov. Pokusím se vytknout nejzávažnější problémy, které zmiňovaný autor buď ponechal stranou či je zkratkovitě odmítl.

I. KOMUNIKACE mezi notářem a stranou příjemce/složitele

Notář jako osoba úřední nemůže ponechat komunikaci se stranami na zcela neformální bázi – není to přítel obou stran ani známý, není to také advokát, který by

* Autorka je notářskou kandidátkou u JUDr. Miluše Peterkové, notářky v Praze.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 61

měl stranit jedné ze stran. Notář, který svoje jméno odvozuje od latinského NOTA = písmeno či poznámka, by měl mít ve spise důkazy, jakým způsobem dospěl k tomu, že podmínky notářské úschovy jsou splněny. Spis notářské úschovy se skartuje za 10 let a tedy po celou tuto dobu by měl mít složitel možnost nahlédnout, jak si notář počínal s „jeho penězi". Pochybuji o tom, že by složitele uspokojilo jakési neformální mailování či listina přijatá od kohokoliv. Pokud by totiž listina přijatá takto neformálně byla falzifikátem, je za vydání peněz zcela odpovědný pouze notář. Na kom se pak notář bude hojit, je ve hvězdách. Tudíž musím trvat na tom, že sepsání protokolu o vydání peněz z notářské úschovy je téměř nezbytné a měl by se k tomu dostavit ten, komu by se peníze z notářské úschovy měly vydávat. To neznamená, že by se nemohla dostavit druhá strana – tedy např. složitel, tím lépe. Je samozřejmě potřeba postupovat operativně. Sepsání tohoto protokolu je otázka cca 10 min, takové krátké jednání nemůže nikoho ze stran časově zatížit natolik, aby to vykrátilo tu právní jistotu, která z takového jednání plyne.

Dalším argumentem pro jednání ve věci vydání notářské úschovy je to, že notář musí mít na paměti, že nejedná s osobami právně vzdělanými. Již dlouhou dobu se nesetkávám s věcmi „jednoduchými", kdy jde pouze o předložení čistého LV, kde složitel bude veden jako vlastník předmětných nemovitostí v oddílu A. Naopak jde o předložení LV kvalifikovaného s určitými parametry např. s plombami (návrhy smluv o zástavním právu, vlastnickém ...), později LV, kde v oddílu A je již zapsán složitel, avšak v oddílu C bez záznamu (popř. jen s určitým záznamem), popř. bez zápisu, který by způsobil ještě příjemce, nebo se zápisem, který již způsobil složitel. Dalšími dokumenty bývají předávací protokol, kupní smlouva s doložkou katastrálního úřadu, kopie daňového přiznání nebo výzva FÚ na zaplacení daně z převodu nemovitostí, dohody o převodu členských práv a povinností u bytového družstva atd. Mé zkušenosti jsou takové, že účastníci předloží dokumenty pro vydání peněz z notářské úschovy a až při předložení se zjistí, že nejsou v pořádku nebo že některý z dokumentů chybí, popř. že se stalo něco, s čím nebylo od počátku vůbec počítáno. To vše lze probrat při jednání a sepsání protokolu o vydání peněz z notářské úschovy, vše lze účastníkům vysvětlit a domluvit se na tom, jak je možné případné vady odstranit. Také je dobré si všechny dokumenty okopírovat a originály vrátit účastníkům. To je také pro ně méně zatěžující, nemusí pro notáře zhotovovat ze všech dokumentů ověřenou kopii. Nehledě na to, že často má také již příjemce s vydanou částkou další úmysly a jakékoliv zdržení z důvodu, že dokumenty nejsou v pořádku, mohou mít pro něj fatální důsledky. Tudíž pokud se hned při sepsání protokolu o vydání peněz z notářské úschovy domluví, jak konkrétní věc vyřešit, příjemce z toho nemůže být škodný, ba naopak.

Z mé vlastní praxe bych ráda uvedla případ, kdy předmětem úschovy byla kupní cena za převod nemovitosti. Kupní smlouva byla sepsána realitní kanceláří a tato byla podkladem pro sepsání protokolu o přijetí peněz do notářské úschovy. Předmět úschovy se měl vydat ve dvou částech. První část měla být vydána po podání návrhu na vklad vlastnického práva z předmětné kupní smlouvy, druhá část měla být vydána co daň z převodu nemovitostí finančnímu úřadu po podání daňového přiznání. První část předmětu úschovy byla vydána v souladu s protokolem o přijetí peněz do notářské úschovy. Návrh na vklad vlastnického práva byl založen do spisu a byl sepsán protokol o vydání této části notářské úschovy. Problém nastal u vydání druhé části předmětu notářské úschovy, kdy při sepsání protokolu o vydání úschovy se dostavil příjemce s kopií daňového přiznání, ve kterém bylo vyznačeno úplně jiné číslo V, pod kterým bylo vlastnické právo vloženo, než to, které bylo vyznačeno na návrhu na vklad vlastnického práva, který posloužil pro vydání první části předmětu úschovy. Pokud by tato kopie daňového přiznání přišla poštou či by to do notářské kanceláře „jen tak někdo hodil", nebylo by možné v brzké době s příjemcem věc prohovořit a domluvit se s ním, jak k této diskrepanci došlo, neboť příjemce nemovitost prodal a již se přestěhoval, tudíž měl novou adresu, notáři neznámou (což u těchto typů transakcí bývá obvyklé). Notář by mohl mít i pochybnosti, zda nejde o daňové přiznání úplně v jiné kauze a zda se tedy nejedná o podvod ze strany příjemce. Příjemce sdělil při jednání o vydání notářské úschovy, že původní návrh na vklad vlastnického práva, na základě kterého byla vydána první část předmětu úschovy, byl zamítnut, neboť v kup-ní smlouvě byly neodstranitelné vady. Příjemce se složitelem tedy uzavřeli novou kupní smlouvu, podali nový návrh na vklad vlastnického práva z této smlouvy, toto vlastnické právo bylo vloženo a na základě těchto nových skutečností bylo příjemcem podáno daňové přiznání, ve kterém bylo vyznačeno číslo V, pod kterým skutečně transakce proběhla. Stačilo tedy požádat příjemce o tu druhou platnou kupní smlouvu s doložkou o vkladu vlastnického práva a bylo možno vydat i druhou část předmětu úschovy. Musím upozornit na to, že pro zaplacení daně z převodu nemovitosti je stanoven v zákoně časový limit, do kdy se musí daňové přiznání podat a daň zaplatit. Tudíž každé prodlení s vydáním peněz finančnímu úřadu může mít vliv na daňovou povinnost příjemce, popř. na jeho možnou penalizaci z důvodu prodlení.

Naše notářská kancelář má také zkušenost s netradičním obchodem, kdy do notářské úschovy byly přijaty co předmět úschovy peníze za účelem vyprojektování a provedení inženýrských sítí několika stavebních pozemků. Bylo stanoveno, že příjemce-stavební a projektová obchodní společnost projektovala čtyři přípojky v určitém časovém harmonogramu – tento harmonogram byl podkladem pro stanovení rozhodných dnů pro vydání jednotlivých částí předmětu úschovy v této kauze. Nakonec byly vydány 3/4 předmětu úschovy a 1/4 předmětu úschovy se vracela složitelům, neboť poslední čtvrtá přípojka nebyla vystavěna v rozhodném období. Jelikož od přijetí peněz do notářské úschovy do vydání jednotlivých částí předmětu úschovy uplynulo delší časové období, někteří složitelé již zrušili své účty původně zadané v protokole o přijetí peněz do notářské úschovy. Notář se spojil s jednotlivými složiteli, po jednání jim byla část předmětu úschovy vrácena, přičemž i část složitelů nahlédla do spisu, zda byly notáři předloženy průkazné doklady pro vydání 3/4 předmětu úschovy.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 62

II. De lege ferenda

Jak jsem již nastínila v předchozím případě, stanovení rozhodného dne v úschovách, ve kterých jde o zajištění závazku, je nezbytné pro posouzení, ve kterém okamžiku je složená peněžní částka ještě ve vlastnictví složitele a od kterého okamžiku je již peněžní částka příjemce. Právě v těchto úschovách se lze nejlépe setkat s principem něco za něco. Není možné, jak píše kolega Mgr. Machala, ulpět bezhlavě na dikci § 87 odst. 1 NotŘ a předpokládat, že pokud se mi nepodaří vydat peníze příjemci (účet, uvedený v protokole o přijetí peněz do úschovy, je chybný či neexistující a následně není možné se s příjemcem spojit), peníze vydám složiteli. To naprosto popírá princip tohoto typu úschovy. Předpokládám, že se pokouším poslat příjemci peníze z toho titulu, že se již naplnily podmínky stanovené v protokole o úschově a je zcela nepřijatelné, abych (ať už z jakéhokoliv důvodu) peníze vrátila zpátky složiteli. Na takovou situaci nelze § 87 odst. 1 NotŘ aplikovat, viz též § 88 odst. 2 NotŘ.

III. Jak stanovit rozhodný den

Toto nelze napsat paušálně. Tak jak je pestrý sám život, tak pestré jsou i požadavky klientů i jejich právní situace. Naprosto nejklasičtější situace je prodej nemovitosti a vázánost výplaty peněz na vklad do katastru nemovitostí. Rozhodným dnem pro vlastnictví deponované částky by tedy měl být den, ve kterém nastaly právní účinky vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí. Do tohoto dne deponovaná částka patří složiteli, od tohoto dne příjemci. Jiná situace je když se deponovaná částka vydává na základě návrhu na vklad vlastnického práva, popř. návrhů na vklad vlastnického práva a zástavního práva. Rozhodným dnem by měl být den podání návrhu vyznačený na podacím razítku Katastrálního úřadu spolu se spisovou značkou přiřazenou té dané věci.

Rozhodným dnem může být i den předání určitých dokumentů notáři, např. Potvrzení od banky ohledně mimořádné splátky hypotečního úvěru. Nebo den předání bytu, nebo den, kdy bytové družstvo převzalo smlouvu o převodu členských práva a povinností v Bytovém družstvu a nebo den, kdy jednatel společnosti s ručením omezeným převzal smlouvu o převodu obchodního podílu. Rozhodný den by samozřejmě mohl být stanoven i jen určitým časovým úsekem.

IV. Rozhodný den a exekuce

Rozhodný den má též význam i v situaci, kdy notáři přijde exekuční příkaz. Exekuovaným může být jak složitel, tak i příjemce.

Představme si modelovou situaci, nejběžnější z mé praxe, a to že složitel skládá k notáři peníze k zajištění závazku (§ 86 odst. 2 NotŘ) – zaplacení kupní ceny za nabývanou nemovitost od příjemce. Nejpravděpodobnější je, že by byl vydán exekuční příkaz na složitele. Rozhodným dnem určíme, kdy jsou peníze ještě složitele a kdy již nikoliv, tedy předpokládejme hraniční rozmezí dnem, kdy dojde k právním účinkům vkladu vlastnického práva k předmětné nemovitosti do katastru nemovitostí. Pokud bude tedy notáři doručen shora uvedený exekuční příkaz ve „fázi čekací" – neboli v době, kdy notář čeká, zda se podmínky naplní, jako nepřijatelnější řešení je spojit se s exekutorem, vysvětlit situaci a počkat, jak se věc vyvine. Pokud totiž složitel již nebude majitelem peněz, stane se majitelem nemovitosti a exekuce může být uplatněna na nemovitost. Bohužel, pokud by exekutor s notářem spolupracovat nechtěl, notář by se tímto postupem mohl dostat do problému s § 314a odst. 2 OSŘ a dle § 315 OSŘ by mohl být i oprávněným žalován o zaplacení jeho pohledávky.

Pokud by však notář slepě lpěl na tezi, že deponovaná částka patří složiteli, dokud není podán příkaz k úhradě, mohlo by se v tomto případě, kdy je exekuován složitel, stát, že deponovaná částka bude zexekuována a pokud vlastnické právo z předmětné kupní smlouvy bude vloženo, příjemce nebude mít ani peníze ani nemovitost.

Méně pravděpodobné je, že by byl vydán exekuční příkaz na příjemce, neboť důvodně lze mít za to, že by spíše exekutor vydal exekuční příkaz na nemovitost než na peníze deponované u notáře co kupní cena za nemovitost. Postup by však měl být obdobný jako u exekuovaného složitele. Vytyčit rozhodný den a počkat, zda se podmínky naplní či ne. Pokud se podmínky naplní, peníze vydat soudnímu exekutorovi.

Bohužel právní úprava vydávání notářských úschov je sporadická a praxe notářských kanceláří je tedy značně roztříštěná. A právě proto jsem se pokusila dotknout tohoto tématu z pohledu, jak si při vydávání úschov počínat, tak i z pohledu, kam by budoucí legislativní práce na novém či novelizovaném notářském řádu v dané tématice mohly směřovat.

Může být více vypravitelů pohřbu?

*Mgr. Jan Hejtmánek**

Řízení o dědictví je často skončeno jeho zastavením ve smyslu § 175h odst. 2 OSŘ a vydáním majetku nepatrné hodnoty tomu, kdo se postaral o pohřeb. Tento postup volí notáři jako soudní komisaři z hlediska hospodárnosti soudního řízení, neboť bývá časově i procesně méně náročný než samotné projednání dědictví.

V praxi tento postup většinou nečiní potíže, soudní komisař či jeho zaměstnanec při sepisování protokolu o předběžném šetření zjistí, že v řízení o dědictví se nachází pouze majetek nepatrné hodnoty a od osoby, která se postarala o pohřeb (dále jen „vypravitel pohřbu"), získá souhlas se zastavením řízení a vydáním nepatrného majetku.

Potud tento postup většinou nečiní potíže, neboť ve velké většině případů se protokol o předběžném šetření sepisuje přímo s osobou, která se postarala o pohřeb, takže veškeré informace může soudní komisař získat během jednoho jednání.

*Autor je notářským koncipientem JUDr. Karla Wawerka, notáře v Praze.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 63

Zatím docela jednoduchý proces vedoucí k zastavení řízení ve smyslu § 175h odst. 2 OSŘ se však může nečekaně zkomplikovat, a to v několika oblastech. V tomto článku se pokusím nastínit a objasnit možné řešení atypického problému více osob, které se postaraly o pohřeb.

Pojem „ten, kdo se postaral o pohřeb" není v právních předpisech blíže definován, ale obvykle se jedná o osobu, která zařídí všechny potřebné náležitosti pohřbu, které spočívají zejména v objednání pohřbu u pohřební služby, vytištění oznámení o pohřbu či zaplacení celého pohřbu.

Problém však může nastat v situaci, kdy všechny tyto činnosti neprovede jedna a tatáž osoba. Typickým příkladem může být situace, kdy manžel zůstavitele například pro citovou indispozici či pro vlastní zdravotní problémy vyřízením veškerých úkonů spojených s pohřbem pověří dítě zůstavitele a sám posléze „pouze" zaplatí náklady pohřbu. Jako další případ je možno uvést situaci, kdy se dva potomci zůstavitele společně postarají o vypravení pohřbu a náklady pohřbu uhradí rovným dílem. Koho by v těchto případech měl soudní komisař považovat za vypravitele pohřbu, pokud se dozví o tom, že tyto osoby se společně postaraly o pohřeb a obě se podle svého tvrzení považují za vypravitele pohřbu?

Domnívám se, že je nutno vycházet z ustanovení § 175h odst. 2 OSŘ. Zákonodárce zde užil slovního spojení „ten, kdo se postaral o pohřeb". Jak už bylo výše řečeno, postarat se o pohřeb v sobě obsahuje celou škálu činností a občanský soudní řád neurčuje, která z výše uvedených činností je determinující pro to, aby se osoba stala vypravitelem pohřbu, nedefinuje žádné pořadí důležitosti. Nezbývá tedy než konstatovat, že v těchto konkrétních případech jsou zde dvě osoby, které se postaraly o pohřeb a které tedy lze považovat za účastníky řízení o dědictví.

Tento závěr však s sebou nese řadu problémů. Jedním z nich je situace, kdy pouze jeden z vypravitelů pohřbu souhlasí se zastavením řízení a vydáním majetku nepatrné hodnoty. Je otázkou, zda za této situace je dostačující k zastavení řízení o dědictví ve smyslu § 175h odst. 2 OSŘ souhlas pouze jednoho z vypravitelů pohřbu, když druhý vypravitel pohřbu souhlas se zastavením řízení o dědictví odmítne udělit. Domnívám se, že v tomto případě řízení o dědictví nepůjde zastavit, neboť k vydání majetku nepatrné hodnoty nemůže dojít proti vůli vypravitele pohřbu (byť pouze jednoho z více vypravitelů).

Další možný problém se může vyskytnout při nabývání majetku nepatrné hodnoty. Vyvstává otázka, jakým způsobem se rozdělí majetek nepatrné hodnoty mezi více vypravitelů pohřbu, zda vypravitelé pohřbu mohou mezi sebou uzavřít dohodu o rozdělení majetku nepatrné hodnoty, která by byla obdobou dohody dědiců o vypořádání dědictví (ovšem bez jejího schválení soudem) či zda tato dohoda není možná a vypravitelům pohřbu bude majetek nepatrné hodnoty vydán rovným dílem či zda soud sám určí, kdo se jakým poměrem podílel na záležitostech souvisejících s obstaráním pohřbu a poté sám určí, jakým podílem nabudou vypravitelé pohřbu majetek nepatrné hodnoty.

Nejvhodnějším řešením se jeví varianta, že v takovém případě vypravitelé pohřbu nabudou majetek nepatrné hodnoty rovným dílem. Ustanovení § 175h odst. 2 OSŘ neobsahuje žádné ustanovení o možné dohodě vypravitelů pohřbu a stěží lze v tomto případě užít analogicky ustanovení o dohodě dědiců o vypořádání dědictví. Rovněž jako obtížně použitelný se jeví postup, kdy by soud sám určil výši podílů vypravitelů pohřbu, neboť tato činnost by mohla pro správné posouzení věci vyžadovat případné další dokazování a mohl by se z časového hlediska jevit více náročným než samotné projednání dědictví. Tím by se ovšem nenaplňoval smysl užití právní úpravy zastavení řízení o dědictví, kterým je především časová úspora.

Nabytí majetku nepatrné hodnoty rovným dílem se jeví vhodné i z hlediska účelu samotného institutu zastavení řízení. Majetek nepatrné hodnoty se vydává osobě, která neměla povinnost postarat se o pohřeb a přesto se o něj postarala, především z morálních pohnutek. Proto vydání majetku nepatrné hodnoty neslouží pouze na úhradu nákladů pohřbu, jak by se mohlo na první pohled zdát, avšak rovněž jako určitá odměna za tuto činnost.

Jsem přesvědčen, že není vyloučeno, aby v řízení o dědictví vystupovali dva vypravitelé pohřbu, kterým se za jejich souhlasu vydá majetek nepatrné hodnoty rovným dílem. Shora nastíněná situace, tj. že v dědickém řízení se vyskytnou dvě osoby v postavení vypravitele pohřbu, se v dědickém řízení příliš často nevyskytuje, avšak o to zajímavější se posléze může jevit její konkrétní řešení, a to především v případech, kdy se z nějakého důvodu jeví zastavení řízení jako vhodnější varianta než samotné projednání dědictví.

Na nočním stolku

*JUDr. Tomáš Oulík**

V posledním čísle AD NOTAM mne potěšil článek Šárky Tláškové *(Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl)* zabývající se úlohou notářství. Potěšil mne dvojnásob, neboť autorka je mladá a přitom ctí tradice, o jejichž nositelích se zmiňuje kolega Martin Šešina (fejeton *Můj učitel*).

O úloze notářství by se daly napsat celé romány, dokonce i čtivé, ale z hlediska obecné informovanosti by to bylo stále málo. Proč tomu tak je? Je snad špatná mediální politika notářské komory? Myslím, že je to atribut jakékoli prevence, která se ukáže při onemocnění jako nedostatečná. Je to současně i znak doby, v níž silní hráči hledají odbyt. Lobing poskytovatelů preventivních zdravotních prohlídek je neskonale slabší než lobbing farmaceutů. Postoje státních úředníků i nositelů mediálních informací pak lze tušit. Přes to přese všechno se lze dobrat jedinečnosti tradičního notářství, jež si uvědomíme srovnáním s jinými právnickými profesemi:

advokáti jsou za stranami,
soudci jsou nad stranami,
exekutoři nutí strany,
notáři jsou *mezi stranami* (a vytvářejí státem uznaný konsens hájící stejnou měrou práva všech zúčastněných).

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 64

Z uvedeného pohledu se nikomu nemohl jevit JUDr. Otto Černý, o němž tak krásně píše kolega Šešina, jako trpěný bouchač razítek, nýbrž jako lidská autorita, ochraňující klienty před možnými budoucími problémy. Nevyčerpali však dnešní notáři všechny možnosti svého uplatnění a nehrají si na legrační mastodonty? Jsem si jist, že nikoli. Současný svět je plný nejistot, a to i ekonomických, i v zemích vyvíjejících se dosud bez otřesů. Věřme, že zestátňování nepostihne Evropu v masovém měřítku, a že zestátnění notářství zůstane minulostí. Bez vynakládání státních prostředků a s inkasem daní tak kromě tradičních notářských činností mohou přibývat činnosti další a přispívat tak ke stabilitě majetkových vztahů a prosperitě. Nevyužitý prostor lze tušit v oblasti občanského a rodinného práva, s využitím stávajících elektronických registrů, např. dohod uzavíraných mezi dlužníkem a věřitelem s právem pořadí, dědických smluv, smluv o výživném atd. Novou agendou by se mohla stát správa majetku nezletilých a nesvéprávných osob, svěřená notářům z vůle zákonných zástupců či soudu. Notářem evidovaný majetek chráněných osob by nepodléhal exekuci (vedené např. proti rodičům); vytvoření takového majetku pro nezletilce by mohlo zbavovat rodiče povinnosti platit výživné.

Leda zlámanou grešli bych dal za rozšíření notářské agendy v oblasti obchodního práva, byť elektronický přenos veřejných listin do obchodního rejstříku se tomu přímo nabízí. Důvod vidím v nekoncepčnosti a chaotičnosti právní úpravy obchodních vztahů, v nechápání smyslu veřejné listiny a její preventivní role. Nelze nevidět, že každé kýchnutí evropské směrnice vyvolá doma zimnici. Chytrá horákyně nejde pěšky ani nejede na voze, rozhoduje a nerozhoduje, dělá právní úkony i nedělá (krásné články Jana Krůty *Právní povaha rozhodnutí jediného společníka*[1] a Romana Bláhy *Projekt přeměny podle zákona o přeměnách*[2]).

Tam, kde se nelze dočkat sebereflexe, lze se dočkat všeho.

Myslím, že notáři mohou kupit na nočních stolcích další čtivá čísla AD NOTAM, zajímavých témat je habaděj. A snad mohou i klidně usínat. Pokud budou na tomto světě mít lidé privátní majetek, je důvod pro existenci nestranných notářů, byť by náplň jejich činnosti podléhala změnám.

* Autor je notářem v Praze.
[1] Ad Notam, 2008, č. 6.
[2] Ad Notam, 2009, č. 1.

ZE ZAHRANIČÍ

Generální shromáždění CNUE – Brusel, 18. 3. 2009

*JUDr. Martin Foukal**

Dne 18. 3. 2009 se uskutečnilo v Bruselu zasedání Generální shromáždění členských notářství CNUE, které mělo na programu řadu aktuálních otázek, z nichž jako nejzásadnější vybírám ty, které se jeví jako nejdůležitější pro další podmínky výkonu notářské činnosti u nás. Navíc jsme byli prezidentem CNUE B. Reinisem pověřeni, abychom se zabývali v rámci členství ve Výkonné radě CNUE problematice Evropské soukromé společnosti. Proto se ještě na jiném místě v tomto čísle časopisu Ad Notam této problematice věnuje ve svém článku Mgr. Radim Neubauer, který ji jako člen Mezinárodní komise pečlivě sleduje.

I. Právo obchodních společností

1. Evropská soukromá společnost

Dne 10. března 2009 přijal Evropský parlament legislativní usnesení k návrhu nařízení týkajícího se Evropské soukromé společnosti (SPE). Vzhledem k tomu, že se jednalo konzultační řízení, práce na úrovni Evropského parlamentu tím byly ukončeny.

Na úrovni Rady mohla být v prosinci 2008 pouze předložena „Zpráva o dosaženém pokroku" k návrhu nařízení o statutu SPE, protože konsens potřebný pro dosažení politické dohody narazil na odpor ze strany Německa a Rakouska. V důsledku toho budou pokračovat práce v rámci Rady po dobu českého předsednictví. Zasedání pracovní skupiny Rady se konalo 24. 2. 2009. Současná situace vypadá tak, že jednání na úrovni Rady stagnují pro neshody v této otázce. Další zasedání pracovní skupiny rady se má uskutečnit v průběhu jara 2009.

2. Přesun sídla

Dne 10. 3. 2009 přijal Evropský parlament usnesení obsahující doporučení pro Evropskou komisi, které zahrnuje i přeshraniční přesun sídla společnosti.

3. Povinnost poskytovat informace a dokumentaci v případě fúze nebo rozštěpení společnosti

Evropská komise schválila 24. 9. 2008 návrh směrnice, kterou se mění směrnice 77/91/CEE, 78/855/CEE a 82/891/CEE Rady, jakož i směrnice 2005/56/CE ve věci povinnosti předkládat dokumentaci v případě fúze nebo rozštěpení.

V Evropském parlamentu byla jmenovaná paní poslankyně Weber (Rumunsko – ALDE) jako zpravodaj Výboru pro právní záležitosti, který je kompetentní v této věci. Její návrh zprávy již byl zveřejněn a mělo o něm být hlasováno 31. 3. 2009 ve Výboru pro právní záležitosti a na plenárním zasedání EP v dubnu 2009.

4. Studie o fungování a dopadu statutu evropské soukromé společnosti

Po vyhlášení výběrového řízení Evropskou komisí byla vybrána společnost Ernst & Young France, která má realizovat studii o fungování a dopadu statutu evropské sou-

* Autor je prezidentem NK ČR.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 65

kromé společnosti. Ve lhůtě 14 měsíců má tato společnost:
- v reprezentativním vzorku členských států zmapovat legislativu platnou v dané oblasti;
- analyzovat získané údaje a identifikovat hlavní směry vývoje;
- předložit analytické závěry týkající se efektivnosti jednotlivých ustanovení Nařízení č. 2157/2001 Rady).

II. Stanovisko CNUE

Co se týče návrhu SPE a hlasování o něm v Evropském parlamentu, má CNUE výhrady především v otázce „vzorových stanov" a oddělení sídel. Bude zapotřebí zachovat snahy o lobbying na úrovni delegátů v Radě s cílem dosáhnout toho, aby pozměňovací návrhy už podpořené v Evropském parlamente byly také přijaté Radou, a také toho, aby byly zrušeny „vzorové stanovy" a zavedena zásada jednoty sídla.

Oddělitelnost statutárního a administrativního sídla SPE obsažená v návrhu Evropské komise by totiž umožnila naprosto obcházet ochranné předpisy, které jsou v platnosti v jednotlivých členských státech, kde společnosti realizují svoji obchodní činnost. Otevřela by možnost zakládání fiktivních společností, kde by členské státy ztratily veškerou kontrolu nad svým národním právem upravujícím existenci kapitálových společností. Důsledkem toho by bylo, že evropské společnosti by se především zakládaly v těch členských zemích, kde neexistují žádné vyšší nároky v rámci rejstříkového práva.

Také v oblasti zveřejňování účetních dokumentů a vedení obchodních rejstříků by odlučitelnost statutárního a administrativního (skutečného) sídla vedla ke značným potížím a rizikům. V případě, že statutární a administrativní sídlo společnosti by se nenacházely v jednom státě, bude postačovat zřídit namísto sídla společnosti jen pobočku. Na základě směrnice 89/666CEE o pobočkách je v takovém případě třeba zveřejňovat pouze málo údajů o podnikání. Roční účetní uzávěrky pak budou sestavovány podle účetních standardů země statutárního sídla dostupné jen v úředním jazyce státu, kde se bude nacházet takového sídlo. V zemi, kde společnost bude skutečně vyvíjet svoji podnikatelskou činnost, nebudou mít věřitelé dostatek informací o právních a ekonomických poměrech dané obchodní společnosti. Pro věřitele tak bude znamenat vymáhání jejich pohledávek u společností mnohem větší úsilí, neboť jejich žaloby by se musely zasílat do zahraničí, což by celé řízení prodloužilo. Soudní spisy budou také vyžadovat překlady do cizího jazyka, které bude muset hradit strana žalující.

V rámci uvažovaného návrhu o statutu SPE je zapotřebí zajistit, aby vztahy uvnitř společnosti byly transparentní, aby bylo možné spolehlivě zjistit, zda společnost právoplatně vznikla, jaké má stanovy, kdo společnost zastupuje a kdo za ní skutečně stojí. SPE může být úspěšným modelem společnosti jen tehdy, pokud bude začleněna do systému národních práv obchodních společností, aniž by ho závažně porušovalo. To platí spíše tím, že se SPE bude muset vzhledem k absenci evropského práva obchodních společností v mnohém opírat o národní právo jednotlivých států.

III. Podmínka státní příslušnosti

1. Probíhající soudní řízení vedené Evropským soudním dvorem (ESD) proti Německu, Rakousku, Belgii, Francii, Řecku a Lucembursku

V únoru 2008 Evropská komise se obrátila na ESD se žalobou proti Německu, Rakousku, Belgii, Francii, Řecku a Lucembursku, neboť tyto státy neumožňují přístup do notářské profese a její výkon příslušníkům jiných států. Evropská komise rovněž zahájila řízení pro porušení smlouvy ES proti všem novým státům, s výjimkou Kypru, kde tato podmínka neexistuje. Estonsko po vzoru Španělska a Itálie tuto podmínku již v červnu 2008 zrušilo.

Pro dotyčné státy písemná část soudního řízení není doposud uzavřena, neboť mnoho členských států, které mají o řízení zájem, aniž by se jich řízení přímo týkalo, požádalo o možnost „intervenovat" v různých aspektech řízení, a to buď na straně žalovaných států anebo na straně Evropské komise.

Rozhodnutí týkající se soudního sporu s Rakouskem, Německem, Belgií, Francií a Lucemburskem již byla zveřejněna a je tedy možné dozvědět se, které vlády se rozhodly vyjádřit svoji podporu formou „intervenování" ve prospěch jednotlivých žalovaných zemí. Je důležité vědět, že Velká Británie se rozhodla podpořit stanovisko Evropská komise ve všech záležitostech týkajících se notářství.

Co se týče dalšího procesního postupu, je třeba vědět, že žalované státy mají nyní možnost se vyjádřit k argumentům použitých dalšími intervenujícími státy, a to ve lhůtě 1 měsíce s možností dalšího prodloužení.

Teprve až všechny žádosti o intervenci budou projednány (akceptovány a přeloženy), bude písemná část řízení považována za ukončenou. ESD nyní teprve překládá předložené „žádosti o intervenci" a příslušné překlady se nyní „doručují jednotlivým státům", které k nim pravděpodobně předloží ještě své „poznámky".

Co se týče lhůt, lze očekávat konec písemné části soudního řízení nejdříve v měsíci dubnu 2009.

2. Počátkem roku 2009 se Evropská komise rozhodla postupovat ve třech nových případech pro porušení Smlouvy ES

Tyto případy lze shrnout následovně.

a) Žaloba ESD proti Nizozemí, které dosud nepředložilo zákon, kterým by se zrušila podmínka státní příslušnosti pro přístup do notářské profese a pro její výkon

Dne 29. 1. 2009 se Evropská komise rozhodla obrátit se na ESD se žalobou proti Nizozemí, neboť tento členský stát dosud neschválil návrh zákona předložený vládou za účelem zrušení podmínky státní příslušnosti pro přístup do notářské profese a pro její výkon.

V odpovědi na úřední stanovisko z prosince 2006 Nizozemí připravilo příslušný návrh zákona a byl stanoven časový plán, podle kterého mělo dojít ke schválení zákona před 1. srpnem 2007, avšak nizozemský parlament tento zákon dosud ještě neschválil a dle názoru nizozemského notářství ani nehodlá schválit.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 66

Dle názoru Evropské komise tato podmínka státní příslušnosti je v rozporu se svobodou usazování dle čl. 43 Smlouvy ES a není odůvodněná z titulu čl. 45 Smlouvy ES, z níž jsou vyňaty činnosti vyplývající z výkonu veřejné moci.

Takový podíl na veřejné moci může být dle názoru ESD jen přímý a specifický. Avšak Evropská komise se domnívá, že tak tomu není vzhledem k tomu, že notář nemůže stranám, kterým radí, uložit přijetí svého rozhodnutí. Jiným slovy tedy, že sám nerozhoduje a nevykonává jménem státu úkony v rámci výkonu moci.

b) Návrh „úřední výzvy" proti Itálii z důvodu, že tato země neaplikovala na notářskou profesi Směrnici 2005/36/CE ze dne 7. 9. 2005 ohledně uznávání profesních kvalifikací

Rozhodnutí zaslat Itálii úřední výzvu bylo Evropskou komisí přijato dne 21. 1. 2009.

Dle názoru italského notářství Itálie do svého právního systému již transponovala Směrnici 2005/36/ES prostřednictvím Legislativního dekretu z 9. 11. 2007 – pod č. 206, kde je v článku 1 uvedeno: „Tento dekret upravuje jak podmínky pro přístup do reglementovaných profesí a pro jejich výkon, a to s výjimkou profesí, jejichž výkon je vyhrazen ze zákona těm členům profesního stavu, kteří se – byť i příležitostně – podílejí na výkonu veřejné moci, tak uznávání profesních kvalifikací již nabytých v některém nebo některých členských státech Evropské unie a umožňující držitelům těchto kvalifikací vykonávat v členském státu původu příslušnou profesi." Avšak DG „Vnitřní trh" se domnívá, že vynětí podle italského „dekretu" není slučitelné s textem Směrnice, která by se naopak měla aplikovat na notářskou profesi s tím, že jediná výjimka se týká pouze činností (a jen jich samotných) vyplývajících z výkonu veřejné moci.

c) „Zdůvodněné stanovisko" proti Portugalsku pro neaplikování Směrnice 2005/36/CE ze dne 7. 9. 2005 ohledně uznávání profesních kvalifikací

Evropská komise schválila dne 19. 2. 2009 své „zdůvodněné stanovisko" vůči Portugalsku z důvodu netransponování směrnice o uznávání profesních kvalifikací do notářské profese.

SOUDNÍ ROZHODNUTÍ

Materiální vykonatelnost notářského zápisu

Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti není v části týkající se příslušenství materiálně vykonatelný, jestliže se sjednaná výše úroků z pohledávky úvěru (jistiny) odvíjí od proměnlivé základní sazby vyhlašované v sazebníku peněžního ústavu.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 477/2007

Z odůvodnění: Usnesením ze dne 8. 6. 2004 Obvodní soud pro Prahu 6 nařídil podle notářského zápisu ze dne 23. 9. 1993 „ve znění" notářského zápisu ze dne 6. 12. 1994, NZ 235/94, „k uspokojení části příslušenství pohledávky" ve výši 5 284 469,94 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 2,6 % ročně z jistiny ve výši 38 328 750 Kč jdoucí ode dne 1. 3. 1995 do 22. 5. 2000"), ve výši 2 041 857,69 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 8,6 % ročně z jistiny ve výši 38 328 750 Kč jdoucí ode dne 23. 5. 2000 do 31. 12. 2000"), ve výši 274 050,56 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 38 328 750 Kč jdoucí ode dne 1. 1. 2001 do 8. 2. 2001"), ve výši 315 915,92 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 36 663 356 Kč jdoucí ode dne 9. 2. 2001 do 27. 3. 2001"), ve výši 193 948,46 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 35 263 356 Kč jdoucí ode dne 28. 3. 2001 do 26. 4. 2001"), ve výši 134 608,92 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 34 963 356 Kč jdoucí ode dne 27. 4. 2001 do 17. 5. 2001"), ve výši 266 907,84 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 34 663 356 Kč jdoucí ode dne 18. 5. 2001 do 28. 6. 2001"), ve výši 129 603,92 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 33 663 356 Kč jdoucí ode dne 29. 6. 2001 do 19. 7. 2001"), ve výši 147 138,56 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 28 663 356 Kč jdoucí ode dne 20. 7. 2001 do 16. 8. 2001"), ve výši 44 482,82 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 24 263 356 Kč jdoucí ode dne 17. 8. 2001 do 26. 8. 2001"), ve výši 27 929,64 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 21 763 356 Kč jdoucí ode dne 27. 8. 2001 do 2. 9. 2001"), ve výši 201 877,12 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 19 663 356 Kč jdoucí ode dne 3. 9. 2001 do 28. 10. 2001"), ve výši 82 500 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 15 000 000 Kč jdoucí ode dne 29. 10. 2001 do 27. 11. 2001"), ve výši 68 365 Kč („řádného – smluvního úroku ve výši 6,6 % ročně z jistiny ve výši 11 300 000 Kč jdoucí ode dne 28. 11. 2001 do 30. 12. 2001") a „řádného – smluvního úroku ve výši 16,6 % ročně z jistiny ve výši 2 600 000 Kč jdoucí ode dne 31. 12. 2001 do zaplacení," pro náklady exekuce a náklady oprávněné, na majetek povinného exekuci, jejímž provedením pověřil JUDr. J. V., soudního exekutora [§ 44 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon č. 120/2001 Sb." či ve zkratce „EŘ"].

Městský soud v Praze usnesením ze dne 27. 10. 2004 rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil. Předpoklady pro nařízení exekuce měl odvolací soud za splněny, zejména uzavřel, že notářský zápis ze dne 23. 9. 1993 „ve znění" notářského zápisu ze dne 6. 12. 1994 (měnícího prvně uvedený jen co do splatnosti a zajištění pohledávky) je způsobilým exekučním titulem [§ 40 odst. 1 písm. d) EŘ], na jehož základě se oprávněná může po splatnosti úvěru domáhat nuceného uspokojení smlu-

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 67

vených úroků. S dalšími odvolacími námitkami povinného se vypořádal tak, že věcná legitimace oprávněné, na niž byla pohledávka postoupena, vyplývá z ustanovení § 36 odst. 3, 4 EŘ, že ve vztahu k exekuci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 22 E 599/2002 nepůsobí překážka ve smyslu § 35 odst. 3 EŘ (nejde o vymáhání téhož nároku), že otázka „platnosti či neplatnosti právního důvodu, na jehož základě pohledávka vznikla," není při nařízení exekuce relevantní a že námitka promlčení vymáhaného práva může být zohledněna toliko v řízení o zastavení exekuce.

Rozhodnutí odvolacího soudu napadl povinný dovoláním, jímž – podle obsahu – prostřednictvím důvodu uvedeného v § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ, oponuje závěru o materiální vykonatelnosti notářského zápisu. Výše smluvního úroku z úvěru není notářským zápisem přesně, určitě a jednoznačně stanovena a ani listina označená jako „Úvěrové podmínky C. banky, a. s.," která je součástí notářského zápisu, nepřesnost a neurčitost sazby smluvního úroku neodstraňuje. Předmět a doba plnění (smluvních úroků z úvěru) nejsou, uzavírá dovolatel, v notářském zápise uvedeny určitě a konkrétně, takže titul není co do vymáhaného příslušenství vykonatelný. Navrhl, aby dovolací soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Oprávněná se ve vyjádření ztotožnila s rozhodnutím odvolacího soudu a dovolání povinného označila za nepřípustné, neboť napadené rozhodnutí nemá ve věci samé po právní stránce zásadní význam; navrhla proto, aby dovolací soud dovolání odmítl.

Nejvyšší soud věc projednal podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 3. 2005 (čl. II, bod 3. zákona č. 59/2005 Sb.).

Usnesením ze dne 14. 9. 2005 Městský soud v Praze prohlásil na majetek povinného konkurs a správcem konkursní podstaty ustanovil advokáta JUDr. P. K. Úpadce [již nezastoupen zmocněncem na základě plné moci, viz § 14 odst. 1 písm. h) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů] zůstává i po prohlášení konkursu účastníkem exekučního řízení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2000, sp. zn. 20 Cdo 1105/2000, uveřejněné v časopise Soudní judikatura 11/2000 pod č. 125).

Dovolání je přípustné, protože směřuje proti rozhodnutí odvolacího soudu, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c), odst. 3, § 238a odst. 1 písm. c), odst. 2 OSŘ, § 130 EŘ). Ten je dán tím, že (právní) otázku vykonatelnosti notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti odvolací soud posoudil v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu.

Právní posouzení je ve smyslu § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Oprávněný může podat návrh na nařízení exekuce, nesplní-li povinný dobrovolně to, co mu ukládá exekuční titul (srov. § 37 odst. 1, 2 EŘ); jím je i notářský zápis se svolením k vykonatelnosti (dále též jen „notářský zápis," nebo „zápis") sepsaný před 1. 1. 2001 [§ 40 odst. 1 písm. d) EŘ, část dvanáctá hlava I. bod 29 zákona č. 30/2000 Sb.).

Podle ustanovení § 274 písm. e) OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 1995, tj. v době sepisu notářského zápisu v projednávané věci, je titulem, podle kterého lze nařídit soudní výkon rozhodnutí (od účinnosti zákona č. 120/2001 Sb. také exekuci), notářský zápis, který obsahuje občanskoprávní závazek a v němž jsou vyznačeny osoba oprávněná a povinná, právní důvod, předmět a doba plnění, jestliže osoba povinná k vykonatelnosti v notářském zápise svolila. Soudní praxe již před novelizací občanského soudního řádu zákonem č. 238/1995 Sb. byla jednotná v tom, že občanskoprávním závazkem se rozumí i závazek obchodněprávní.

Notářský zápis je podle ustanovení § 274 písm. e) OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 1995 exekučním titulem, jestliže splňuje formální náležitosti stanovené pro sepisování notářských zápisů o právních úkonech uvedené zejména v § 62 a násl. zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), a jestliže obsahuje materiální (věcné) náležitosti, tedy dohodu osoby oprávněné ze závazkového právního vztahu s osobou ze závazkového právního vztahu povinnou, v níž jsou přesně individualizovány oprávněná a povinná osoba, vyznačeny právní důvod plnění, předmět plnění a doba plnění, a pokud osoba povinná svolila k vykonatelnosti (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 1/2000 pod č. 4).

K materiálním náležitostem notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti nepatří hmotněprávní úkon, na jehož základě závazek vzniká nebo se mění. To samozřejmě neznamená, že uvedení (celého) obsahu právního úkonu, z něhož závazek vychází, v zápise jeho způsobilosti být exekučním titulem překáží. Judikatura dospěla k závěru, že notářský zápis o právním úkonu a notářský zápis se svolením k vykonatelnosti v jedné listině představuje exekuční titul i v případě, že v projevu vůle, jímž povinná osoba svoluje k vykonatelnosti, jsou oprávněný a povinný, právní důvod, předmět a doba plnění označeny toliko odkazem na právní úkon (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2004, sp. zn. 20 Cdo 12/2003, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 5/2005 pod č. 40, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2000, sp. zn. 20 Cdo 813/98, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2004, sp. zn. 20 Cdo 2685/2003). Předpokladem takového posouzení je, aby samotný právní úkon vtělený do notářského zápisu materiální náležitosti obsahoval a aby se svolení k vykonatelnosti vztahovalo právě k povinnostem vyplývajícím z právního úkonu. Jinak řečeno, nepřesné či neurčité vymezení předmětu plnění a doby plnění v právním úkonu se v důsledku odkazu přenáší do části notářského zápisu vztahující se ke svolení k vykonatelnosti a způsobuje, že notářský zápis z materiálního hlediska postrádá vlastnost přímé vykonatelnosti.

V projednávané věci je exekučním titulem notářský zápis sepsaný JUDr. J. F., notářem, dne 23. 9. 1993, o právním úkonu (smlouvě o úvěru), jímž povinný svolil k jeho vykonatelnosti. Podle smlouvy o úvěru poskytla právní předchůdkyně oprávněné povinnému peněžní prostředky ve výši 47 328 750 Kč, které se povinný zavázal vrátit ve stanovených částkách, jejichž splatnost byla sjednána; současně se povinný zavázal zaplatit „úroky ve výši ZS + 2,6 % p. a. (základní sazba banky + dvěceléšestdesetin procent p. a.), a to v pravidelných měsíčních

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 68

splátkách". Součástí notářského zápisu jsou tzv. „Úvěrové podmínky C. banky, a. s.", ve kterých je uvedeno, že úrok stanovený odkazem na základní sazbu se mění v závislosti na průběžných změnách základní sazby vyhlašované v Sazebníku C. banky, a. s. Notářským zápisem sepsaným JUDr. M. Š., notářem, dne 6. 12. 1994, účastníci úvěrové smlouvy změnili dobu splatnosti jistiny úvěru (31. 12. 1994) a způsob zajištění.

Před rozhodnutím o návrhu na nařízení exekuce posuzuje soud podkladové rozhodnutí nebo jiný titul, tedy i notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, z pohledu ustanovení § 261a odst. 1 OSŘ (ve spojení s § 52 odst. 1 EŘ). Exekuci nařídí jen tehdy, jestliže titul obsahuje označení oprávněné a povinné osoby, vymezení rozsahu a obsahu povinností, k jejichž splnění byla exekuce navržena, a určuje-li lhůtu ke splnění povinnosti. Vyjma právního důvodu a svolení k vykonatelnosti povinným jde vlastně o materiální náležitosti notářského zápisu vyjmenované v ustanovení § 274 písm. e) OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 1995.

Předmětem plnění se rozumí přesný obsah a rozsah plnění, tedy – vyjádřeno jinak – jaké plnění a v jakém množství má povinná osoba podle údajů v notářském zápise poskytnout oprávněné osobě.

Doba plnění (dluhu odpovídajícího pohledávce nebo jiného nároku) je přesné a určité určení doby, do které se povinná osoba zavázala předmět plnění poskytnout oprávněné osobě; tím se současně vymezuje doba, po jejímž marném uplynutí může oprávněná osoba podat návrh na nařízení exekuce, neboť notářský zápis se svolením k vykonatelnosti se stává formálně vykonatelným uplynutím doby plnění.

V projednávaném případě jsou předmětem plnění, pro které oprávněná navrhla nařízení exekuce, úroky z úvěru (§ 497 a násl. ObchZ). Úroky, sjednané účastníky smlouvy o úvěru, jsou příslušenstvím pohledávky (§ 121 odst. 3 ObčZ, jež platí i v obchodních závazkových vztazích, viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. 1 Cmo 758/95, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 2/1998 pod č. 14). Požadavkům materiální vykonatelnosti vyhovuje, jestliže v podkladovém rozhodnutí nebo jiném titulu je vyjádřena jejich výše (sazba z jistiny), jestliže je určeno období, za které se stanoví (např. měsíčně, ročně), od kdy a do kdy je povinnost je platit (časový nebo jiný určitý údaj, zejména s přihlédnutím k případnému předčasnému splacení úvěru dlužníkem). Co se sazby úroků týče, může být stanovena pevnou částkou nebo určena způsobem, jímž lze výši úroků nepochybně zjistit (vypočítat). Platí, že úroky musí být spočitatelné v době sepisu notářského zápisu na základě údajů v něm uvedených, popřípadě za použití obecně závazného právního předpisu (výjimečně Věstníku České národní banky, v němž jsou závazně vyhlašovány diskontní, lombardní a REPO sazby).

Notářským zápisem ze dne 23. 9. 1993 se povinný zavázal zaplatit úroky odvíjející se od tzv. základní sazby, která byla definována jako proměnlivá veličina vyhlašovaná v sazebníku C. banky, a. s. (právní předchůdkyně oprávněné). Doba plnění byla sjednána „v pravidelných měsíčních splátkách", aniž byla stanovena výše splátek, splatnost jednotlivých splátek a od kdy měly být splátky úroků z úvěru hrazeny. Z hledisek shora uvedených je jednoznačné jen to, že jde o roční úroky z poskytnutého úvěru (47 328 750 Kč).

Lze uzavřít, že notářský zápis ze dne 23. 9. 1993 není – co do úroků z úvěru – materiálně vykonatelný (zápis ze dne 6. 12. 1994 je pro posouzení vykonatelnosti titulu bezcenný).

Nejvyšší soud proto, aniž se zabýval dalšími námitkami dovolatele, napadené rozhodnutí zrušil a jelikož důvody, pro které bylo zrušeno, se vztahují i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil i je a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem, odst. 3 věta druhá OSŘ).

Určení vlastnictví a restituční předpisy

Osoba oprávněná žádat vydání věci podle restitučních předpisů se nemůže úspěšně domáhat určení vlastnictví svého zemřelého právního předchůdce k takové věci.

Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 31 Cdo 154/2006

Z odůvodnění: Žalobci se domáhali, aby soud určil, že jejich právní předchůdci byli ke dni svého úmrtí vlastníky níže uvedených pozemků. V předchozím řízení, v němž nejprve navrhovali, aby soud žalovanému uložil povinnost k uzavření dohody o vydání pozemků, a poté, aby určil, že jsou jejich spoluvlastníky z titulu dědění, neuspěli. Rozsudkem Krajského soudu v Brně z 8. 7. 2003, jímž byl změněn rozsudek Městského soudu v Brně („soud prvního stupně") ze 14. 12. 2002, byla jejich žaloba zamítnuta s odůvodněním, že sporné pozemky nebyly projednány v řízení o dědictví po právních předchůdcích žalobců ve smyslu § 175a a násl. OSŘ. Podle odvolacího soudu by se jen mohli podle § 175y odst. 1 OSŘ domáhat určení, že sporné spoluvlastnické podíly náležely jejich právním předchůdcům ke dni jejich smrti.

Městský soud v Brně rozsudkem ze dne 23. 4. 2004 určil, „že právní předchůdci žalobců a to M. H., zemřelá dne 15. 8. 1978, MUDr. O. H.-V., zemřelá dne 26. 9. 1997, R. H., zemřelý dne 11. 6. 1964, Ing. B. H., zemřelý dne 20. 5. 1979, a JUDr. Z. H., zemřelý dne 6. září 1956, byli ke dni své smrti spoluvlastníky původních parcel č. 267 st. pl. o výměře 687 m² a část parcely č. 267 zahrada o výměře 381 m2 v k. ú. B.-město nově označených jako p. č. 743/1 o výměře 682 m², parcely č. 743/2 o výměře 28 m², parcely č. 743/2 o výměře 28 m², parcely 743/3 o výměře 19 m², parcely č. 743/4 o výměře 19 m², parcely č. 743/5 o výměře 21 m², nyní zapsané na listu vlastnictví 10001 pro k. ú. Město B. a obec B. každý k ideální jedné pětině". Dále rozhodl o nákladech řízení.

Soud prvního stupně zjistil, že jako vlastník sporných pozemkových parcel, zastavěných obytným domem a garážemi, je v příslušném katastru nemovitostí zapsán žalovaný, který je nabyl podle zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí. Stavební parcela č. 267 a parcela č. 267 zahrada „zapsané ve vl. č. 343 pozemkové knihy" byly původně podle odevzdací listiny z 25. 2. 1946 v podílo-

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 69

vém spoluvlastnictví právních předchůdců žalobců, a to každého z ideální pětiny. Městský národní výbor v B. ohledně (celé) st. parc. č. 267 o výměře 687 m² a části parc. č. 267 zahrada o výměře 381 m² vydal 26. 7. 1956 vyvlastňovací rozhodnutí a odvolací orgán 18. 2. 1960 zamítl odvolání, které spoluvlastníci pozemků s výjimkou R. H. proti tomuto rozhodnutí podali. V průběhu tohoto řízení ale JUDr. Z. H. jako jeden z jeho účastníků zemřel, a protože vyvlastňovací rozhodnutí tak nebylo účastníkům řízení řádně doručeno, nebylo toto řízení pravomocně ukončeno. Soud uzavřel, že se žalobci, jako právní nástupci a dědici původních spoluvlastníků pozemků, jimž spoluvlastnické podíly nebyly vyvlastněny, a tedy svoje spoluvlastnické podíly nepozbyli, mohou podle § 175y odst. 1 OSŘ svého práva domáhat žalobou o určení vlastnictví, kterou bude odstraněna spornost aktiv dědictví mimo řízení o dědictví. K námitce vydržení vlastnického práva sporných pozemků žalovaným soud konstatoval, že ohledně nich bylo v roce 1992 zahájeno řízení podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, v němž se žalobci po změně žaloby domáhali určení spoluvlastnického práva k předmětným nemovitostem. V tomto řízení bylo vlastnické právo žalovaného zpochybněno a tak nemohl být v dobré víře, že mu pozemky patří. Jejich vlastnictví proto nevydržel.

Krajský soud v Brně jako soud odvolací k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 15. 3. 2005, ve znění opravného usnesení ze dne 12. 9. 2005, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že určil, že osoby uvedené ve výroku rozsudku soudu prvního stupně byly ke dni své smrti spoluvlastníky v tomto výroku uvedených původně označených pozemkových parcel, „nově označených jako p. č. 743/1 o výměře 682 m², p. č. 743/2 o výměře 21 m², p. č. 743/3 o výměře 19 m², p. č. 743/4 o výměře 19 m² a p. č. 743/5 o výměře 21 m², nyní zapsaných na LV č. 10001 pro k. ú. Město B., obec B., každý v ideální jedné pětině". Potvrdil výrok soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními i právními závěry soudu prvního stupně a jeho výrok pod bodem I. změnil pouze tak, že odstranil nepřesnosti týkající se pozemku č. 743/2, který byl ve výroku rozsudku soudu prvního stupně uveden dvakrát a jehož správná výměra činí 21 m2, a v ostatním jeho rozhodnutí potvrdil. Vycházel z toho, že dědičkou M. H., zemřelé 15. 8. 1978, byla MUDr. O. H.-V., která zemřela 26. 9. 1997, a jejími dědičkami jsou žalobkyně a), b) a d), dědičkami Ing. B. H., zemřelého 20. května 1979, jsou žalobkyně a) a b), dědičkou Z. H., zemřelého 6. 9. 1956, je žalobkyně d). Jeho další dědic Z. H. zemřel 31. 7. 1999 a jeho dědičkou je žalobkyně c). Dědicem R. H., zemřelého 11. 6. 1964, je žalobce f). Další jeho dědic JUDr. J. H. zemřel 8. 4. 2002 a jeho dědičkou je žalobkyně e). Odvolací soud odkázal na § 175y odst. 1 OSŘ s tím, že postup podle tohoto ustanovení není omezen jen pro určitý okruh účastníků, a nelze dovozovat, že by jej nemohli použít i občané, kteří by měli právo domáhat se svých majetkových nároků podle jiných právních předpisů, např. restitučních. Pokud jde o vyvlastňovací řízení ohledně sporných pozemkových parcel, shledal, že neproběhlo řádně a majetek právních předchůdců žalobců vyvlastněn nebyl. Se soudem prvního stupně se ztotožnil i v závěrech k otázce vydržení vlastnického práva ke sporným pozemkům žalovaným a s podrobným rozborem tohoto institutu v aplikaci na daný případ uzavřel, že žalovaný, ani jeho právní předchůdce vlastnické právo vydržením nenabyl.

Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalovaný dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ a uplatňuje dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ. Za právní otázku, jež by měla být ve vztahu k dané věci předmětem přezkumu, považuje, zda se nemovitostí, jež stát převzal v období stanoveném restitučními zákony (25. 2. 1948 až 1. 1. 1990) bez právního důvodu, mohou právní nástupci původních vlastníků domáhat formou určení vlastnického práva podle obecných předpisů, když jejich vydání bylo možno požadovat podle předpisů restitučních. K názorům odvolacího soudu k postupu podle § 175y odst. 1 OSŘ a k nejednotnosti judikatury namítá, že judikatura dovolacího soudu je při posuzování uvedené otázky již jednotná. Podle ní nelze postup stanovený restitučními předpisy obejít, jde o předpisy speciální a je třeba je aplikovat přednostně. Odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech sp. zn. 23 Cdo 311/98, 28 Cdo 1050/2003, 22 Cdo 613/2003 a 22 Cdo 649/2004, a dále na odborné publikace s tím, že hledat řešení v obecném předpise lze pouze tehdy, chybí-li speciální právní úprava. Přestože byla v minulosti vydána i rozhodnutí umožňující domáhat se nároků podle obecných předpisů, byla posléze různící se judikatura sjednocena rozsudkem velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu pod sp. zn. 31 Cdo 1222/2001, který z části cituje a na který odkazuje. Dále uvádí, že žalobci měli při vydání majetku patřícího jejich právním předchůdcům postavení oprávněné osoby, původně postupovali podle restitučních předpisů, vyzvali k vydání věci prostřednictvím soudu a v mezidobí jim byly některé pozemky vydány. V průběhu sporu navrhli změnu žaloby, nadále se domáhali určení, že jsou vlastníky sporných pozemků podle obecných předpisů, a takto zbytečně provedenou změnou žaloby ztratili na vydání věci nárok. Konečně namítá, že soudy obou stupňů nesprávně posoudily i otázku naléhavého právního zájmu žalobců na požadovaném učení. Uzavírá, že odvolací soud věc po právní stránce posoudil jinak, než jak by měla být řešena podle konstantní judikatury Nejvyššího soudu. Navrhuje, aby dovolací soud zrušil napadené rozhodnut odvolacího soudu a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalobci se k dovolání nevyjádřili.

Tříčlenný senát dovolacího soudu 22 Cdo, který měl podle rozvrhu práce dovolání projednat a rozhodnout o něm, při úvaze, zda se dědicové mohou domáhat ochrany žalobou na určení, že jejich právní předchůdci byli ke dni smrti vlastníky nemovitostí, které přešly na stát v rozhodném období vymezeném restitučními předpisy, jestliže zemřeli před skončením rozhodného období, dospěl k právnímu závěru dle jeho mínění odlišného od toho, který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2006, sp. zn. 28 Cdo 2166/2006. Proto rozhodl podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2000 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změnách některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (SSZ), o postoupení věci velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu. Ten věc pojednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 SSZ.

Nejvyšší soud vychází z toho, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 70

včas řádně zastoupenou osobou – účastníkem řízení. I když odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně změnil, šlo jen o změny formulační, resp. opravu chyby v psaní ohledně pozemku parc. č. 743/2, a protože shodně se soudem prvního stupně posoudil práva a povinnosti, jde o rozsudek potvrzující. Tímto rozsudkem bylo potvrzeno první rozhodnutí soudu prvního stupně v této věci a dovolání tak nemůže být přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ. Je však přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 OSŘ, neboť dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu je po právní stránce zásadně významné.

Podle § 237 odst. 3 OSŘ má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud vyřešena, nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li tuto otázku v rozporu s hmotným právem.

Odvolací soud dospěl jednak k závěru, že se žalobci se mohou domáhat podle § 80 písm. c) OSŘ určení, že jejich právním předchůdcům ke dni jejich smrti tyto podíly patřily, žalobou podanou podle § 175y odst. 1 OSŘ, kterou tak bude odstraněna spornost aktiv dědictví, a to bez ohledu na to, zda se vydání těchto podílů mohli domáhat podle restitučního předpisu. Dovoláním pak je takový závěr napaden. A právě tímto závěrem se rozhodnutí odvolacího soudu dotýká též rozporu v dosavadním rozhodování dovolacího soudu.

Při přezkumu rozhodnutí odvolacího soudu je dovolací soud vázán důvody (včetně jejich konkrétního vymezení), které byly dovoláním uplatněny; je-li dovolání přípustné – jako v projednávaném případě – přihlédne dovolací soud z úřední povinnosti též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b), odst. 3 OSŘ, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 OSŘ).

Protože uvedené vady namítány nebyly a ze spisu se nepodávají, předmětem dovolacího přezkumu se tak stává otázka posouzení závěru odvolacího soudu o přípustnosti uplatnění práva žalobou podle § 175y OSŘ, resp. žalobou o určení vlastnického práva právních předchůdců žalobců bez ohledu na to, že se žalobci mohli domáhat vydání podílů na nemovitostech podle restitučních předpisů.

Otázku, zda se dědicové mohou domáhat ochrany žalobou na určení, že jejich právní předchůdci byli ke dni smrti vlastníky nemovitostí, které přešly na stát v rozhodném období vymezeném restitučními předpisy, jestliže zemřeli před skončením rozhodného období, řešil Nejvyšší soud výslovně v rozsudku z 8. 4. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1977/2001. V tomto rozsudku dospěl k závěru, že „okolnosti nastalé po smrti zůstavitele nemohou mít vliv na výsledek sporu o určení, že zůstavitel byl ke dni úmrtí vlastníkem určité věci“. Dále Nejvyšší soud uvedl v rozsudku z 13. 8. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1445/2004, že „vyhověním žalobě na určení, že právní předchůdce žalobce byl ke dni úmrtí vlastníkem určité věci, není určeno, kdo je jejím současným vlastníkem“. Rovněž v rozsudku z 16. 4. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1020/2005, Nejvyšší soud uvedl, že „žalobci se mohou domáhat určení, že jejich právní předchůdkyně byly ke dni úmrtí vlastnicemi nemovitosti (takovou žalobu soudní praxe běžně připouští), ale z toho určení jim vůči žalovaným nevyplývají žádná práva a není tím deklarováno, že by i oni jako právní nástupci byli vlastníky, anebo že by žalovaní vlastníky nebyli. Mohou sice na základě takového určení žádat o projednání nemovitosti v dědickém řízení, ale rozhodnutí vydaná v tomto řízení nebudou žalované vázat (srov. § 175y OSŘ). O tom, kdo je nyní vlastníkem sporných nemovitostí, může být rozhodnuto jedině v řízení o určení vlastnického práva. V tomto řízení bude možno uplatnit námitky; pro posouzení právního stavu, který tu byl v době úmrtí právního předchůdce žalobců, jsou však nepodstatné. Proto žalobci mohou žádat o určení, že jejich právní předchůdkyně byly ke dni úmrtí vlastnicemi věci, a to i v případě, že sami již nemohou žádat její vydání.“

Naproti tomu Nejvyšší soud v obdobných věcech vyslovil i opačný závěr, např. v rozsudku z 8. 11. 2006, sp. zn. 28 Cdo 2166/2006, že totiž „žalobci se nemohou žalobou podle obecného předpisu – § 80 písm. c) OSŘ – domáhat určení, že jejich právní předchůdkyni ke dni její smrti v roce 1980 náležel spoluvlastnický podíl k nemovitostem, neboť ochrany se mohli domáhat jen v režimu restitučního předpisu jako předpisu speciálního“. V této souvislosti Nejvyšší soud zdůraznil, že ve své rozhodovací praxi mnohokráte připomněl, že stanoví-li restituční předpis coby lex specialis (v daném případě tedy v režimu zákona č. 87/1991 Sb.) určité podmínky a postup pro uplatnění nároku na vydání věci, nemohou být tyto ignorovány; hledat řešení v obecném právním předpisu ať již formou požadavku na vydání věci, ve smyslu § 126 ObčZ nebo formou požadavku na určení, zda tu právo nebo právní vztah je či není [§ 80 písm. c) OSŘ], lze pouze tehdy, chybí-li úprava v zákoně zvláštním (srov. např. závěry uvedené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 1998, sp. zn. 23 Cdo 1410/98); taková speciální právní úprava však v daném případě nechyběla. Obdobně pak Nejvyšší soud důvodnost žaloby o taková určení vlastnictví právních předchůdců žalobců posuzoval např. ve věci sp. zn. 28 Cdo 300/2007, v níž byla proti jeho rozhodnutí podána ústavní stížnost, kterou Ústavní soud usnesením z 31. 1. 2008, sp. zn. I. ÚS 1379/07 odmítl.

V dané věci ze spisu soudu prvního stupně vyplývá, že nárok na vydání vyvlastňovaných pozemků st. parc. č. 267 a parc. č. 267 v k. ú. B.-Š. o výměře 381 m2 byl žalobci, resp. jejich právními předchůdci podle zákona č. 87/1991 Sb. uplatněn. Dohodou z 22. 9. 1993 Správa nemovitostí města B., st. podnik, vydala nynějším žalobcům a), d) a f) a dále MUDr. O. H.-V., MUDr. M. H., Z. H. a JUDr. J. H. pozemek parc. č. 742 v k. ú. B.-město o výměře 375 m2 (původní část parc. č. 267 zahrada). Vklad práva podle této dohody byl proveden ke dni 22. 10. 1993. V této dohodě je také uvedeno, že pozemek st. parc. č. 267, nyní parc. č. 743, nelze vydat, neboť byl zastavěn a nachází se na něm obytný dům a garáže.

V souzené věci se se zřetelem k dovoláním napadenému závěru odvolacího soudu – a též pro názor senátu 22 Cdo, dle nějž jsou splněny podmínky pro rozhodování velkého senátu – otevírá otázka, zda mohou dědicové uplatnit bez ohledu na své (či jejich předchůdců) předchozí restituční možnosti právo na určení, že jejich právní předchůdce byl ke dni své smrti vlastníkem určité věci.

Na tomto místě nelze ostatně nevymezit, že odvolací soud přehlédl, že postup podle § 175y odst. 1 OSŘ (§ 175k odst. 3 OSŘ) by mohl připadat v úvahu jen v řízení o dědictví po zůstavitelce O. H.-V., která zemřela 26.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 71

9. 1997. Řízení o dědictví je v občanském soudním řádu upraveno v § 175a až § 175zd, a to podle zákona č. 263/1992 Sb., kterým byl změněn a doplněn občanský soudní řád (srov. čl. I tohoto zákona), jenž nabyl účinnosti 1. 1. 1993. Podle čl. II bodu 2 zákona č. 263/1992 Sb. pro řízení o dědictví po těch, kteří zemřeli před účinností tohoto zákona, užije soud dosavadních předpisů; tím není dotčeno užití § 38 OSŘ. To znamená, že u těchto osob od 1. 1. 1993 dědické řízení probíhá u soudu, který pověří notáře, aby jako soudní komisař provedl v řízení o dědictví potřebné úkony, a to podle právní úpravy dědického řízení účinné v den smrti zůstavitele. Řízení o dědictví po zůstaviteli, zemřelém v době od 1. 4. 1964 do 31. 12. 1992, upravoval zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a řízení před státním notářstvím. Ten stanovil v § 18, že nemůže-li státní notářství rozhodnout proto, že jeho rozhodnutí závisí na skutečnosti, která zůstala mezi účastníky sporná i po šetření provedeném státním notářstvím k jejímu objasnění, a není-li ani možno dosáhnout mezi účastníky dohody, přeruší státní notářství řízení až do rozhodnutí o sporné skutečnosti v soudním, případně jiném řízení. Nepodá-li účastník, jemuž to státní notářství uložilo, ve stanovené lhůtě návrh na takové rozhodnutí, státní notářství v řízení pokračuje a rozhodne i o této skutečnosti. Podle stanoviska Nejvyššího soudu ČR z 18. 6. 1982, publikovaného pod R 49/1982 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jen v případě, že byl účastník dědického řízení odkázán v souladu s § 18 NotŘ na určení právní skutečnosti, tedy nikoliv právního vztahu nebo práva ve smyslu § 80 písm. c) OSŘ, šlo o žalobu svého druhu, jejíž podání umožňuje právě uvedený § 18 NotŘ jako zvláštní předpis. Řízení o dědictví po zůstaviteli zemřelém v době od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964 upravoval § 310 až § 340 zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních. Podle § 328 zákona č. 142/1950Sb. se soud u sporných aktiv a pasiv omezil jen na zjištění jejich spornosti, při výpočtu čistého majetku k nim nepřihlížel. Kromě toho se z ničeho nepodává, že by spoluvlastnický podíl byl mezi jeho dědici sporný.

Platí dále ohledně návrhů všech žalobců, že žaloba na určení, že spoluvlastnický podíl náležel zůstaviteli ke dni smrti, není tzv. jinou žalobou v § 80 OSŘ příkladmo nevyjmenovanou (žalobou o určení právní skutečnosti, jejíž podání umožňuje zvláštní předpis), ale jde o žalobu podle § 80 písm. c) OSŘ, tedy obecného předpisu upravujícího ochranu vlastnického práva.

A právě takové hodnocení způsoby obrany práva zakládá důvody řešení rozporu v dosavadním rozhodování dovolacího soudu.

Předně je nutno opětovně poukázat na závěry dovozené v rozsudku velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2003, sp. zn. 31 Cdo 1222/2001, zabývající se otázkou, zda je možno uplatnit nárok na ochranu vlastnictví podle obecných právních předpisů v případech, kdy byl dán i restituční nárok podle některého z restitučních zákonů, jenž nebyl úspěšně uplatněn. V daném rozsudku byl zaujat názor, podle kterého z povahy zákona o mimosoudních rehabilitacích je třeba dovodit, že nároky jím upravené nelze řešit jinak, než podle jeho ustanovení ve smyslu obecné zásady o zákonu obecném a zvláštním (lex specialis derogat generali). Stanoví-li tento předpis určité předpoklady a postup pro uplatnění nároku, nelze tentýž nárok uplatňovat podle jiného předpisu, byť by tento předpis stanovil některé podmínky, resp. předpoklady (uplatnění nároku) odchylně. Proto se oprávněná osoba nemůže domáhat ochrany svého vlastnického práva podle obecných předpisů (zejména podle § 126 odst. 1 ObčZ), a to ani formou určení vlastnického práva podle § 80 písm. c) OSŘ, mohla-li žádat vydání věci podle restitučního zákona.

To, že se žalobci domáhají určení vlastnického práva svých předchůdců, na obecné povaze jejich žaloby co by žaloby dle § 80 písm. c) OSŘ ničeho nemění. Jejich hmotněprávní legitimace k vedení sporu je identická se znaky určujícími oprávněné osoby v restitučních předpisech. Jejich žalobní zájem o určení vlastnictví předchůdce se nemůže ve skutečnosti vázat k ničemu jinému, nežli k projednání téhož nároku v dědickém řízení, tedy v řízení svou povahou nesporném a se značnou mírou pravděpodobnosti zakládajícím takto svým výsledkem důvody pro následný dvojí zápis subjektu vlastnického práva katastru nemovitostí a tedy vzniku důvodu pro nový spor o určení vlastnictví k témuž předmětu.

Shora uvedený názor projevovaný v rozhodování senátu 22 Cdo tak ve svém důsledku nejenže neodpovídá závěru dosaženému (a na tomto místě je nevýznamné, že později) v rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 31 Cdo 1222/2001, ale též obcházení speciálních restitučních zákonů přímo podporuje a umožňuje vedení nadbytečných soudních sporů.

V rozsudku ze dne 28. 8. 2008 věci sp. zn. 28 Cdo 1999/2008 Nejvyšší soud v obdobné souvislosti vyjádřil, že tím že dovolatelé v 90. letech minulého století rezignovali na možnost domoci se vydání předmětných nemovitostí na základě restitučních předpisů, a namísto toho zvolili cestu nesporného dědického řízení o dodatečném projednání dědictví, vyhnuli se prokazování svého tvrzeného nároku. Takovým postupem byl zcela evidentně sledován nepřípustný záměr spočívající v obejití restitučních právních předpisů a domožení se vydání předmětných pozemků podle obecných právních předpisů. K obnovení vlastnického práva dovolatelů přitom nemohlo dojít i proto, že rozhodnutí vydané v dědickém řízení je deklaratorní, nikoliv konstitutivní povahy a zavazuje pouze účastníky konkrétního dědického řízení. Jestliže pak stát převzal sporný majetek, aniž se tak stalo na základě jakéhokoliv právního titulu, jednalo se o převzetí bez právního důvodu, což je jeden z restitučními zákony typizovaných důvodů pro vydání majetku oprávněným osobám.

Nejvyšší soud při svém rozhodování velkým senátem nenalézá ani v této věci právní či praktický důvod, pro který by předcházející rozhodnutí velkého senátu o tom, že se oprávněné osoby nemohou domáhat ochrany svého vlastnického práva podle obecných předpisů, a to ani formou určení vlastnického práva podle § 80 písm. c) OSŘ, nemělo mít sjednocující výkladový význam i pro žalobní požadavky směřující k určení vlastnictví právních předchůdců žalobců.

Dovolatel obsahem dovolání též napadá nesprávnost právního posuzování odvolacího soudu v otázce naléhavého právního zájmu žalobců na jimi požadovaném určení.

Otázkou existence či neexistence naléhavého právního zájmu ve sporech spadajících pod tzv. restituční zákonodárství se ostatně opakovaně zabýval i Ústavní soud.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 72

Tuto problematiku podrobil ústavnímu přezkumu také ve svém stanovisku pléna, sp. zn. Pl ÚS 21/2005, uveřejněném pod č. 477/2005 Sb., Sdělení Ústavního soudu o přijetí stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005 ve věci žaloby o určení vlastnického práva ve vztahu k uplatnění práva podle restitučních předpisů, v němž formuloval závěry – I. Tvrzením vlastnického práva, zejména toho, jež vyžaduje záznam do katastru nemovitostí, v případě absence legitimního očekávání na straně navrhovatele není naplněna preventivní funkce žaloby podle § 80 písm. c) OSŘ, a tedy není dána ani naléhavost právního zájmu na jejím podání, a – II. Žalobou o určení vlastnického práva nelze obcházet smysl a účel restitučního zákonodárství. V odůvodnění stanoviska Ústavní soud vyjádřil názor, že o naléhavý právní zájem může zásadně jít jen tehdy, jestliže by bez soudem vysloveného určení (že právní vztah nebo právo existuje) bylo buď ohroženo právo žalobce nebo by se jeho právní postavení stalo nejistým, což – řečeno jinými slovy – znamená, že buď musí jít u žalobce o právní vztah (právo) již existující (alespoň v době vydání rozhodnutí) nebo o takovou jeho procesní, případně hmotněprávní situaci, v níž by objektivně v již existujícím právním vztahu mohl být ohrožen, příp. pro nejisté své postavení by mohl být vystaven konkrétní újmě (viz obdobně také nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 17/95). Tam, kde právní vztahy žalobce k věci byly s jistými následky dotčeny před několika desítkami let, nikoli dnes, a nestaly se nejistými nyní, nýbrž právě prostřednictvím žaloby na určení vlastnického práva a zpochybňováním aktů, na základě kterých právo žalobce zaniklo, není určovací žaloba nástrojem prevence, nýbrž ve skutečnosti směřuje k narušení právní jistoty na straně nynějšího vlastníka. Pouze prostřednictvím restitučních předpisů lze dosáhnout zpochybnění správního aktu nebo určení následků jeho neexistence.

I z uvedené ústavněprávní argumentace, jež zcela zásadně ovlivnila vývoj praxe rozhodování obecných soudů v obdobných věcech, zřetelně plyne, že své nároky byli žalobci oprávněni uplatnit leda v rámci soudního řízení v režimu restitučních předpisů, a nikoliv za použití obecných předpisů, zejména pak ne prostřednictvím určovací žaloby podle § 80 písm. c) OSŘ.

Vzhledem k nesprávnému právnímu posouzení věci byl proto rozsudek odvolacího soudu zrušen a věc byla tomuto soudu vrácena k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 OSŘ).

HISTORIE NOTÁŘSTVÍ

Střípky z historie 3.

- Veřejným notářem ve Florencii byl i otec Leonarda da Vinciho ser Piero da Vinci. Životopisec nejvýznamnějších renesančních malířů, sochařů a architektů Giorgio Vasari v Leonardově biografii uvádí, že Piero da Vinci „sebral jednoho dne několik synových kreseb, zanesl je svému blízkému příteli Andreovi del Verrochio a snažně ho prosil, aby mu řekl, zda by to Leonardo někam dotáhl, kdyby se věnoval kreslení.Andrea při pohledu na Leonardovy skvělé začátky užasl a poradil panu Pierovi, aby dal syna do učení“. O notářské činnosti Piera da Vinciho se v románové podobě lze dočíst například v knize Endre Murányi-Kovácse Florentský čaroděj (Praha 1967). Zbývá dodat, že Leonardo da Vinci byl Pierovým nemanželským synem.
- Mezi přispěvateli základní řady nejrozsáhlejší české encyklopedie Ottova slovníku naučného, která vycházela v 27 svazcích postupně po sešitech v letech 1888–1908 bylo i pět c. k. notářů a jeden kandidát notářství. Na předním místě je mezi nimi nutno zmínit autora spisu Notářství dle práva rakouského, blovického notáře Václava Šedivu (1861–1905), dalšími spoluautory pak byli pražští notáři Jan Strakatý (1835–1891) a Eugen Miroslav Rutte (1855–1903), notář v Semilech Václav Svoboda (1874–?), notář a archeolog Martin Kříž (1841–1916) působící ve Ždánicích na Moravě a kandidát notářství v Boskovicích Otakar Tichý.
- Kuriózní příklad z praxe francouzského notáře přinesl časopis Právník z r. 1866. „Francouzský notář žádal 1560 franků odměny za shotovení svatební smlouvy. Straně se to zdálo býti mnoho, i poslala mu jenom 500 fr.; avšak notář peněz těch nepřijmul prohlásiv, že se honoráru zcela vzdává, a vydal straně toliko kvitanci o hotových výlohách 26 fr. 60 c. Nechtíc být dlužníkem notářovým pozvala jej strana k předsedovi soudního dvoru, aby tam patřící mu odměna byla smluvena.“ Notář se k jednání nedostavil a v jeho nepřítomnosti předseda stanovil odměnu částkou 600 fr. Následoval spor mezi notářem, který nechtěl takto určenou odměnu přijmout, a účastníky, kteří odměnu složili do soudní úschovy. Do řízení vstoupila i příslušná notářská komora, jež argumentovala tím, že „vzdáti se honoráru jest jedna z nejkrásnějších výsad notářův, a že strana nemohla si žádati za soudní vyměření, když od honoráru bylo upuštěno“. Spor skončil u apelačního soudu v Rennes. Notář nejen neuspěl, ale byl navíc odsouzen k náhradě nákladů řízení a k zaplacení pokuty za svévoli mj. s odůvodněním, že nelze připustit, aby takto „byl spůsoben na stranu bezprávný tlak, aby buď zaplatila celou, nezmírněnou sumu, kterouž notář byl žádal, buď aby zůstala věčně jeho dlužníkem“.
- Jedním z prezidentů pražské notářské komory byl v 2. polovině 19. století i smíchovský notář Emil Andres (1844–1906). Traduje se, že se po právnických studiích v Praze za 1 000 zlatých vykoupil z vojny. Notářem byl jmenován v r. 1874. Přispíval především do německy psaných právnických časopisů, zejména do Gerichtshalle a Gerichtszeitung. Emil Andres byl císařem Františkem Josefem I. vyznamenán Řádem železné koruny III. třídy.
- Počátky veřejného notariátu v Nizozemí sahají do 13. století. Středověkým notářům zde nikdy nepříslušela agenda nemovitostí, bylo jim však svěřeno sepisování závětí, manželských smluv, obchodních dohod a kupních smluv, jakož i právní poradenství. Podle ordonance Karla V. z r. 1531 byla veřejným notářům před zahájením činnosti uložena povinnost registrace u Soukromé

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 73

rady (Conseil privé) či Provinční rady (Conseil provincial). Na rozdíl od českých zemí byl veřejný notariát v Nizozemí ještě v 18. století početnou profesí.

- Notářem v Mikulově a později ve Zlatých Horách byl vídeňský rodák a spoluzakladatel Deutschsoziale Volkspartei des Sudetenlandes v r. 1918 a o rok později Deutsche Nationalpartei Heinrich Brunar (1876–1933). Za Německou národní stranu byl v r. 1920 zvolen poslancem, v r. 1925 senátorem. V roce 1929 vystřídal v čele této strany Rudolfa Lodgmana von Auen. Funkci vykonával pouze do r. 1930, kdy v době stranických rozporů na předsednictví rezignoval, v r. 1931 dokonce stranu opustil a přestoupil do Alldeutsche Volkspartei. Heinrich Brunar patřil po celou dobu od jejího vzniku k sudetoněmeckým politikům s vyhraněně negativním postojem vůči Československé republice.

JUDr. PhDr. Stanislav Balík

Počátky notářství v Českých zemích

*Mgr. Martin Machač**

České země byly vždy do značné míry ovlivněny vývojem práva v okolních státních útvarech, a proto se v období středověku, obdobně jako v sousedních právních řádech, setkáváme s funkcí *soudních písařů*. Jejich úkolem bylo zejména zaznamenávat písemně průběh soudních jednání, dále pak provádět zápisy do zemských a župních desek a předpokladem výkonu jejich funkce byla jistá úroveň znalosti tehdejšího práva. Tito písaři používali i označení *notarius terrae*, *pronotarius*, *vicenotarius*,[1] i když se jejich činnost od pravé podstaty notářství zásadně lišila, poněvadž byla spjata se soudním řízením a nikoliv se zřizováním právních listin k soukromým účelům.[2]

Královská kancelář měla také ve svých službách některé právnicky vzdělané písaře, kteří byli běžně nazýváni notárius[3] a nezřídka šlo o příslušníky duchovního stavu. Vyjma krále měli své písaře či notáře také markrabě moravský, arcibiskup pražský a biskupové[4], přičemž stěžejní náplní jejich práce bylo sepisování protokolů či jiných souvisejících listin.

Počátky instituce notářství s prvky veřejného notářství v Českých zemích spadají do 12. a 13. století s *recepcí římského práva,* a to v návaznosti na zintenzivnění kontaktů s Itálií, ke kterému v této době docházelo. Značný vliv měla též německá kolonizace, jelikož němečtí kolonisté s sebou přinášeli své právo, jež bylo právem římským ovlivněno již mnohem dříve.

První právní úprava notářství se datuje do období vlády Václav II.[5], v jejímž průběhu se rozrostl počet notářů, kteří byli činní jako notáři veřejní. Václav II. počet notářů omezil a pro výkon notářské praxe počalo být vyžadováno složení zkoušky, vypovídající o způsobilosti vykonávat toto povolání a složení přísahy.[6] Veřejní notáři byli do svých úřadů jmenováni králem nebo papežem – přesněji těmi, na které bylo toto právo delegováno. Notáři byli tedy ustavováni *auctoritate apostolica* či *auctoritate imperiali,* popř. z moci obou jmenovaných. Postupem času se řady notářů početně rozrůstaly, což však mělo neblahý vliv na kvalitu jimi poskytovaných služeb.

Další snahou o regulaci notářského stavu byl zákoník zemského práva *Maiestas Carolina* z roku 1349, který nechal sepsat Karel IV. Přesto, že Maiestas Carolina nebyl v důsledku odporu stavů schválen a král musel prohlásit, že jeho originál shořel, ovlivnil i za této situace právní praxi, kterou byl používán jako právní kniha či učební pomůcka. V tomto zákoníku se mimo jiné dočítáme, že veřejným notářem se může stát jen ten, kdo k tomu dostane královské zmocnění. To však obdržel pouze ten, kdo prokázal své odborné znalosti složením zkoušky, byl považován za moudrého a věrného a složil přísahu.

Karel IV. v roce 1358 udělil Arnoštovi z Pardubic (arcibiskupu pražskému) a všem jeho nástupcům právo jmenovat notáře pro celou říši a především pro České země. Toto právo investitury udělil též falckrabím, nicméně notáři jimi jmenovaní museli ještě před úředníky arcibiskupa složit zkoušku.

O přísaze (její text nařídil papež Jan XXII. a císař Karel IV.), kterou museli notáři při uvedení do funkce skládat, se z dobových pramenů dovídáme, že její text byl poměrně dlouhý, relativně často se měnil a obsahoval převážně vyjmenování povinností notářů. Uvedení v notářský úřad (investitura) bylo prováděno symbolicky – předáním pera a kalamáře (per pennam et calamum – podle italského vzoru), eventuálně předáním listu pergamenu a políbením.

Typickým jevem tohoto období bylo, že veřejní notáři vykonávali i jiné písařské funkce v dvorských, městských či univerzitních kancelářích. Mnozí písaři se též postupem času stávali veřejnými notáři. V každodenní praxi notářů či písařů byly často využívány sbírky vzorů a formulářů – např. formularii dictaminum či epistolarum, summa dictaminum či cancelariae, které pomáhaly písařům a notářům v jejich práci.

Můžeme konstatovat, že v období vlády Karla IV. došlo k vyvrcholení dosavadního vývoje notářství v Českých zemích. Co spadalo do působnosti tehdejších notářů? Jejich působnost byla relativně široká – spadaly do ní jak majetkové právní vztahy (zejména problematika prodeje nemovitostí, darování, ustanovování zmocněnců, poruč-

* Autor je notářským koncipientem u JUDr. Vladimíry Kostřicové, notářky v Brně.

[1] Podle funkcí byli nazýváni také jako zemský písař, komorní písař, menší či větší písař, městský písař a podobně.

[2] *Schelleová, I.* Organizace soudnictví, notářství a advokacie. Praha : Linde, 1997, s. 250.

[3] Např. notarius aulae regiae, pronotarius, notarius curiae regis.

[4] Notarius episcopalis curiae Pragensis, notarius capitulí, notarius vicariorum, notarius actorum konsistorii.

[5] Vládl v letech 1278–1305.

[6] Za vůbec prvního veřejného notáře, který působil v českých zemích, je mnoha historiky považován právník italského původu *Henricus de Isernia – Jindřich z Isernie*. Do Prahy přišel roku 1270 z Neapole, odkud pocházel a jeho aktivity na českém území byly rozsáhlé. Působil v kanceláři krále Přemysla Otakara II. a na Vyšehradě dokonce založil notářskou školu, kde žákům předával své zkušenosti a vědomosti. Vyučoval zde mimo jiné „ars dictandi“ – tedy umění skládat listiny. Do historie se zapsal též jako autor. Z publikací, které napsal můžeme jmenovat například dvě sbírky formulářů „Instrumenta Henrici Italici“ a „Formae privilegiorum Henrici Italici“. Z dalších význačných postav neopomeňme zmínit *Velislava*, který byl též autorem sbírek formulářů a dalších publikací.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 74

níků, dlužní úpisy...), tak otázky nemajetkové (zejména různá potvrzení skutečností, např. volby, potvrzení o zkoušce...). Zpočátku nebylo nezbytně nutné obracet se v těchto věcech na notáře, aby sepsal či ověřil např. kupní smlouvu na nemovitost. Soudní praxe (zejména soudů arcibiskupských) však postupně začala vyžadovat předkládání těchto listin notářsky ověřených či přímo notářem sepsaných.

Hlavním *předmětem činnosti* tehdejších notářů bylo sepisování „listin nadaných veřejnou vírou". O průběhu celého jednání před notářem sepisoval notář protokol, z kterého posléze vyhotovil notářskou listinu – *instrumentum publicum*. K hodnověrnosti listiny postačil notářův podpis, k němuž notář připojil své znamení. Znamení bylo neměnné a většinou obsahovalo iniciály notářova jména a znak kříže. Jednání i sepisování listiny měli být přítomni dva svědci, kteří měli být v závěrečné pasáži listiny uvedeni slovy *„testibus fidedignis ad premissa vocatis et rogatis"*. Tehdejší „notářské zápisy" byly psány na pergamenových listinách a přesáhla-li délka textu jednu stránku, byly pergameny slepovány dohromady, očíslovány a srolovány do svitku, přičemž jako jedna z nejdelších dochovaných notářských listin bývá v literatuře uváděna listina notáře *Mikuláše z Hajnova*, která dosahovala délky dvanácti metrů.

Obsah notářských zápisů (instrumentů) byl následující – v úvodní partii obsahovaly invokaci (in nomine domini), označení dne a roku, v určitých případech i místa, kde se jednání odehrávalo. Následovala pasáž popisující obsah předmětného právního jednání, která byla následována uvedením osob svědků, jména a podpisu notáře. Notář se podepisoval tak, že uvedl nejen své jméno, ale i jméno svého otce, místo narození a jméno osoby, kterou byl pověřen – tedy papeže či císaře. K listině byly připojovány též pečeti jednotlivých stran nebo i svědků.

Obdobně jako dnes nesmělo být v listině nic škrtáno, přepisováno či škrabáno. Pokud k takovým zásahům do textu listiny přece jen došlo, musel notář tuto skutečnost zmínit na jejím konci ještě před svým podpisem.

Notáři vedli povinně takzvaná *registra (cartularia)*, k čemuž byli zavázáni přísahou. O každém proběhnuvším jednání vyhotovil notář *imbreviaturu*, která obsahovala datum, specifikaci účastníků, stručný popis obsahu jednání a z této notář teprve vyhotovil instrument. Souhrn imbreviatur představovala zmíněná registra, která byla po smrti notáře předána jeho nástupci.

V období vlády krále Karla IV. došlo k podstatnému rozvoji mnoha sfér tehdejšího hospodářství a oblast práva a notářství nebyla výjimkou. V následujícím období však postupně docházelo k úpadku úrovně notářství, a to zejména proto, že funkce notářů zastávali lidé s právnickým vzděláním nevalné úrovně a chabými praktickými zkušenostmi. Úprava instituce notářství provedená Karlem IV. byla v Českých zemích v platnosti až do *říšského notářského řádu* z r. 1512, který v Českých zemích zavedl Ferdinand I.[7] Jelikož se České země staly součástí Habsburské říše, sdílelo české notářství v tomto období osud notářství rakouského, a to až do vzniku samostatné Československé republiky.

[7] *Brázda, J. a kol.* Notářství, jeho vývoj, organizace a pravomoc. Praha : Academia, 1976, s. 47.

INFORMACE

Konference „E-Justice bez bariér"

*Mgr. Richard Brázda, JUDr. Martina Herzánová, Mgr. Magdalena Lokayová**

Ve dnech 17. až 18. února 2009 se v Praze se v prostorách Kongresového centra konala mezinárodní konference o elektronizaci soudnictví pořádaná v rámci předsednictví České republiky v Radě Evropské unie. Cílem konference byla výměna zkušeností v zavádění moderních komunikačních technologií v evropské justici a její ústřední motto „E-Justice bez bariér" vyjádřilo i hlavní prioritu českého předsednictví v oblasti evropské justice, a to vytvořit jednotný systém elektronického soudnictví v celé Evropské unii, tzv. Evropský portál e-Justice.

V rámci prvního dne konference vystoupil ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil, který představil projekt Evropský portál e-Justice, přičemž mimo jiné uvedl, že tento projekt bude tváří evropské e-Justice ve vztahu k veřejnosti a měl by se stát jednotným přístupovým bodem k právu evropskému i národnímu, a to jak pro občany a podnikatele, tak pro právní profesionály a justiční orgány členských států. Poté se svými uvítacími projevy vystoupili místopředseda Evropské komise Jacques Barrot a víceprezidentka Evropského parlamentu Diana Wallis, jednání se dále účastnili zástupci Evropské komise, ministerstev spravedlností, soudci, notáři a IT specialisté z členských i nečlenských států EU. Za Notářskou komoru České republiky se konference zúčastnili JUDr. Martina Herzánová, Mgr. Magdalena Lokayová a Mgr. Richard Brázda.

V prvním dnu konference byl představen projekt Evropského portálu e-Justice a diskutovány otázky týkající se jeho zřízení, technického řešení, zabezpečení a správy dat, připravenosti jednotlivých států na zapojení a financování. Evropský portál e-Justice by měl obsahovat nebo umožnit

- *Informace o národním a evropském právu* – základem by mělo být propojení s databázemi Eur-lex a N-lex, které by měly obsahovat předpisy v národních jazycích EU, zlepšeny by měly být také možnosti vyhledávání dokumentů.
- *Přístup k judikatuře národní i evropské* se vztahem ke konkrétnímu předpisu evropského práva.
- *Propojení elektronických soudních rejstříků*, zejména insolvenčních, obchodních a katastrálních.
- *Propojení databáze soudních znalců a databáze překladatelů a tlumočníků*.
- *Usnadnění použití videokonferencí*, nejen v přeshraničních případech – adresáře všech zařízení pro video-

* Mgr. Richard Brázda je notářem v Brně, JUDr. Martina Herzánová je notářkou v Praze, Mgr. Magdalena Lokayová působí na NK ČR.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 75

konferenci v resortu justice v rámci členských států a rezervační aplikaci pro videokonference, která by usnadnila vzájemnou komunikaci mezi soudy.

- *Propojení Evropské soudní sítě ve věcech trestních a Evropské soudní sítě ve věcech civilních*, včetně Atlasu pro soudní spolupráci.
- *Zprostředkování informací pro elektronické poskytování právní pomoci a mediace*.
- *Interaktivní použití standardizovaných formulářů pro přímou komunikaci se soudy* při využití postupů pro řízení např. o Evropském platebním rozkazu či pohledávkách nízké hodnoty.

Portál by měl být vybudován na zásadě jednorázového přístupu k evropskému e-Justičnímu systému, jako decentralizovaný systém se standardizovaným přístupem a výměnou informací, s maximální možnou mírou zabezpečení systému, s použitím formulářů ve všech jazycích a videokonferencí, včetně videotlumočení.

První verze Evropského portálu e-Justice by měla být spuštěna již v prosinci roku 2009 a měla by být orientována především na poskytování právních informací. Práce na tomto portálu jsou rozvrženy s výhledem do roku 2013, přičemž nejdříve bude vytvořeno technické řešení v oblasti zabezpečení a správy uživatelských identit a teprve ve druhé fázi bude definován vlastní dynamický obsah.

V rámci prvního dne konference byly dále představeny zkušenosti jednotlivých zúčastněných států se zaváděním komunikačních technologií do oblasti soudnictví.

Z pohledu notářů bylo zajímavé zejména představení německého systému podávání návrhů do obchodního rejstříku, který již dva roky běží v ostrém provozu a který je postaven na bázi elektronické komunikace mezi notářem a obchodním rejstříkem, přičemž podkladem pro zápis jsou pouze notářsky ověřené dokumenty. Inspirující bylo zejména zjištění, že na straně notářů je instalován jednotný software vyvinutý notářskou komorou (Xnotar).

Druhý den byl program konference rozdělen na dvě části, paralelně se projednávala témata „Videokonference“ a „Zabezpečení, autentifikace a správa identit“.

V rámci tématu „Videokonference“ byly předneseny jednotlivé zkušenosti členských státu EU s umožněním a využitím přeshraničních i vnitrostátních videokonferencí v rámci justice, s ohledem na jejich technické, právní i psychologické aspekty. Z příspěvků a následné diskuse vyplynulo, že přes počáteční nedůvěru v tento systém, který se začal zpočátku využívat zejména v oblasti trestního řízení a vězeňství, při postupném řešení problémů rázu technického, právního i psychologického, jsou videokonference i s ohledem na postupný technický vývoj a za dodržení základních principů soudního řízení rozšiřovány i do dalších oblastí justice, a to i civilního řízení, protože se ukazuje, že videokonference výrazně zrychlují a zjednodušují soudní řízení.

V rámci tématu „Zabezpečení, autentifikace a správa identit“ byla představena evropská a některá národní řešení v oblasti zabezpečení, autentifikace a správy identit, důvěryhodné datové základny, autentifikační metody a technologie. Zástupce Ministerstva spravedlnosti České republiky pan Ing. Petr Koucký, stejně jako např. odborník z Ministerstva spravedlnosti Francouzské republiky pan Luc Ferrand, za zásadní v řešení této problematiky shodně považují prověření důvěryhodnosti uživatelů a způsob a úroveň jejich autentifikace.

Závěrem lze konstatovat, že fenomén elektronizace se nevyhýbá ani sféře justice. Konference ukázala, že elektronizace oblasti spravedlnosti má výraznou podporu představitelů EU i jednotlivých národních států, že elektronizaci soudnictví je možno řešit technicky různými prostředky v závislosti na různých historických okolnostech nebo účelnosti v daném konkrétním národním státě, přičemž však všechny zvolené úpravy v zásadě sledují stejný cíl, a to zefektivnění dosahování spravedlnosti.

STOJÍ ZA POZORNOST

Právní rozhledy

2009, č. 2

Ivičič, M. K přílohám návrhu na zápis do obchodního rejstříku

2009, č. 3

Nejvyšší soud České republiky Byt jako pojem občanského práva. Součást a příslušenství bytu. Byt a jeho příslušenství v zákoně o vlastnictví bytů

Rozsudek ze dne 2. 6. 2008, sp. zn. 22 Cdo 1455/2008

2009, č. 4

Braun, A., Linhart, T. Velká reforma německého zákona o společnostech s ručením omezeným

„V loňském roce došlo v SRN k velmi rozsáhlé reformě zákona o společnostech s ručením omezeným, ale i jiných společností německého práva. V mnoha ohledech by mohla být inspirací i pro českého zákonodárce.“

2009, č. 5

Eliáš, K. O zákonném předkupním právu spoluvlastníků *(Text reaguje na konstatování Jiřího Švestky a Oldřicha Jedličky, uveřejněné v článku o předkupním právu, že zákonné předkupní právo spoluvlastníků významně porušuje důležitou zásadu vlastnické autonomie, která je pro tržní hospodářství klíčová, aniž jsou pro to přesvědčivé důvody. Na základě historického i regionálního srovnání se potvrzuje myšlenka, že plošné a nucené spoluvlastníkova vlastnictví podílu vzniklo i obnovilo se v prostředích, jimž bylo soukromé právo cizí, a že jeho další uchování v našem občanském zákoníku odporuje nosným myšlenkám soukromého práva do té míry, že pro to nelze nalézt ani civilistické, ani ústavně konformní odůvodnění.)*

Nejvyšší soud České republiky Předkupní právo a darování spoluvlastnického podílu

„§ 140, § 602 ObčZ

Předkupní právo náleží spoluvlastníkovi jen v případě prodeje spoluvlastnického podílu, nikoliv jde-li o jeho darování.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 76

Rozsudek ze dne 20. 10. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2408/2007"

Nejvyšší soud České republiky Přestavba budovy a zánik věcného břemene na ní váznoucího

„§ 4, § 151p odst. 2 ObčZ

Jestliže budova, ve které je místnost zatížená věcným břemenem, je přestavěna tak, že tato místnost již (s vlastnostmi uvedenými v právním úkonu zřizujícím věcné břemeno) neexistuje, věcné břemeno zanikne pro nemožnost výkonu jen v případě, že není možné uvedení věci do původního stavu a v budově není obdobná (nikoliv tedy totožná) místnost, ve které by bylo možno právo odpovídající věcnému břemeni vykonávat. Je též třeba vzít v úvahu, zda oprávněné osobě byla poskytnuta možnost chránit své právo ve stavebním řízení, V případě, že znovuzřízení předmětné místnosti je možné, může se jej oprávněná osoba domáhat v soudním řízení. V případě, že již výkon práva odpovídajícího věcnému břemeni nebude možný a toto právo v důsledku přestavby zanikne, přichází do úvahy vypořádání podle obecných předpisů o náhradě škody.

Rozsudek ze dne 25.6.2008, sp. zn. 22 Cdo 1304/2007"

Soudní rozhledy

2009, č. 1

Nejvyšší soud České republiky Vyklizení bytu zemřelého jako neoprávněný zásah do osobnostních práv pozůstalých. Památky po zesnulé osobě a právo na soukromí

„§ 11, § 13 ObčZ

1. Vyklizení bytu zemřelého syna žalobkyně může představovat neoprávněný zásah do jejích osobnostních práv.

2. Součástí práva na soukromí a vytváření rodinných vazeb je právo na uchování památky po nejbližším rodinném příslušníkovi.

Rozsudek ze dne 16.8.2007, sp. zn. 30 Cdo 2782/2007"

2009, č. 2

Nejvyšší soud České republiky Vypořádání BSM a společná stavba stojící na pozemku jen jednoho z manželů

„§ 150 ObčZ ve znění před novelou č. 91/1998 Sb.

Soud zpravidla nemůže rozhodnutím o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví, jehož předmětem je stavba zřízená na pozemku ve výlučném vlastnictví jednoho z bývalých bezpodílových spoluvlastníků, vytvořit právní stav, že by nebylo jisto, zda a jaké má vlastník stavby právo k části pozemku, na němž stavba stojí a kdy by vlastník stavby neměl zajištěn přístup ke stavbě. Pokud by tu však byly tak závažné skutečnosti, že přikázání domu vlastníkovi pozemku by bylo ve zjevném rozporu s § 150 ObčZ, nebylo by možno uvedený judikatorní závěr nadřadit zákonnému pravidlu, vyjádřenému v tomto ustanovení.

Rozsudek ze dne 5.5.2008, sp. zn. 22 Cdo 1187/2008"

Nejvyšší soud České republiky Vypořádání investic na věci v BSM, které bylo vypořádáno na základě zákonné doměnky

„§ 107 odst. 1, 2, § 139 odst. 2, § 451 odst. 2, § 456 ObčZ § 149 odst. 4 ObčZ ve znění před novelou č. 509/1991 Sb.

Jestliže bývalý manžel po zániku BSM, které bylo později v důsledku uplatnění zákonné domněnky transformováno na podílové spoluvlastnictví, vynaloží prostředky na jiné investice než na nezbytné opravy a údržbu společné věci, povinnost druhého spoluvlastníka vydat bezdůvodné obohacení vzniká až při zániku podílového spoluvlastnictví; teprve od té doby běží promlčecí lhůta k uplatnění těchto nároků. To platí po celou dobu od zániku BSM až po okamžik zániku podílového spoluvlastnictví bývalých bezpodílových spoluvlastníků.

Rozsudek ze dne 11.9.2008, sp. zn. 22 Cdo 1870/2007"

Nejvyšší soud České republiky Předpoklady vzniku věcného břemene na základě závěti. Ke zřízení práva doživotního užívání obytného domu formou závazku a závětí před 1.4.1983. Platnost zřízení věcného břemene závětí před 1.4.1983. Držba a vydržení práva odpovídajícího věcnému břemeni na základě závěti neplatné pro rozpor s § 495 odst. 1 ObčZ ve znění před novelou č. 131/1982 Sb.

„§ 51, § 151o odst. 1, § 477 odst. 1 ObčZ

§ 495 odst. 1 ObčZ ve znění před novelou č. 131/1982 Sb.

1. Vznik věcného břemene na základě závěti obecně předpokládá jednak existenci závěti, v níž zůstavitel ustanoví dědice k příslušnému věcnému právu, jež bude trpěno jako věcné břemeno na nemovitosti, kterou zdědí jiný dědic, a jednak rozhodnutí soudu (dříve státního notářství), jímž bude v řízení o dědictví věcné břemeno deklarováno.

2. V době před 1. 4. 1983 zákon umožňoval zřízení práva doživotního užívání obytného domu formou osobního závazku sjednaného dohodou podle § 51 ObčZ, upravujícího tzv. Nepojmenované smlouvy. Formou závěti však takové právo nemohlo být platně založeno.

3. Závěť, jíž se zřizovalo věcné břemeno, sepsaná za účinnosti občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. ve znění před novelou provedenou zákonem č. 131/1982 Sb., byla v této části neplatná.

4. Účastník dědického řízení v období před 1. 4. 1983 mohl být v dobré víře, že mu vzniklo na základě závěti právo odpovídající věcnému břemeni, jestliže toto právo bylo deklarováno rozhodnutím státního notářství.

Rozsudek ze dne 10.4.2008, sp. zn. 22 Cdo 1280/2007"

Právní rádce

2009, č. 1

Brada, I. Neplatnost a nicotnost usnesení (nejen) valné hromady *(možnosti napadnutí platnosti usnesení valné hromady, § 131 – žalobou u příslušného soudu, – v rejstříkovém řízení, ve kterém se rozhoduje o povolení zápisu skutečnosti založené usnesením, – obecnou určovací žalobou dle § 80 písm. c) OSŘ, pokud se přijatým usnesením dostala společenská smlouva nebo stanovy do rozporu s kogentními ustanoveními, – řízení za účelem dosažení shody mezi skutečným stavem a stavem zápisů v obchodním rejstříku; po uplynutí lhůt pro podání žaloby lze přezkoumat jen ta usnesení, která se promítnou do stavu zápisů v obchodním rejstříku, nebo do znění společenské smlouvy nebo stanov; vadné x neplatné – ani usnesení, které je v rozporu se zákonem, nemusí být vyhlášeno neplatným. Tím se stává až právní mocí soudního rozhodnutí a to s účinky ex tunc – po uplynutí prekluzívních lhůt dochází ke zhojení vad usnesení i absolutně neplatných, neboť nemožnost dovolat se vyslovení ne-*

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 77

platnosti usnesení valné hromady soudem není ničím jiným, – člen představenstva nesmí uposlechnout pokynu, pokud je dán rozpor se zákonem, stanovami, nebo pokud nebyla dodržena formální pravidla pro přijetí usnesení, a to ani potom, co konvaliduje. Neřeší však, jestli je usnesení neplatné; judikatura k povaze usnesení valné hromady – valná hromada není orgánem oprávněným činit za právnickou osobu úkony, – platnost usnesení nelze zkoumat jako předběžnou otázku, – rozhodnutí jediného společníka je navzdory judikatuře NS právním úkonem jediného společníka, které je pouze zákonem postaveno naroveň usnesení valné hromady, – vůle společnosti je vytvořena a projevena ukončením hlasování – následný projev vůle neexistuje, – nanejvýše neplatné by bylo usnesení usnášeníschopné valné hromady, o kterém sice nebylo hlasováno, ale bylo alespoň projednáno a na jeho přijetí panovala většinová shoda)

Menšíková, L. Evropská společnost na vzestupu

„Díky přijetí směrnice o evropské společnosti se v roce 2001 objevuje v komunitární legislativě možnost přeshraniční fůze akciových společností a možnost přemístit sídlo do jiného státu EU bez zrušení s likvidací, tj. se zachováním kontinuity právní osobnosti.“

NABÍDKA

SAMOLEPÍCÍ PEČETĚ

s pernamentním lepidlem

Jsme tradiční výrobci samolepících pečetí, které zhotovujeme pro notáře a advokáty v celé republice. Na spisy a doklady se používají pečetě ø 40 mm. Na požádání Vám zašleme nabídku i vzorky k odzkoušení.

Budete-li mít zájem, kontaktujte se:

folsit®

Helena Kudelová, tř. Svornosti 11, 779 00 Olomouc
Tel.: 585 413 455, 585 751 304, fax: 585 413 455
E-mail: folsit@folsit.cz, www.folsit.cz

RECENZE

Chovancová, K. **International commercial arbitration, Mezinárodná obchodná arbitráž.** Bratislava : Vysoká škola práva, 216 s.

Autorka p. JUDr. Katarína Chovancová, Ph.D. si udělala – tak říkajíc – velké jméno mj. již svojí publikací nazvanou Medzinárodné rozhodcovské konanie v obchodnej praxi[1]. Dnešní práce je pak logickým navázáním jejího odborného zájmu, tvůrčí píle a invence.

Kromě svojí vědecké a odborné práce a kromě působení v bankovním sektoru je p. JUDr. Katarína Chovancová, Ph.D. činná i na úseku pedagogickém. Úspěšně mj. vyučuje na Bratislavské vysoké škole práva.

Bohatá je i autorčina publikační činnost. Velmi pozitivně bylo mj. přijato její již zmiňované monografické dílo Medzinárodné rozhodcovské konanie. Obdivuhodný je počet jejích časopiseckých studií a článků, který se již přiblížil stovce. Vzhledem ke kvalitě těchto prací je též bohatě citovanou autorkou.

Předkládaná publikace se člení do sedmi kapitol. V první kapitole s názvem Mezinárodní obchodní arbitráž – definice, základní charakteristika se autorka věnuje základní definici a charakteristice mezinárodní obchodní arbitráže podle nejuznávanějších odborných knižních pramenů současnosti. Prostřednictvím charakteristiky základních forem mezinárodní obchodní arbitráže se čtenář seznámí s hlavními znaky obou typů mezinárodní arbitráže, jakož i s jejich přednostmi a nedostatky. V závěru první části předkládá autorka krátkou výstižnou charakteristiku nejznámějších mezinárodních rozhodčích institucí.

Rozhodčí pravidla UNCITRAL a jejich základní charakteristika tvoří obsah druhé kapitoly. Rozhodčí pravidla UNCITRAL, přijatá v roce 1976 jsou výsledkem dlouhodobého úsilí Komise Organizace spojených národů pro mezinárodní obchodní právo – UNCITRAL o poskytnutí komplexní úpravy základních prvků rozhodčího řízení. Je možno konstatovat, že Rozhodčí pravidla UNCITRAL se dodnes používají v mezinárodním obchodním styku a stále jsou považovány za velmi flexibilní, což je při jejich věku a původním účelu přijetí jako úpravy výhradně arbitráže ad hoc skutečně skvělý výsledek. V minulosti byly akceptovány socialistickými i kapitalistickými státy, stejně tak jako v zemích s psaným i obyčejným právem nebo v zemích s diametrálně odlišným pojetím etiky, způsobu obchodování či s odlišným náboženstvím. Postupně se staly vzorem pro rozhodčí pravidla mnohých dnešních úspěšných rozhodčích institucí, jakož i osobitých rozhodčích tribunálů.

Třetí kapitola s názvem Rozhodčí pravidla LCIA (Mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně) je věnovaná základnímu přehledu frekventovaně využívaných Rozhodčích pravidel Mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně, tzv. LCIA Pravidel. Autorka čtenáři předkládá uvedení působnosti LCIA pravidel v oblasti mezinárodní

[1] Bratislava: VEDA, 2005, 122 s.

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 78

obchodní arbitráže včetně přiblížení základní charakteristiky a struktury mezinárodní organizace LCIA a jeho vývoje.

Rozhodčí pravidla ICC (Mezinárodní obchodní komory v Paříži) jsou tématem čtvrté kapitoly. Autorka kromě základní charakteristiky nejnovější verze ICC Pravidel věnuje pozornost i sofistikovanému a v mezinárodní obchodní praxi stále častěji využívanému systému alternativního řešení sporů pod záštitou ICC, který tvoří např. ICC expertíza a ICC ADR pravidla.

Stručná pátá kapitola s názvem Rozhodčí pravidla (Německé rozhodčí instituce) DIS je soustředěna na přehled rozhodčích pravidel nejznámější německé Rozhodčí instituce DIS a její krátkou charakteristiku. Poslední část práce tvoří závěr.

Řečeno slovy autorky, mezinárodní obchodní arbitráž je živý, ustavičně se vyvíjející fenomén s vlastními zákonitostmi a kulturou. Každý rok se podstatné praktické problémy zčásti mění a mezinárodní arbitrážní praxe zaznamenává vznik nových sporných otázek. Autorka přitom vidí tyto aktuální problémové okruhy: spojování a překlenování odlišného – kontinentálního právního systému a common law, nezávislost a nestrannost mezinárodních rozhodců, povinnost mlčenlivosti, problematiku kombinovaných eskalačních doložek, transnacionální – nadnárodní a mezinárodní veřejný pořádek a procesní i hmotnou spravedlnost.

K. Chovancová svojí prací velmi pomáhá všem, které toto téma oslovuje, i těm, které osloví po přečtení díla. Kromě poctivě uvedených nevýhod je zde přesvědčivě upozorněno na výhody, které při mezinárodních sporech řešených v rozhodčím řízení toto řešení přináší.

Kromě vysoké odbornosti prokazuje i pedagogické vlohy. Dílo je vhodně tříděno a podáno přístupnou a srozumitelnou formou. Jde o dílo nesporné kvality.

Publikace nevznikla nahodile, ale je výsledkem dlouhodobé práce v dané problematice. Zvláště je pak navíc nutno ocenit i dvojjazyčnost díla. Čtenáři se tak mj. seznámí i s anglickou terminologií. Na další výsledky vědecké i pedagogické práce autorky se lze jen těšit.

doc. JUDr. Karel Marek, CSc.

ZPRÁVY Z NOTÁŘSKÉ KOMORY

Notářská komora České republiky

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (dále jen „notářský řád"), ve znění pozdějších předpisů, a § 2 odst. 1 předpisu o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ

na obsazení uvolněného notářského úřadu

pro obvod Okresního soudu ve Vyškově se sídlem ve **Vyškově** na úterý **9. června 2009**

Notářská komora České republiky přijímá přihlášky do konkurzu ve svém sídle v Praze 2, Apolinářská 12, nejpozději do 9. května 2009.

Konkurz se koná ve shora uvedeném termínu od 10,00 hod. v sídle Notářské komory České republiky v Praze 2, Apolinářská 12.

Výše účastnického poplatku za podání přihlášky do konkurzu činí 10 000 Kč a je třeba jej zaplatit nejpozději při podání přihlášky do konkurzu. Poplatek se platí převodem nebo složením na účet Notářské komory ČR u UniCredit Bank Czech Republik, a.s., č. ú. 45818009/2700, variabilní symbol rodné číslo uchazeče, převodem poštovní poukázkou nebo v hotovosti v sídle Notářské komory ČR v Praze 2, Apolinářská 12.

Podmínkou zařazení **uchazeče** do konkurzu je podání přihlášky a předložení těchto dokladů:

a) Doklad o státním občanství.
b) Prohlášení o plné způsobilosti k právním úkonům.
c) Výpis z rejstříku trestů ne starší tří měsíců.
d) Doklad o získání vysokoškolského vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole v České republice, úplného vysokoškolského vzdělání na právnické fakultě vysoké školy podle dřívějších právních předpisů nebo vzdělání v oblasti práva na vysoké škole v zahraničí, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, anebo je toto vzdělání uznáno podle zvláštních právních předpisů.
e) Doklad o alespoň pětileté délce notářské praxe (definice notářské praxe v § 7 odst. 2 věta první notářského řádu) nebo jiné praxe (výčet této praxe v § 7 odstavec 2 věta druhá notářského řádu).
f) Doklad o složení notářské zkoušky (definice notářské zkoušky v § 7 odst. 3 věta první notářského řádu) nebo jiné zkoušky (výčet těchto zkoušek v § 7 odstavec 3 věta druhá notářského řádu).
g) Osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, v platném znění, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971.
h) Doklad o zaplacení poplatku za podání přihlášky do konkurzu (kopie výpisu z účtu, kopie ústřižku poštovní poukázky, kopie příjmového dokladu Notářské komory České republiky).

Podmínkou zařazení **uchazeče – notáře** do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod písm. h).

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 79

Podmínkou zařazení **uchazeče – notářského kandidáta** do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod písm. e), g), h) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu kandidátů příslušné notářské komory.

Notářská komora České republiky zašle účastníkům zařazeným do konkurzu nejpozději desátého dne před dnem konání konkurzu písemnou pozvánku k jednání před konkurzní komisí.

Notářská komora České republiky předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu.

FEJETON

Notářské pábení

Všem nám, kteří delší dobu působíme v notářském stavu, jsou důvěrně známy historky a příběhy, které jsme při výkonu notářského povolání zažili. Notářství je zde pro lidi, dotýká se jejich nejintimnější osobní a majetkové sféry.

Proto také přicházíme do styku s nejroztodivnějšími lidskými vlastnostmi, s láskou až za hrob, s nenávistí až za hrob, apod.

Poznatky o lidské povaze dokonale ztvárnil pravděpodobně největší český spisovatel Bohumil Hrabal. Byl také právník, jistou dobu pracoval v notářské kanceláři a zanechal nám jedinečnou povídku „Pan notář". Notář je v ní vylíčen jako velmi starý důstojný pán, který se zabývá především diktátem svého vlastního posledního pořízení, v němž detailně nařizuje okolnosti svého vlastního velmi okázalého pohřbu a náležitosti výbavy svého hrobu. Slečna, které notář své vlastní poslední pořízení diktuje, se však zabývá okolnostmi naprosto jinými, a to především svými zážitky při večerním letním koupání, při němž se setkala se skupinou nahých koupajících se chlapců.

Celé řady umělců (např. světoznámý spisovatel Franz Kafka, náš přední básník Karel Hynek Mácha) vypověděli o tajích právnického povolání, stejně tak jako se uměleckou formou věnovali notářské profesi naši kolegové dr. Sedláček, notář v Uherském Hradišti či dr. Oulík, notář v Praze, ve své nedávno vydané básnické sbírce.

Ale nemusíme chodit daleko. Letos to bude již 10 let, co nás opustil náš drahý a vážený kolega, mezinárodně uznávaný čestný prezident naší české notářské komory, dr. Jiří Brázda.

Pro vysoký věk se dr. Brázda již nemohl zapojit do praktické notářské činnosti po privatizaci státních notářství v roce 1993. Celý svůj život však jako notář působil a dokonce ve svém mládí ještě zažil klasickou notářskou činnost.

Měl jsem příležitost dr. Brázdu v průběhu více než 20 let dobře poznat. Každodenně odjížděl autobusem ze svého pražského bydliště do mělnického státního notářství.

Ze své bohaté a dlouholeté notářské činnosti vytěžil to nejcennější – lidsky hluboké poznatky o lidech a o lidské povaze. Příběhy obyčejných lidí tváří tvář notářské proceduře humorným způsobem zachytil ve své knize povídek z notářského prostředí „Notářský pitaval" (1987) a dále pak počátkem devadesátých let v jejím pokračování „Nový notářský pitaval". Je obdivuhodné, že se mu zejména v atmosféře osmdesátých let minulého století podařilo tuto knihu opatřenou přiléhavými grafickými vyobrazeními vydat.

Jestliže si dnes – po 20 letech – znovu tuto knihu pročítám, uvědomuji si, jak nadčasové dědictví nám dr. Brázda zanechal. To ostatně více než vlídně ocenili naši němečtí kolegové, když doslovný německý překlad včetně vyobrazení z osmdesátých let vydali za pomoci německé notářské komory v druhé polovině devadesátých let v tak velkém nákladu, že prakticky v každé německé kanceláři se v čekárně notářští klienti bavili jeho krátkými, komickými povídkami z notářského světa. Pamatuji si, jak byl Jiří – oprávněně – na tento fakt hrdý.

Měl jsem mnohokrát to štěstí stát se posluchačem jeho nevyčerpatelné vypravěčské schopnosti, řekl bych přímo pábitelské hrabalovské schopnosti v tom nejlepším slova smyslu. Uvědomuji si nadčasový charakter jeho vyprávění, vždyť základ notářského povolání, které každodenně zápasí s extrémními situacemi lidského života, se smrtí, s láskou, tak jak provázejí příslušné notářské majetkové transakce, se v průběhu času příliš nemění.

Neměl jsem bohužel osobně možnost prakticky poznat vážnost a úctu, které se notářská profese těší zejména na venkově. Velkoměstské prostředí, v němž jsem se celý život nacházel, bylo jistě i při výkonu notářství podstatně odtažitější a vůči notáři chladnější.

Požadavek poskytování „přiměřené večeře" – jak o něm mluví dr. Brázda v jedné ze svých povídek – se v našich pražských poměrech opravdu nevyskytoval.

Jestliže se ovšem notář dostává denně do styku s těmi nejvýznamnějšími lidskými hodnotami, s otázkami života a smrti, lidské lásky, musí být nutně jeho působení poznamenáno touto až filozofickou a transcendentní atmosférou, kdy nabývá významu etický smysl notářského povolání.

Neuvěřitelné až absurdní historky, které dr. Brázda ve své knize shromáždil, svědčí o tom, jak silně může notář zasahovat do lidských osudů. Tehdy v osmdesátých letech 20. století se jednalo o otázky dědické a nemovitostní, dnešní notáři se nacházejí sice poněkud jinde (s nástupem obchodního práva do notářské praxe), podstata jejich působení však zůstává stále táž.

Nebylo záměrem tohoto zamyšlení věnovat se rozsáhlé další činnosti dr. Brázdy ve prospěch notářského stavu, ať již v oblasti teoretické (jeho kniha „Notářství" ze 70. let) či v oblasti organizační či mezinárodní.

Mým úmyslem bylo povšimnout si především přítomnosti pábení a pábitelství i v našem notářském světě. Historky a příběhy, komické i tragické, s nimiž my notáři přijdeme do styku, vyjadřují tu hlubokou a nadčasovou podstatu našeho staletí trvajícího povolání.

JUDr. Karel Wawerka

str_41_80 16.4.2009 16:52 Stránka 80

Jiří Kunert: České banky stojí na pevných základech

UniCredit Bank si postupně získává pověst prestižní banky pro movitější klienty, banky, která důsledně sází na osobní přístup a nabízí moderní bankovní služby a produkty. S Jiřím Kunertem, generálním ředitelem UniCredit Bank a Bankéřem roku 2008, jsme si povídali nejenom o současné situaci na finančních trzích, ale také o aktuální nabídce a dalších plánech banky.

Jak se UniCredit Bank dotkly celosvětové problémy na finančních trzích?

Před rokem jsem měl na stejném místě možnost podělit se s vašimi čtenáři o své první dojmy z fungování nové banky na českém trhu – UniCredit Bank. V té době ještě nikdo netušil, jak dramatický rok má celý svět před sebou a jak rychle se mohou nejvyspělejší ekonomiky dostat do recese.

Chci však na tomto místě zdůraznit, a to nejenom jako generální ředitel UniCredit Bank, ale i jako prezident České bankovní asociace, že český bankovní systém stojí na pevných základech. A věřím, že zdravé a dostatečně kapitálově vybavené české banky budou jedním z hlavních pilířů opětovného oživení naší ekonomiky.

Kdy očekáváte oživení ekonomiky České republiky?

Nechci zde spekulovat, zda to bude za půl roku, či za rok, ale jsem optimista. Rád bych, ale upozornil na jednu důležitou věc, a to, že současnou situaci vnímám i jako významnou příležitost posunout Českou republiku do klubu vyspělejších států, prostě se oddělit od uniformního náhledu na všechny země střední a východní Evropy. Česká republika historicky patřila a patři do skupiny vyspělých zemí, a pokud se nám podaří úspěšně projít současnou nelehkou zkouškou, a já věřím, že se nám to podaří, bude to další krok mezi nejvíce prosperující státy Evropy. Díky krizi budeme moudřejší, obohacení o nevratné zkušenosti a budeme mít další důvod vážit si toho, že žijeme právě zde a právě v této době.

Jaký byl rok 2008 pro UniCredit Bank?

Pro UniCredit Bank Czech Republic byl loňský rok zatím nejúspěšnějším rokem v její historii. Podařilo se nám splnit finanční i obchodní cíle, náš zisk narostl bezmála na pět miliard korun. Podporovali jsme, ale i řadu charitativních a kulturních projektů, v tom koneckonců pokračujeme v neztenčené míře i letos.

Podstatné pro mě však je, že s našimi službami byli spokojeni klienti. Nestanovili jsme si jako hlavní cíl mít co nejvíce klientů, našim prioritním cílem je mít největší podíl spokojených klientů, a to se nám daří.

Jak byste charakterizoval UniCredit Bank ve srovnání s ostatními bankami?

Vnímání individuality zákazníka je jedním z charakteristických rysů naší banky. Osobní bankéři zajišťují klientům komfort, který potřebují pro rozhodování o svých finančních prostředcích. Existují zaměstnání, která klientům z důvodu časového vytížení nedovolí zkoumat bankovní produkty, v takovém případě je osobní bankéř nutností pro efektivní správu financí. Bankovní služby se dnes neomezují na pouhé vedení účtu a platební kartu, ale zahrnují celu řadu dalších produktů.

Jaké speciální produkty a výhody nabízíte notářům?

Především musím uvést, že UniCredit Bank je dlouhodobým partnerem Notářské komory ČR. Této spolupráce si velice vážíme a z mého pohledu jde o přirozené spojení, neboť stejně jako my musí notáři každý případ posuzovat zcela individuálně a samozřejmě ve prospěch svého klienta.

Pro notáře, ale i další zástupce tzv. svobodných povolání, jako jsou lékaři, právníci atd., máme v naší nabídce samostatné produkty a služby, které splňují specifické požadavky těchto profesí.

Základem naší nabídky je ucelený balíček bankovních služeb sestavený na míru – Konto Profese, které poskytuje celou řadu bankovních služeb od vedení účtu, přes služby přímého bankovnictví, prestižní kreditní kartu Gold se zvýhodněnými podmínkami pro notáře až po bezplatný kontokorentní úvěr do výše 600 tisíc Kč. Novinkou loňského roku jsou bezplatné výběry z bankomatů skupiny UniCredit Group kdekoli v Evropě.

Samozřejmostí je i speciální účet úschov u notáře, který je ošetřen zvláštní smlouvou v souladu s novelou notářského řádu a notářského kancelářského řádu. Zřízení a vedení ve spojení s účtem úschov u notáře je zdarma. U vyšších vkladů UniCredit Bank poskytuje individuální úrokovou sazbu.

Proč jste zvolili nový název?

UniCredit Bank je součástí silné bankovní skupiny UniCredit Group. Je to bankovní skupina, která patří mezi největší banky na světě, je mezi třemi největšími bankami v Evropě. Tato skupina má velmi dobré jméno, a proto padlo rozhodnutí, že spojená banka ponese název skupiny, stejně jako je tomu i v dalších státech, kde UniCredit Group působí.

Pro zajímavost, prakticky každý dvacátý Evropan má účet u některé z bank UniCredit Group.

Děkuji za rozhovor

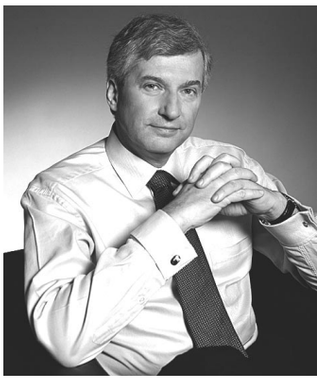

Obalka_str_3 16.4.2009 16:57 Stránka 1

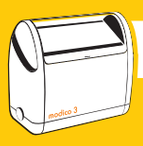

modico

Protože nejsou razítka jako razítka!

- Expresní výroba, objednávky podané do 10:00 **DORUČÍME NÁSLEDUJÍCÍ PRACOVNÍ DEN.**
- **DOPRAVA ZDARMA** při objednání dvou a více kusů.
- Volitelná úprava grafiky, která usnadňuje rozeznání originálního otisku od padělku.
- Kulaté razítko s malým státním znakem vyrábíme v souladu s § 5 zákona č. 352/2001 Sb.
- Razítka mají extrémní životnost a nemají rotační část - nehrozí tedy jejich zaseknutí resp. poškození.
- Členům notářské nebo advokátní komory zasíláme razítka na fakturu se splatností 10 dnů.

Nyní uvádíme na trh speciální razítka pro ochranu listin proti padělání.
Více informací o této novince Vám poskytneme na infolince.

Pokud potřebujete do Vaší kanceláře razítka nebo vizitky,
kontaktujte naši infolinku na čísle 567 215 101 od 9:00 do 18:00.

BCT Europe
vizitky· razítka· samolepky
www.TiskVizitek.cz
Infolinka: 567 215 101

Inhaltsverzeichnis:

AUFSÄTZE
Eliáš, K. Privilegierte Testamente und der Entwurf des tschechischen Bürgerlichen Gesetzbuches . . . 41
Ryšánek, Z. Liquidation der Erbschaft . . . 45

DER NOTAR UND DIE eu
Svoboda, J. Beweisführung in den EU-Mitgliedstaaten. . . . 49
Neubauer, R. Die Europäische Privatgesellschaft – Analyse der Problempunkte der vorgeschlagenen rechtlichen Regelung . . . 52

DISKUSSION
Šešina, M. Gedanken über Erleichterungen bei der Errichtung des Testaments im neuen Bürgerlichen Gesetzbuch . . . 56
Klička, O. Sind Gutachten tatsächlich notwendig auch im Rahmen des Erbschaftsverfahrens? . . . 58
Nývltová, M. Nochmals über die Auslieferung der notariellen Verwahrung oder Auslieferung der notariellen Verwahrung de lege ferenda . . . 60
Hejtmánek, J. Kann es mehrere Begräbnis Bestellende geben? . . . 62
Oulík, T. Auf dem Nachttisch . . . 63

AUS DEM AUSLAND
Foukal, M. Die Generalversammlung des CNUE – Brüssel, 18. 3. 2009 . . . 64

GERICHTSENTSCHEIDUNGEN
Das Oberste Gericht der Tschechischen Republik Materielle Vollstreckbarkeit des Notariatsaktes . . . 66
Das Oberste Gericht der Tschechischen Republik Eigentumsbestimmung und Restitutionsvorschriften . . . 68

GESCHICHTE DES NOTARIATS
Balík, S. Scherben aus der Geschichte 3. . . . 72
Machač, M. Anfänge des Notariats in den Böhmischen Ländern . . . 73

INFORMATION
Brázda, R., Herzánová, M., Lokayová, M. Konferenz „E-Justiz ohne Barrieren“ . . . 74

BEACHTENSWERTES . . . 75

REZENSION . . . 77

BERICHTE AUS DER NOTARIATSKAMMER
Konkurs . . . 78

FEUILLETON
Notarielles Plaudern . . . 79

PR Aufsatz UniCredit Bank (letzte Innenseite)

Table des matières:

ARTICLES
Eliáš, K. Testaments privilégiés et projet du Code civil tchèque . . . 41
Ryšánek, Z. Liquidation de succession . . . 45

NOTAIRE ET U.E.
Svoboda, J. Obtention de preuves dans les Etats membres de l' U.E. . . . 49
Neubauer, R. Société européenne privée – analyse des problèmes de la réglementation proposée . . . 52

DISCUSSION
Šešina, M. Réflexion concernant les allégements au cours d'élaboration du testament dans le nouveau code civil . . . 56
Klička, O. Les expertises sont-ils vraiment nécessaires même dans le cadre de la procédure de succession? . . . 58
Nývltová, M. De nouveau concernant la mise au dépôt notarial ou de la remise du dépôt notarial de lege ferenda. . . . 60
Hejtmánek, J. Est-il possible d'avoir plusieurs organisateurs des obsèques? . . . 62
Oulík, T. Sur la table de chevet . . . 63

DE L'ETRANGER
Foukal, M. Assemblée générale de CNUE – Bruxelles, le 18 mars 2009 . . . 64

DÉCISIONS JURIDICTIONNELLES
Cour suprême de la République tchèque Exécution matérielle de l'acte notarié . . . 66
Cour suprême de la République tchèque Détermination de propriété et les prescriptions de restitution . . . 68

HISTOIRE DU NOTARIAT
Balík, S. Fragments de l'histoire 3. . . . 72
Machač, M. Débuts du notariat dans les pays de Bohême . . . 73

INFORMATIONS
Brázda, R., Herzánová, M., Lokayová, M. Conférence „E-justice sans barrières“ . . . 74

CELA VAUT VOTRE ATTENTION . . . 75

COMPTE RENDU . . . 77

NOUVELLES DE LA CHAMBRE DE NOTAIRES
Concours . . . 78

FEUILLETON
Palabre notariale. . . . 79

PR article UniCredit Bank (dernière page à l'intérieur)